

4-32 ΑΦΙΕΡΩΜΑ

● **Γιάννης Σκαρίμπας:** Ποιητής και πεζογράφος της Χαλκίδας.

Της Πέγκυς Κουνενάκη

● **Χρονολόγιο Γιάννη Σκαρίμπα.** Επιμέλεια-σύνταξη: Κατερίνα Κωστίου

● **Ο Σκαρίμπας της Χαλκίδας ή η Χαλκίδα του Σκαρίμπα;** Ο συγγραφέας αγάπησε την πόλη του, την «τραγούδησε», την «ύμνησε», την «απαθανάτισε»...

Της Κατερίνας Κωστίου

● **Ο Μέγας Δουξ πάσης Χαλκίδος.** Ο Σκαρίμπας επεδίωκε να καθιερωθεί η πόλη του ως λογοτεχνικό κέντρο.

Του Λάμπρου Βαρελά

● **Τα πρόσωπα και τα προσώπια.** Οι αποκλίνοντες ήρωες του Σκαρίμπα αναποδογυρίζουν την εικόνα του κόσμου

Της Γεωργίας Λαδογιάννη

● **Συγγραφέας, κλόουν και... τραγικός ...και στα θεατρικά έργα του Σκαρίμπα πρωταγωνιστεί η Χαλκίδα!**

Του Γιώργου Χατζηδάκη

● **Το «αιώνιο παρόν» ενός συγγραφέα.** «Το παραδοξολογείν είναι η μητέρα της σάτιρας...», επέμνε ο Γιάννης Σκαρίμπας.

Της Κατερίνας Κωστίου

● **Λιμενικός ευδοκίμος.** Παρ' το κι εσύ απόφαση, θα γίνω λιμενάρχης, αν χρειαστεί θα φάω και σίδερα...

Του Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου

● **Ο Σκαρίμπας του μύθου.** Ο συγγραφέας μετατρέπεται σε ήρωα στον «Λιμενάρχη του Ευρίπου» του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου.

Του Στέφανου Διαλησιμά

● **Σκαρίμπας και Πεντζίκης.** Υπήρξαν και οι δύο ανατροπείς του κατεστημένου λόγου και της καθεστηκινίας περί την πεζογραφία αντίληψης...

Του Ηλία Χ. Παλαδημητροκόπουλου

● **Εις ανάμνησιν...** Ιούλιος '75: Συνάντηση της Μελίνας Μερκούρη με τον Γιάννη Σκαρίμπα που δεν προβλήθηκε ποτέ!

Της Φανής Πετραλιά

● **Ο Ξενομεριτής της Χαλκίδας.** Στιγμιότυπα που μαρτυρούν το ανυπότακτο πνεύμα του Γιάννη Σκαρίμπα.

Του Δημήτρη Παπαχρήστου

Εξόφλλο: Σύνθεση: Ο Γιάννης Σκαρίμπας σε φωτογραφία περίπου το 1960 και ο σιδηροδρομικός σταθμός της Χαλκίδας (φωτ.: Δημ. Αντωνίτσας).

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Γιάννης Σκαρίμπας: ποιητής και πεζογράφος της Χαλκίδας

ΞΕΧΩΡΙΣΤΗ περίπτωση για την ελληνική λογοτεχνία ο Γιάννης Σκαρίμπας, ασχολήθηκε με όλα σχεδόν τα είδη της, ως ποιητής, πεζογράφος και θεατρικός συγγραφέας. Υπήρξε βιβλιοκριτικός και αιφνιδίασε ως οργανισμένος αρθρογράφος ή επιστολογράφος. Δικομανής αλλά και μανιώδης караγκιόζοπαίχτης, (δημιούργησε όλες τις φιγούρες του θεάτρου σκιών), ο Σκαρίμπας ήταν μια μοναδική, αυθεντική προσωπικότητα που έζησε και δημιούργησε στη Χαλκίδα, φιλοδοξώντας μάλιστα να την προάγει σε κέντρο της περιφερειακής λογοτεχνίας, γιατί πίστευε πιθανόν δεν είχε άδικο-ότι οι επαρχιώτες συγγραφείς αγνοούνται ή παραγκωνίζονται από τους Αθηναίους συναδέλφους τους...

Επιμέλεια αφιερώματος:
ΠΕΓΚΥ ΚΟΥΝΕΝΑΚΗ

Ο Σκαρίμπας προκάλεσε το ενδιαφέρον από την πρώτη στιγμή που εμφανίστηκε στα γράμματα, έστω κι αν αμφισβητήθηκε από μέρος της κριτικής. Για αρκετό καιρό έπεσε στην αφάνεια, για να επανέλθει δριμύτερος στο προσκήνιο, όπου έμεινε έως το τέλος, αφήνοντάς μας κάποια έργα εξαιρετικά και πρωτότυπα, μνημεία μιας προσωπικής τέχνης και μυθολογίας.

Ηταν ο συγγραφέας που στηρίχτηκε αποκλειστικά στις δικές του δυνάμεις. Δεν υπήρξε ηθογράφος της εποχής του, αλλά παραβιάζοντας τη σύνταξη και ανατρέποντας τη λογική τάξη κατάφερε να καταγράψει όσο πιο αυθεντικά μπορούσε τη σύγχρονη του πραγματικότητα μεταγίζοντας έτσι στον αναγνώστη την αίσθηση των πραγμάτων όπως εκείνος την καταλάβαινε και την εννοούσε.

Παρότι είχε πολλά κοινά στοιχεία με τους υπερρεαλιστές δεν υπήρξε ποτέ υπερρεαλιστής. Ομως, σε ανύποπτο χρόνο εισήγαγε στη γραφή του το παράλογο και το παράδοξο, δημιουργώντας μια ηθελημένη αναστάτωση στον πεζό λόγο. Ο Σκαρίμπας δεν ακολούθησε σχολές και ρεύματα. Υπήρξε πάντα ελεύθερος και αδέσμευτος, μια ιδιόμορφη ιδιοσυγκρασία με πολλές λεκτικές καινοτομίες, χωρίς προηγούμενο και συνέχεια. Δεν ήταν άλλωστε τυχαία τα λόγια του κριτικού της «Καθημερινής» Ν. Δ. Παππά (24.11.1935) που με την ευκαιρία της έκδοσης του έργου του «Μαριάμπα» γράφει: «Ορμητικός, τρελός σαν τους τύ-

Για τον Γιάννη Σκαρίμπα, γράφει το 1935 ο Ανδρέας Καραντώνης: «Καταπάτησε τη λογική της πραγματικότητας, ανακάτεψε τα σχήματα και τα χρώματα, μετατόπισε τα βάρη και τους όγκους του φυσικού κόσμου, εξάρθρωσε τους ήχους και προσάτησε να ξαναπλάσει μέσα από το χάος την καινούργια πεζογραφική γλώσσα: την ιδιόρρυθμη, την παρδαλή, την κωμική μα και τη συχνά υποβλητική γλώσσα που μας μιλά για την ιστορία ή καλύτερα για τον εσωτερικό μύθο...».

πους του Κόντογλου, αληθινός σαν την ποίηση του Βενέζη, άξιος συνάδερφος των τύπων των μεγάλων συγγραφέων, έρχεται με φώτα και σίδερα και μας ανοίγει μιαν εξαιρετική πηγή!».

Η σχέση του αναγνωστικού κοινού με τον Σκαρίμπα υπήρξε πάντα ιδιόμορφη και πέρασε από πολλά στάδια: Λατρεύτηκε την εποχή της δικτατορίας, διαβάστηκε αρκετά αμέσως μετά. Επειτα άλλαξαν οι εποχές: τα βιβλία του δεν ήταν πάντα σε πρώτη ζήτηση. Ομως, το χιούμορ και η καυστική γλώσσα του δεν έπαυσαν ποτέ να γοητεύουν και να συγκινούν. Γι' αυτό δεν είναι τυχαία η επανέκδοση των λογοτεχνικών «Απάντων» του (Εκδόσεις Νεφέλη), ενώ η μέχρι πέρυσι λανθάνουσα θεατροποιημένη μορφή του μυθιστορημάτων του «Το βατερλώ δύο γελοίων» (δράμα σε τρεις πράξεις) θα εκδοθεί μέσα στη χρονιά από τις εκδόσεις «Διαγώνιος» της Χαλκίδας.

Σημαντικό στοιχείο για τον Σκαρίμπα ήταν η αγάπη του για την πόλη που ζούσε, τη Χαλκίδα, η οποία, όμως, δεν ήταν ο γενέθλιος τόπος του. Εγκαταστάθηκε εκεί με το γάμο του κι άνοιξε εκτελωνιστικό γραφείο. Η πόλη αποτελεί σημείο ανα-

φοράς στα κείμενά του. Μιλάει γι' αυτήν με έναν βαθύτατο ερωτισμό σαν να απευθύνεται σε αγαπημένη γυναίκα. Ετσι, το όνομά του συνδέθηκε άρρηκτα μαζί της, και ο δεσμός τους παραπέμπει σε δύο άλλες περιπτώσεις συγγραφέων: στον Καριωτάκη με την Πρέβεζα και τον Καβάφη με την Αλεξάνδρεια...

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι συντοπίτες του, που τον γνώρισαν και τον αγάπησαν, δύο μήνες μετά το θάνατό του (1984) ίδρυσαν τον Πολιτιστικό Σύλλογο «Φίλοι του Σκαρίμπα» τιμώντας μέχρι σήμερα τη μνήμη του. Δημιούργησαν, ακόμη, με τη βοήθεια του δήμου «Μουσείο Σκαρίμπα» (Κακαρά 3, Χαλκίδα), όπου στεγάζονται τα περισσότερα αντικείμενα της προσωπικής του ζωής, οι εκδόσεις όλων των βιβλίων του, ό,τι γράφτηκε γι' αυτόν από πνευματικούς ανθρώπους, οι φιγούρες του Καραγκιόζη που έφτιαχνε και γενικά ό,τι έχει σχέση με τον ίδιο και το έργο του.

Γύρω από τη σχέση της πόλης με τον συγγραφέα περιστράφηκε και το αφιέρωμα των «Επτά Ημερών», όπως αυτή με τα χρόνια διαμορφώθηκε: Η Χαλκίδα του Σκαρίμπα ή ο Σκαρίμπας της Χαλκίδας...

Χρονολόγιο Γιάννη Σκαρίμπα

Το 1919 ο Γιάννης Σκαρίμπας θα παντρευτεί την Ελένη Κεφαληνίτη με την οποία θα αποκτήσει πέντε παιδιά.

Ο Γιάννης Σκαρίμπας με την κόρη του Μάχη που πραγματικά υπεραγαπούσε.

Επιμέλεια-σύνταξη χρονολόγιου: **Κατερίνα Κωστίου**

1893: Γέννηση του Σκαρίμπα στις 28 Σεπτεμβρίου, στην Αγία Ευθυμία Παρνασσίδος από τον Ευθύμιο Σκαρίμπα και την Ανδρομάχη Σκαρτσιλά. Ο πατέρας του ήταν απόγονος του Σουλιώτη Φήμου Μαζγάκη, ο οποίος υπηρέτησε στην αυλή του Αλή Πασά η μητέρα του «παραδοσιακή αρχοντοπούλα και γλωσσομάθισα», κατά την έκφραση του ίδιου, είχε αποκτήσει καλή μόρφωση.

1900-1910: Ακολουθώντας τις μετακινήσεις της οικογένειας (ο πατέρας του αρχικά ήταν ράφτης και αργότερα διορίστηκε τελωνειακός δεκάρχος στο Αίγιο), κάνει τις εγκύκλιες σπουδές του σε διαφορετικά μέρη: τελειώνει το δημοτικό σχολείο (τέσσερις τάξεις) στην Ιτέα Σαλώνων, το Σχολαρχείο στο Αίγιο και το Γυμνάσιο στην Πάτρα.

1912: Η κήρυξη του Α΄ Βαλκανικού Πολέμου τον βρίσκει στην Πάτρα, όπου μόλις είχε αποφοιτήσει από το Α΄ Γυμνάσιο Αρρένων και είχε πάρει και πτυχίο από τη Μέση Δασική Σχολή. Εργάζεται ως υπάλληλος λογιστηρίου στο υποκατάστημα των ραπτομηχανών Singer.

1913: Στρατεύεται στις 3 Δεκεμβρίου και υπηρετεί με το βαθμό του δεκανέα και μετά του λοχία, στο 5ο Σύνταγμα Ευζώνων. Συγχρόνως, γράφει τα πρώτα του ποιήματα.

1914: Κήρυξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ο Σκαρίμπας αποστέλλεται

στο Μακεδονικό Μέτωπο. Δημοσιεύει τα πρώτα του ποιήματα (μέχρι τον Μάρτιο του 1915) στην εφημερίδα «Εύβοια», υπογράφοντας ως Γιάνκος Ε. Σκαρίμπας ή με το ψευδώνυμο Κάλλις Εσπερινός.

1916: Παρασημοφορείται για τις στρατιωτικές του επιδόσεις με τον «Σιδηρούν Σταυρόν» από τον στρατηγό Ιάκωβο Νεγρεπόντη, διοικητή της XIII μεραρχίας. Απολύεται στις 17 Οκτωβρίου. Πάιρνει μέρος σε διαγωνισμό τελωνοφυλάκων.

1917: Η κήρυξη της Οκτωβριανής Επανάστασης τον βρίσκει με το βαθμό του υπαξιωματικού. Καλείται πάλι να υπηρετήσει στις 23 Αυγούστου.

1919: Απαλλάσσεται ως «τελωνοφύλακας» και διορίζεται στο Τελωνείο Χαλκίδας. Παντρεύεται στις 19 Απριλίου τη Χαλκιδαία Ελένη Κεφαληνίτη με την οποία θα αποκτήσει πέντε παιδιά.

1920: Μετατίθεται με απόσπαση στο Τελωνείο Ερέτριας.

1922: Ανακαλείται η απόσπασή του και επανέρχεται, οριστικά πια, στη Χαλκίδα.

1929: Δημοσιεύει το πρώτο του διήγημα, «Στις πετροκολώνες στο λιμάνι», στο περιοδικό «Ελληνικά Γράμματα» (τχ. 45, 15.4.1929, 463-464). Πάιρνει το πρώτο βραβείο διηγήματος στο διαγωνισμό που προκηρύσσει το περιοδικό για το διήγημά του «Ο καπετάν Σουρμελής ο Στουραϊτής».

1930: Πεθαίνει ο γιος του Ηλίας σε η-

λικία έξι χρόνων, γεγονός που σημάδεύει τον συγγραφέα, ο οποίος θα διοχετεύσει τον πόνο του στο ποίημα «Ηλίας Γ. Σκαρίμπας». Τυπώνεται η συλλογή διηγημάτων «Καϋμοί στο Γριπονήσι», από το περιοδικό «Ελληνικά Γράμματα». Η κριτική εντοπίζει την ανανέωση που φέρνει στο ηθογραφικό διήγημα της εποχής και την εμμόνη του στον εσωτερικό άνθρωπο.

1933: Εκδίδεται η συλλογή διηγημάτων «Το θείο Τραγί», όπου στην πρώτη ομότιτλη «νουβέλα» διαφαίνονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γραφής του, που θα εξελιχθούν μέσα στη δεκαετία. Η κριτική ξαφνιάζεται. Εν τω μεταξύ, ο Σκαρίμπας βρίσκεται συνεχώς στο προσκήνιο με επιστολές και σημειώματα στον Τύπο.

1935: Εκδίδεται το πρώτο μυθιστόρημα του «Μαριάμπας». Η κριτική βρίσκεται σε διχογνωμία. Οι περισσότεροι το επαινούν με τάση να το αποθεώσουν, περιμένοντας, ωστόσο, το επόμενο έργο του για να αποφανθούν οριστικά για τη θέση του στο στερέωμα της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Γνωρίζει τον Αγγελο Σικελιανό στη Χαλκίδα.

1936: Εκδίδεται η ποιητική συλλογή «Ουλαλούμ», την οποία η κριτική υποδέχεται ευνοϊκά, ξαφνιασμένη από τις επιδόσεις «του πεζογράφου που στιχουργεί». Γνωρίζεται με τον Θεόδωρο Ντόρο, ο οποίος διορίζεται δάσκαλος στο Δημοτικό Σχολείο Φαράκλας της Εύβοιας.

1937: Εκδίδει το βραχύβιο περιοδικό «Νεοελληνικά Σημειώματα».

1939: Εκδίδεται το σημαντικότερο έργο του, το μυθιστόρημα «Το Σόλο του Φίγκαρω», όπου συσσωματώνονται τα χαρακτηριστικά της προσωπικής του γραφής, στην πιο δραστική τους εκδοχή. Η κριτική βρίσκει σε μεγάλη σύγχυση και το υποδέχεται αρνητικά, με εξαίρεση τον Πέτρο Σπανδωνίδα.

1942: Μέσα στις άθλιες συνθήκες της κατοχής ανεβαίνει από το Θίασο Ερασιτεχνών Χαλκίδος, με σύμπραξη του Μάνου Κατράκη (ο οποίος είχε και το ρόλο του πρωταγωνιστή Αντρέα Βλαντή), το έργο του «Η Γυναίκα του Καίσαρος», σε σκηνοθεσία του ίδιου του συγγραφέα. Τον ίδιο χρόνο διεξάγεται δίκη για το παραπάνω έργο, διότι ο καλλιτέχνης Αργύρης Βαλασμάς θεωρεί το έργο ως μίμηση έργου του Σόμερσετ Μομ.

1951: Εκδίδεται το θεατρικό του έργο «Ο Ηχος του Κώδωνος», επεξεργασμένη μορφή του κατοχικού έργου «Η Γυναίκα του Καίσαρος».

1952: Εκδίδεται η ποιητική συλλογή Οι «Εαυτούληδες».

1956: Αρχίζει η συνεργασία του με το περιοδικό «Ευβοϊκός Λόγος (εκδότης - διευθυντής: Θεοδόσης Δασκαλόπουλος) με μαχητική αρθρογραφία για την πνευματική επικαιρότητα. Αργότερα, τα άρθρα του θα συγκεντρωθούν σε ένα τόμο με τίτλο «Τα πουλιά με το λάστιχο».

Συνέχεια στην 6η σελίδα

Από αριστερά, καθιστοί: Ο Γιάννης Σκαρίμπας, η σύζυγος του Σπύρου Μελά και δίπλα της ο Ντόλης – Νίκβας. Στην επάνω σειρά, από αριστερά: Ο θετός γιος του συγγραφέα Τάκης, ο Σπύρος Μελάς έχοντας μπροστά του την κόρη του Σκαρίμπα Μάχη, η σύζυγός του Ελένη και ο κ. Κουκούλας με τη σύζυγό του. Μια εκδρομή στη Χαλκίδα...

Το τελευταίο σπίτι όπου έζησε ο συγγραφέας στη Χαλκίδα, όπου ο δρόμος μπροστά από αυτό έχει ονομαστεί οδός Γιάννη Σκαρίμπα (φωτ.: Δημήτρης Αντωνίτσας).

Συνέχεια από την 5η σελίδα

1957: Γίνεται επίτιμος διευθυντής της εφημερίδας «Πατρίς». Στις 10 Μαρτίου δίνει διάλεξη στο Γαλλικό Ινστιτούτο Χαλκίδας, με θέμα «Ο ποιητής Καρυωτάκης και οι νέοι».

1958: Δημοσιεύεται στο περιοδικό «Ευβοϊκός Λόγος» απόσπασμα από το «χρονικό απ' τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο» Η περίπολος Ζ', η οποία κυκλοφορεί σε ανάτυπο και κρίνεται ευνοϊκά.

1959: Εκδίδεται το (γραμμένο στη δεκαετία του 1930) μυθιστόρημά του «Το Βατερλώ δυο γελοίων». Το μυθιστόρημα είχε ήδη ανακοινωθεί, μαζί με δημοσίευση αποσπασμάτων του (το οποίο ενσωματώθηκε, τελικά, στο μυθιστόρημα «Το Σόλο του Φίγκαρω») στον πρόλογο της συλλογής ποιημάτων του «Ουλαούμ».

1961: Εκδίδεται το βιβλίο του «Η μαθητευόμενη των τακουινών –τρεις νουβέλες». Η κριτική ελάχιστα το προσέχει.

1964: Η Εταιρία Ευβοϊκών Σπουδών τον τιμά για την προσφορά του στα νεοελληνικά γράμματα.

1968: Εκδίδεται η ποιητική συλλογή «Βοϊδάγγελοι». Η κριτική, αν και υποτονικά, την υποδέχεται ευνοϊκά. Δεύτερη έκδοση του μυθιστορηματος «Μαριάμπας», με επεξεργασμένο εκ νέου το κείμενο από τον συγγραφέα.

1969: Ανεβαίνει το έργο του «Ο Ηχος του Κώδωνος» από το Σύγχρονο Λαϊκό θέατρο του Γιώργου Εμιρζά. Η παράσταση μεταφέρεται και στο θέατρο «Αυλαία» στη Θεσσαλονίκη, τον Δεκέμβριο. Μία από τις ελάχιστες μετακινήσεις του και η μοναδική επίσημη μετάβασή του στη Θεσσαλονίκη, όπου δίνει διάλεξη με θέμα «Είναι το γυμνό άσεμνο;», στην «Τέχνη», στις 8 Μαΐου.

1970: Εκδίδονται σε ένα τόμο όλα του τα ποιήματα με τίτλο «Απαντες σίχτοι 1936-1970». Στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών δίνεται παράσταση θεάτρου σκιών από το έργο του «Αντικαραγκιόζης ο Μέγας».

1971: Τυπώνεται και κυκλοφορεί εκτός εμπορίου σε εκατό αντίτυπα το θεατρικό του έργο «Ο Σεβαλιέ Σερβάν της Κυρίας». Εκδίδεται το ιστορικό του έργο «Το 21 και η Αλήθεια», τόμος Α', Β' και Γ'. Δεύτερη έκδοση των μυθιστορημάτων «Το θείο Τραγί» και «Το Σόλο του Φίγκαρω». Ο Μάνος Κατράκης παίρνει από τον Σκαρίμπα το ανέκδοτο θεατρικό του έργο «Το Σημείο του Σταυρού».

1973: Εκδίδονται τα έργα του: «Περίπολος Ζ'», «χρονικό από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο» με ένδειξη γραφής 1932, 1958, 1961 και «Τυφλοβδομάδα στη Χαλκίδα και άλλα διηγήματα».

1974: Εκδίδεται το ιστορικό του βιβλίο «Η Τράπουλα».

1975: Εκδίδεται το αντιπολεμικό του διήγημα «Φυγή προς τα Εμπρός» που είναι ανάπτυξη του «χρονικού από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο» Περίπολος Ζ'. Επανεκδίδονται τα ιστορικά του βιβλία «Το 21 και η Αλήθεια» (τόμος Α' και Β') και το μυθιστόρημα «Το θείο Τραγί».

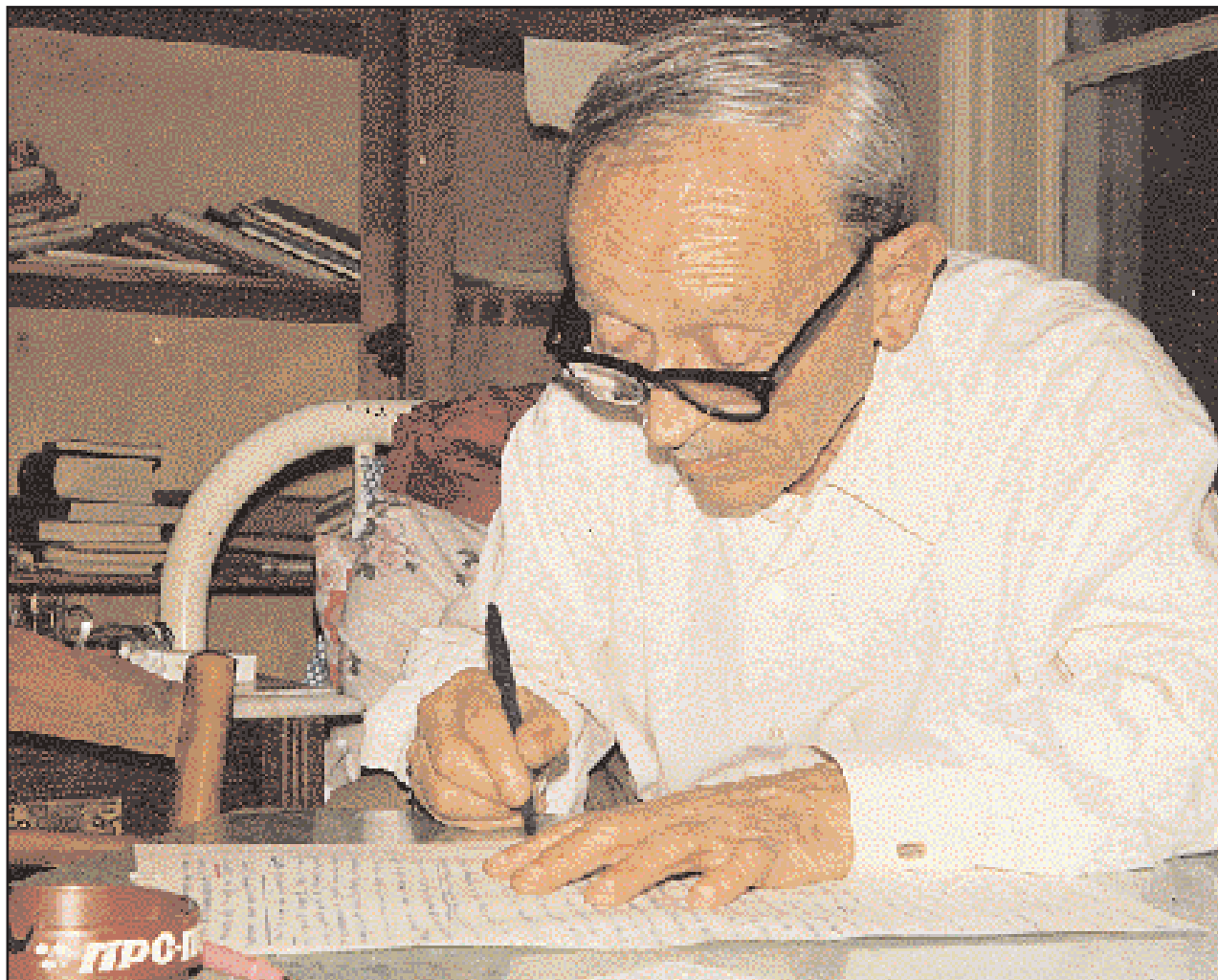
1976: Εκδίδεται η συλλογή διηγημάτων «Τρεις άδειες καρέκλες». Επανεκδίδεται η συλλογή διηγημάτων «Η μαθητευόμενη των τακουινιών». Παίρνει το Α' Κρατικό Βραβείο Πεζογραφίας για το αντιπολεμικό διήγημά του «Φυγή προς τα Εμπρός».

Η Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών του απονέμει το Αργυρόν Μετάλλιο. Το θεατρικό του έργο «Ο Ηχος του Κώδωνος» ανεβαίνει στην τηλεόραση.

1977: Εκδίδεται το βιβλίο του «Αντικαραγκιόζης ο Μέγας», δύο κωμωδίες από το θέατρο σκιών. Επανεκδοση των έργων: «Περίπολος Ζ'», «Μαριάμπας» και το «Το 21 και η Αλήθεια» (τόμος Γ'). Του απονέμεται από τον δήμαρχο της Χαλκίδας Γ. Σπανό ο Χρυσός Σταυρός της Πόλεως για το σύνολο του έργου του. Εισάγεται σε οφθαλμολογική κλινική και εγχειρείται επιτυχώς.

1978: Εκδίδονται σε ένα τόμο τα θεατρικά του έργα «Ο Σεβαλιέ Σερβάν της Κυρίας» και «Το Σημείο του Σταυρού», γραμμένο το 1969. Εκδίδεται η συναγωγή των άρθρων του στον «Ευβοϊκό Λόγο» με τίτλο «Τα πουλιά με το Λάστιχο». Επανεκδίδεται το μυθιστόρημα «Το Σόλο του Φίγκαρω». Ανεβαίνει από την «Ευβοϊκή Εταιρεία Θεάτρου» το θεατρικό του έργο «Ο Σεβαλιέ Σερβάν της Κυρίας», τον Φεβρουάριο. Ο Βάγγος Κορφιάτης ανεβάζει δύο έργα του στο θέατρο σκιών: «Ο Καραγκιόζης Γαβγαβγόπουλος» και ο «Καραγκιόζης λαθρέμπορος».

1979: Εκδίδονται το θεατρικό του έργο «Τα Καγκουρώ» – κωμωδία σε πράξεις τέσσαρες –και η συναγωγή

Ο Γιάννης Σκαρίμπας ήταν ένας συγγραφέας που ανδρώθηκε βιολογικά και πνευματικά μέσα στο μεσοπόλεμο, ήταν ένα φαινόμενο πολυσύνθετο και αδιαμφισβήτητο ήταν ένας συγγραφέας που προκάλεσε το έντονο ενδιαφέρον των πνευματικών ανθρώπων της εποχής του.

Ο Γιάννης Σκαρίμπας αγάπησε την πόλη της Χαλκίδας, έζησε εκεί τα περισσότερα χρόνια της ζωής του, την ύμνησε στο έργο του. Ετσι, κι ο τάφος του υπάρχει έξω από το τείχος της πόλης, πάνω στο λόφο κι αγναντεύει όλη την περιφέρειά της... (φωτ.: Δημ. Αντωνίσης).

άρθρων του με τίτλο «Σπαζοκεφαλίες στον ουρανό» – Αντιδιηγήματα.
1980: Εκδίδονται τα θεατρικά του έργα «Πάτερ Συνέσιος» και «Η κυρία του τραίνου». Ανεβαίνει από την «Ευβοϊκή Εταιρεία Θεάτρου» (ως συμμετοχή στο Φεστιβάλ Ιθάκης) το

θεατρικό έργο «Τα Καγουρώ». Ο Βάγγος Κορφιάτης ανεβάζει σε διασκευή για το θέατρο σκιών το έργο «Περίπολος Ζ'», στη Χαλκίδα.

1984: Πεθαίνει σε ηλικία 91 χρόνων, στις 21 Ιανουαρίου, και κηδεύεται με δημοτική δαπάνη στην αγαπημένη

του πόλη, στο λόφο του Καράμπαμπα.

Σημείωση «Επτά Ημερών»: Το χρονολόγιο για τον συγγραφέα περιλαμβάνεται στο βιβλίο «Για τον Σκαρίμπα», εκδ. «Αιγαίον», Λευκωσία, 1994.

Χαλκογραφία της Χαλκίδας, την εποχή της Βενετοκρατίας.

Ο Σκαρίμπας της Χαλκίδας ή η Χαλκίδα του Σκαρίμπα;

Ο συγγραφέας αγάπησε την πόλη του, την «τραγουδίασε», την «ύμνησε», την «απαθανάτισε»

Της **Κατερίνας Κωστίου**

Φιλολόγος

ΠΩΣ ΘΑ ήταν η Σκιάθος δίχως τον Παπαδιαμάντη, η Θεσσαλονίκη δίχως τον Ιωάννου, η Χαλκίδα χωρίς τον Σκαρίμπα; Ασφαλώς η ύπαρξή τους θα ήταν ηπιότερη και η ιστορία τους φτωχότερη, εφόσον η γραφή στοιχειοθετεί για το χώρο και το χρόνο τρόπο ύπαρξης. Αν έρθουμε στον Σκαρίμπα, που μας ενδιαφέρει εδώ, και αντιστρέψουμε το παραπάνω ερώτημα, ερχόμαστε αντιμέτωποι με μια σχέση αμφίδρομη και περίπλοκη, στην ουσία αδιερεύνητη και συνακόλουθα, με έναν κοινό τόπο της κριτικής που πρέπει να επανεξεταστεί.

Η κριτική έως τώρα εξετάζοντας το δίπολο Σκαρίμπα – Χαλκίδα παρουσιάζει ομοφωνία ως προς τα εξής: α) Ο συγγραφέας επέλεξε να ζήσει στη Χαλκίδα μετά την πρώτη του γνωριμία με την πόλη όπου τον έφερε η στρατιωτική του θητεία· β) Η Χαλκίδα αποτελεί μια από τις βασικές πηγές έμπνευσης του έργου του· γ) Ο Σκαρίμπα αγάπησε τη Χαλκίδα και την «τραγουδίασε», την «ύμνησε», την «απαθανάτισε». Το πρώτο, ως πραγματολογικό δεδομένο, δεν χρειάζεται συζήτηση. Οι άλλες δύο παρατηρήσεις όμως κινδυνεύουν να μην λένε τίποτε διότι, ενώ ερευνητικά έχουν παραμείνει μετέωρες, βαθμιαία αποτέλεσαν στερεότυπα της κριτικής. Ας δούμε, λοιπόν, πώς στοιχειοθετείται, αν στοιχειοθετείται, η υπόθεση εργασίας που υπονοείται στις παραπάνω κρίσεις. Πως, δηλαδή, πραγματώνεται η λογοτεχνική ύπαρξή της πόλης μέσα στο έργο του Σκαρίμπα.

Μια μια πρώτη ματιά στο πεζογραφικό έργο του Σκαρίμπα διαπιστώνει κανείς ότι η Χαλκίδα κάνει

την εμφάνισή της ήδη στους τίτλους τριών έργων του: Στην πρώτη του συλλογή διηγημάτων «Καΰμοι στο Γριπονήσι» (1930), στην πρώτη εκδοχή του μυθιστορήματος «(Χαλκίδα ή) το Βατερλώ δύο γελοίων» (1959) και στη συλλογή διηγημάτων «Τυφλοβδομάδα στη Χαλκίδα» (1973). Επιπλέον, η Χαλκίδα είναι ο χώρος όπου τοποθετείται η δράση των μυθιστορημάτων του «Μαριάμπας» (1935) και «Το Σόλο του Φίγκαρω» (1939). Με μόνη, δηλαδή, εξαίρεση το μυθιστόρημα «Το Θείο Τραγί» (1933), όπου κυριαρχεί χωροχρονική ρευστότητα, τα σημαντικότερα πεζά έργα του Σκαρίμπα τέμνονται κατά κάποιον τρόπο με την πόλη της Χαλκίδας. Πώς όμως πραγματώνεται με αφηγηματικούς όρους η παρουσία της πόλης;

Χώρος και γραφή

Τα θέματα που αρδεύουν το λογοτεχνικό σύμπαν του Σκαρίμπα περνούν αναγκαστικά μέσα από την πόλη αφού αυτή παρέχει στον συγγραφέα δυο από τα βασικότερα σύμβολα του έργου του ή δυο σημαντικές συνιστώσες του μεταφορικού του συστήματος: το λιμάνι και το σταθμό των τρένων. Κοντά σ' αυτά συλλειτουργούν προς την ίδια κατεύθυνση ξεκινώντας από κοινή αφετηρία διάφορα σχετικά μοτίβα: οι γλάροι, τα μουρλά νερά του Ευρίπου, το εισιτήριο, η αποβάθρα.

Αυτός είναι ο ζωτικός χώρος του συγγραφέα. Πέρα όμως από τα επιμέρους σημεία αναφοράς η πόλη δεσπόζει όταν η γραφή την αφορά, όταν δηλαδή αποτυπώνεται ο λόγος της. Συνεπώς, η επίμονη χρήση του τοπικού ιδιολέκτου και ο εγκλωβισμός εγχώριων δημοτικών και λαϊκών τραγουδιών σε επτά από τα

έντεκα διηγήματα της συλλογής «Καΰμοι στο Γριπονήσι» συνιστούν μια έντονη αλλά και συμβατική παρουσία της πόλης. Ωστόσο, ακόμη κι εδώ, στο μοναδικό έργο του Σκαρίμπα με ηθωγραφικές αποχρώσεις, η πόλη έχει μια ιδιότυπη παρουσία. Εννοώ ότι δεν υπάρχει καμιά σκηνοθεσία της πόλης, καμιά παρατήρηση.

Μ' άλλα λόγια δεν υπάρχει περιγραφή, που συνεπάγεται αναγωγή του λογοτεχνικού υλικού στο χώρο. Αντίθετα, υπάρχει αφήγηση που σημαίνει οργάνωση του λογοτεχνικού υλικού στο χρόνο. Η επιλογή της Χαλκίδας ως χώρος δράσης των περισσότερων διηγημάτων της συλλογής ισοδυναμεί με την επιλογή οποιουδήποτε άλλου χώρου, με την προϋπόθεση ότι αυτός ο χώρος με τη συγκεκριμένη φυσιογνωμία δικαιολογεί τη συμβολιστική διάσταση της γραφής. Αυτό που κυριαρχεί είναι η απόδοση του εσωτερικού τοπίου, η βυθομέτρηση της ανθρώπινης ψυχής σε καιρίες εκδηλώσεις της, ενώ ο εξωτερικός χώρος θα 'λεγε κανείς ότι λειτουργεί προσχηματικά. Είναι το ιδιωτικό κέλυφος όπου εγκλωβίζεται η ανθρώπινη μοίρα.

Οι μεταμορφώσεις της πόλης

Από εδώ και στο εξής οι αναφορές στη Χαλκίδα λειτουργούν αντιστρόφως ανάλογα με την ουσιαστική της παρουσία. Συγχρόνως, όμως, και το παιχνίδι του Σκαρίμπα αρχίζει να αποκτά περισσότερο ενδιαφέρον. Στο επόμενο έργο του, στο μυθιστόρημα «Μαριάμπας» (1935), ο χώρος έχει αφηρημένη διάσταση: ενώ ο αφηγητής αναφέρεται στη Χαλκίδα κατονομάζοντάς την, οι περιγραφές της πόλης είναι

τόσο μεταφορικές ή αφηρημένες, ώστε να ανάγουν την πόλη σε σύμβολο. Ιδίως με την ενσωμάτωση στο μυθιστόρημα ενός γνωστού ποιήματος του Σκαρίμπα με τίτλο «Χαλκίδα», η πόλη γίνεται εσωτερικό τοπίο, ένας αδιέξοδος μοιραίος τόπος. «Οι πόλεις της λογοτεχνίας δεν συμπίπτουν με τις πόλεις της ιστορίας. γράφει η Λίζυ Τσιριμώκου. «Ακόμη και όταν δεν είναι «αόρατες», φανταστικές, ακόμη δηλαδή και όταν παραπέμπουν σε κάποιον υπαρκτό χώρο, οι λογοτεχνικές πόλεις δεν αποτελούν ακριβή αντίγραφα της πραγματικότητας: μπορεί να φαίνονται επαληθεύσιμες, αλλά δεν είναι παρά αληθοφανείς». Η ανατροπή του χώρου εδώ είναι της ίδιας κατηγορίας με τη γλωσσική αταξία και τη γραμματική και φωνολογική εξάρθρωση της γλώσσας: όλα μαζί υπηρετούν την απόρριψη και την ανατροπή της πραγματικότητας.

Αφηγηματική τεχνική

Η μόνη ιστορικοφανής παρουσία της πόλης γίνεται όταν με κάποιες ιδιαιτερότητες της συμβάλλει στη δημιουργία της ατμόσφαιρας που επιλέγει ο αφηγητής για να υπηρετήσει το εξωπραγματικό όραμά του: Και τράβηξε γιαλό-γιαλό το δρομάκο. *Ήταν αυτός ένας δρομάκος τεφρός, σερπετός που φειδοσέρνονταν –δεντρογαλιά– μεσ' τη νύχτα. Ροχάλιζε ο Ευβοϊκός στο σκοτάδι. Βουου! ένας αέρας φυσούσε. Τότε –μονάχο βουβό σιωπηλό– σκέφτηκε ένα καράβι να πηγαίνει. Ένα καράβι που νάχει γιάλινα πανιά και να λικνίζεται όξ' από τα όρια του κόσμου...* Ήδη, από αυτό το έργο αρχίζει να διαφαίνεται ότι η χρήση της Χαλκίδας διαπλέκεται με την αφηγηματική τεχνική του Σκαρίμπα. Η

τεχνική αυτή εξελίσσεται στο επόμενο έργο, στο μυθιστόρημα «Το Σόλο του Φίγκαρω». Εδώ οι περιγραφές της πόλης εκτός του ότι μετουσιώνουν τη Χαλκίδα σε εσωτερικό τοπίο, όπως στον Μαριάμπα, κάποτε την ανάγουν σε ουτοπικό χώρο. Η περιγραφή της Χαλκίδας, όπου υπάρχει, αυτοαναίρεται ή λειτουργεί πιο σύνθετα εφόσον αποβαίνει αφηγηματικό τέχνασμα. *Τ' άστρα είναι στον ουρανό και τα λουλούδια στη γη, κι η Χαλκίδα κάτ' απ' τον ουρανό κι από τ' άστρα. Πάνω της λοιπόν ταξιδεύουν τα σύγνεφα. Κι εγώ είμαι από κάτω. Πορπατώ και στοχάζομαι πως όλ' αυτά και τα πλοία – γίνονται, όσο πάει, παραμύθια.*

Μέσα από την προοπτική αυτής της τέχνης ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μυθιστόρημα «Το Βατερλώ δύο γελοίων». Εδώ, τα δρώμενα του δεύτερου κεφαλαίου συντελούνται σ' ένα σπίτι της Χαλκίδας. Οι αναφορές στο χώρο είναι απολύτως αληθοφανείς. Η αντίθεση που προκύπτει ανάμεσα στον συγκεκριμένο χώρο και στην απιθανότητα του μύθου υπηρετεί την υπονόμηση του αληθοφανούς και του αποδεδε(ι)γμένου.

Γνωστά τοπωνύμια

Ενδιαφέρουσα, επίσης, είναι η παρουσία της πόλης στο διήγημα «Τυφλοβδομάδα στη Χαλκίδα», που δίνει τον τίτλο σε όλη τη συλλογή. Μολονότι η δράση του διηγήματος τοποθετείται στη Χαλκίδα, είναι η Κύπρος που κυριαρχεί ως χώρος μέσα στο έργο. Ο πρωταγωνιστικός ρόλος του διηγήματος έχει ανατεθεί στο κυπριακό ιδίωμα, στη φωνή δηλαδή μιας άλλης πόλης, ενώ η παρουσία της Χαλκίδας συρρικνώνεται σε μια πλαστή και αδρανή αναφορά.

Η Χαλκίδα κάνει την εμφάνισή της και σε άλλα πεζά έργα του Σκαρίμπα δίχως απαραίτητα να κατονομάζεται («Ο κύριος του Τζακ», «Κομμωτής Κυριών», «Η τριμελής επιτροπή»). Πολύ συχνά, τα τοπωνύμια είναι ιστορικά ανιχνεύσιμα, π.χ., το ταβερνάκι του Πάτα. Παράλληλα, γίνονται και έμμεσες αναφορές στην πόλη: π.χ., η αναφορά στο οπλοπωλείο του Πριόβολου (γνωστό όνομα στη Χαλκίδα) στο μυθιστόρημα Μαριάμπα ή το όνομα του πρωταγωνιστή, του ποιητή Μπαρίσκα, –αναγραμματισμός του ονόματος του Σκαρίμπα– στο διήγημα «Το μουστάκι του κ. Φρανσουά ντε λα Τους». Συνήθως, η ταύτιση ιστορικών και λογοτεχνικών τοπωνυμίων υπηρετεί το τέχνασμα της αληθοφάνειας και εξασφαλίζει την αξιοπιστία της αφήγησης. Στην περίπτωση του Σκαρίμπα η αληθοφάνεια στοιχειοθετείται για να αυτοαναίρεθεί αποβαίνοντας έτσι ένα κομβικό σημείο της ειρωνικής του γλώσσας.

Αφηγηματικό τέχνασμα

Αναμφισβήτητα, η Χαλκίδα αποτελεί κρίσιμο σημείο αναφοράς στο έργο του Σκαρίμπα, αλλά όχι με τον τρόπο με τον οποίο συντελείται

Ο Γιάννης Σκαρίμπα με έναν οικογενειακό του φίλο στα Μετέωρα.

Ενα κομμάτι της παραλίας της Χαλκίδας, όπου ο συγγραφέας συνήθιζε να κάνει την καθημερινή βόλτα του... (φωτ.: Δημ. Αντωνίτσας).

τούτο σε άλλα λογοτεχνικά έργα, π.χ. με τον τρόπο με τον οποίο αναδύεται η Θεσσαλονίκη από το έργο του Ιωάννου: ένας χώρος συναισθηματικά ή αισθητικά φορτισμένος όπου στεγάζεται ή προβάλλεται το αφηγηματικό υλικό με σχέση περισσότερο ή λιγότερο προφανούς εξάρτησης. Ή αν προτιμάτε ένας χώρος όπου το εμπειρικό υλικό μεταστοιχείωνεται σε λογοτεχνικό βίωμα, δίχως ο χώρος να χάνει την ιστορική του ταυτότητα. Η Χαλκίδα του Σκαρίμπα ελάχιστη σχέση έχει με τη Χαλκίδα του γεωγραφικού χάρτη.

Το μόνο που διασώζεται απ' αυτήν είναι ό,τι έχει καταθέσει στη συμβολιστική διάσταση της γραφής του Σκαρίμπα και μια ατμόσφαιρα καταλυτική για την ψυχική του ιδιοσυγκρασία. Είναι φυσικό: ο Σκαρίμπα δεν περιγράφει αλλά αφηγείται, ταξιδεύει όχι στο χώρο αλλά στο χρόνο. Ταξιδεύει στο λόγο: *Από τη γέφυρα του Εύριπου, άμα ρωτήσεις για τα μεγάλα πουλιά, οι άνθρωποι υψώνουν το χέρι τους και σου δείχνουν το Νότο. Από εκεί έρχονται οι θερινοί υδρατμοί κι οι ορίζοντες, κι εκεί εωρίζονται –άσπιλοι– οι πέτρινοι κρίνοι των βράχων.* Η πλαστή αυτή αναφορικότητα αποκωδικοποιείται μόνο με όρους της αφήγησης.

Ανατρεπτική γραφή

Η Χαλκίδα του Σκαρίμπα δεν είναι μια πόλη, αλλά ένα αφηγηματικό τέχνασμα. Ενας τρόπος για να υπηρετήσει ο συγγραφέας την ανατρεπτική του γραφή. Όσο πιο συγκεκριμένες είναι οι τοπογραφικές αναφορές τόσο πιο ειρωνική είναι η λειτουργία τους. Πρόκειται για μια καλοστημένη παγίδα: τη γνώριμη είσοδο από όπου ο αναγνώστης μπαίνει στον πλασματικό κόσμο του συγγραφέα και λειτουργεί, αν λειτουργεί, με τους όρους του συγγραφέα. Έτσι, η Χαλκίδα του Σκαρίμπα αναδομείται, αυτονομείται και ταξιδεύει μέσα στο χρόνο παράλληλα αλλά ανεξάρτητα από την άλλη. Είναι η Χαλκίδα της Τζούλιας Δεπάνου, η Χαλκίδα της Μύριαμ Χόπκινς Λάι, η Χαλκίδα που δόθηκε στον Λιμενάρχη Ευρίπου ενός άλλου Χαλκιδάιου συγγραφέα, του Ν.Δ Τριαταφυλλόπουλου.

Εξάλλου, οι μη αδρανείς ως προς την πλοκή τοπογραφικές αναφορές λειτουργούν ως σημεία ειδικής φόρτισης που παραπέμπουν σε μια κατάσταση ή ανακαλούν στη μνήμη υλικό καταλυτικό για την πορεία της αφήγησης. Π.χ., το Δαφνί στο «Σόλο του Φίγκαρω», όπου η συναισθηματική σχέση του αφηγητή με την πόλη παρουσιάζεται όχι υποθερμική αλλά αποκλίνουσα, όπως δηλώνουν οι καταληκτικοί στίχοι «Αχ, τι ευκαιρία έχασα να φύγω όξω από τα όριά του κόσμου» (σ. 120), και το συναφούς περιεχομένου ποίημα «Το εισιτήριο», που θα δούμε παρακάτω. Ακόμη, υπάρχουν και πλασματικές αναφορές: ονόματα με λιγότερο ή περισσότερο έκδηλη την πλαστότητα της ύπαρξής τους. «Ο συγγραφέας», παρατηρεί η Τσιριμώκου, «είναι ο ονοματοουργός,

Συνέχεια στην 10η σελίδα

«Από τη γέφυρα του Ευρίπου, άμα ρωτήσεις για τα μεγάλα πουλιά, οι άνθρωποι υψώνουν το χέρι τους και σου δείχνουν το Νότο...», γράφει ο Γιάννης Σκαρίμπα (φωτ.: Δημ. Αντωνίτσας).

Συνέχεια από την 9η σελίδα

δημιουργός ονομάτων, όχι πραγματικών προσώπων ή χώρων· όχι ότι επινοεί ή επιλέγει εντελώς ελεύθερα, αυθαίρετα, τα ονόματα αυτά: αυθαίρετη είναι μόνον η συνολική αφήγησή του· ως γλωσσικό σύστημα, δεν έχει αποχρώντα λόγο ύπαρξης, δεν μπορεί να εξηγηθεί, αλλά να λειτουργήσει ή όχι. Και ακριβώς, το αυθαίρετο της αφήγησης προσπαθεί να καλυφθεί με τον μανδύα μιας εξωτερικής ντετερμινιστικής αιτιότητας».

Ο εραστής των οριζώντων

Πλαστές ή αληθοφανείς οι αναφορές σε χώρους της πόλης ή στην ίδια την πόλη, πρέπει να θεωρηθούν ως σημεία. Αυτό που επωμίζεται ο αναγνώστης είναι να αποκωδικοποιήσει τη σχέση σημαίνοντος και σημασιμένου και όχι λέξης και πράγματος. Εξάλλου, η παρώδηση της φιλοσοφικής πρόσληψης του χώρου που επιχειρεί ο συγγραφέας στα σημαντικότερα έργα του δεν είναι καθόλου άσχετη με το θέμα μας. Εδώ νομίζω πως έχει τη θέση της μια άλλη συναφής παρατήρηση.

Στο έργο του Σκαρίμπα επανέρχονται φράσεις που αποκαλύπτουν έναν εραστή της γραμμής των οριζώντων, του κρύφιου δρόμου που οδηγεί έξω από τα όρια του κό-

σμου ή έξω απ' τον κύκλο των νερών – στα χάρη. Η Χαλκίδα με τις ιδιαιτερότητές της και με την ταυτότητα της επαρχιακής πόλης του μεσοπολέμου, πιστοποιεί την υπερβατική γραφή του συγγραφέα.

Αυτοπροσδιορισμός του ποιητικού εγώ

Αλλά είναι ώρα να ζητήσουμε τη συνδρομή του ποιητικού έργου του Σκαρίμπα, για να εντοπίσουμε συνάψεις ή αποκλίσεις με τα παραπάνω. Εδώ η Χαλκίδα κάνει την εμφάνισή της σε εννιά από τα ογδόντα πέντε θησαυρισμένα ποιήματά του: τέσσερις φορές στην πρώτη συλλογή «Ουλαλούμ» (1936), τέσσερις φορές στη δεύτερη συλλογή «Εαυτούληδες» (1950), μια φορά στη συλλογή «Βοϊδάγγελιο» (1968) και καμιά φορά στα 12 νέα ποιήματα που προστίθενται στη συγκεντρωτική έκδοση των ποιημάτων του «Απαντες σίχοι» (1936–1970) (1970).

Ας δούμε πώς εμφανίζεται η πόλη στα ποιήματα της συλλογής «Ουλαλούμ»:

1) *Καιρός;*
—: *Ελλειψις θυέλλης*
—: *Θάλασσα παροιμιώδης*
—: *Η Χαλκίδα –Σελήνη– θάνατι καθιστή στην ουρά της*
σαν γάτα

(«*Τ' αφιγκρατά του Βραχοκάβουρα*»),

2) *Ετσι νάν' σπασμένοι, να φυσά απ' το νότο*
και με πύλο κλόουν να γελάς, Χαλκίδα:

Αχ, νεκρόν στο χώμα –να φωνάζεις– είδα
έναν μου ακόμη πιερότο!...

(«*Χαλκίδα*»)

3) *Στα σβηστά και στ' αμίληγα να πηγαίνω. Θα τρέμει*
η Χαλκίδα –κατάρατη– ένα μάτσο πληγές,
ήσαν χρώμα τα σπίτια της, ζουγραφίες οι ανέμοι
και οι δρόμοι μογιές!

(«*Ερωτας ζωγράφος*»),

4) *Μας επρόσμενε Χα!...*
–τα φώτα, τα φώτα, τα φώτα–
και κοιμόταν στης νύχτας τα βύθια
η Χαλκίδα σβηστά

(«*Η δεσποινίς Λ.Π.*»)

Στην πρώτη και στην τέταρτη περίπτωση η Χαλκίδα αρδεύει μια εικόνα. Στη δεύτερη περίπτωση προσωποποιείται, αντανakλώντας την αυτάρεσκη παρουσία του ποιητικού εγώ, και συγχρόνως τροφοδοτεί μια μεταφορά. Εδώ, αξίζει να επισημανθεί ότι ο Πιερότος, αυτός ο πρίγκιπας της πλανόδιας ζωής, δεν αντλεί από την πραγματικότητα του χώρου –από τον οποίο προέρχεται, στον οποίο ποτέ δεν ανήκει και που ο ρόλος του είναι καταλυτικός– αλλά από την πραγματικότητα της φαντασίας του. Η πόλη μένει ευάλωτη

στην γκροτέσκα παρουσία του. Ομως, η αντι-ηρωική παρουσία του Πιερότου στην ποίηση του Σκαρίμπα αποτελεί ένα κεφάλαιο ιδιαίτερης μελέτης. Στην τρίτη περίπτωση, η Χαλκίδα, υποστασιοποιεί ένα βασικό μοτίβο του λογοτεχνικού κόσμου του συγγραφέα, το μοτίβο της απατηλής παρουσίας.

Τη Χαλκίδα την είδες...

1) Αυτό το τελευταίο σηματοδοτεί την ύπαρξη της πόλης και στη συλλογή «Ευατούληδες»:

Και σαν χτισμένη εκεί από κιμωλία,
βαθείά να χάνεται η Χαλκίδα πέρα
μ' όλα μου –ανοιγμένα– τα βιβλία
καθώς μπουλούκι γλάροι στον αέρα...

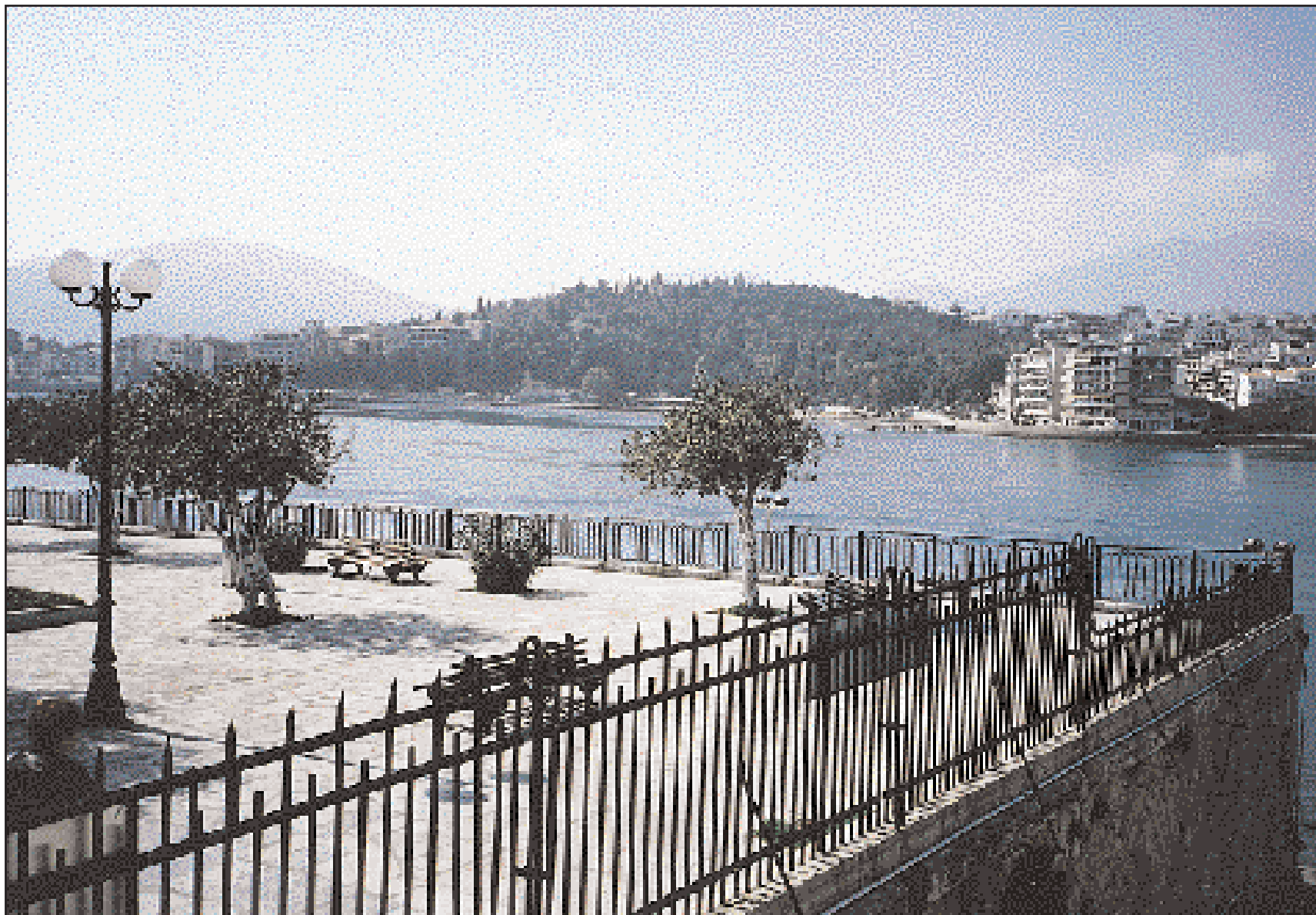
(«*Χορός συρτός*»)

2. Στη δεύτερη αναφορά συνυφαίνεται το μοτίβο της φυγής:

Οι βαρκαρέοι!... Το εισιτήριο!... Να τρέμει
–ζαγάρι εντός μου– η Χαλκίδα και τα όρη.
Κι εκεί να τόχουν συνεπάρει οι ανέμοι
μετέωρο – μες στις αχλές του το βαπόρι...

(«*Το εισιτήριο*»)

3) Στην τρίτη αναφορά η Χαλκίδα λειτουργεί ως ένα σημείο που υποβαστάζει τη σατιρική λειτουργία του λόγου:

Η Χαλκίδα, με τις ιδιαιτερότητές της και με την ταυτότητα της επαρχιακής πόλης του μεσοπολέμου, πιστοποιεί την υπερβατική γραφή του Γιάννη Σκαρίμπα... (φωτ.: Δημ. Αντωνίτσας).

Ψέματα που τα πίστευα – και πόσο!...
τα χάνια πύργοι, οι κότες της ρομάντζα:
απ’ τη Χαλκίδα ίσια στο Τοβόσσο,
Χαλκίδα – Μάντζα!...

(«Αγγέλω»)

4) Αποκαλυπτικό είναι το ποίημα ποιητικής «Στάδιον δόξης», όπου η Χαλκίδα παραπέμπει σε μίαν αναντιστοιχία, εφόσον υπάρχει μόνον μέσα από τη στρεβλή οπτική του ποιητικού εγώ: Οι ήρωες και οι στίχοι του ποιητή τον απομακρύνουν βίαια από τη Χαλκίδα:

...Βλέπεις μαιτρ –μου φωνάξανε– τη
Χαλκίδα την είδες
όπου εσύ μεσ’ στα φάλτσα σου μόνον,
ήξερες νάρχεις;
Να τα έργα σου, οι πόθοι σου –όλοι
εμείς– φασουλήδες,
να και συ θιασάρχης!...

Τι ντεκόρ ανισόρροπο που με μύτη
γελοία
μαιτρ μπεκρής το σκεδίαζε στόνα
πόδι να στέκει,
ήταν κει λες και χτίστηκε με γλαρή
κιμωλία
όρθιο η πόλη λελέκι.

5) Η τελευταία αναφορά στην πόλη γίνεται στο ποίημα «Ο Πιερότος» που συνδιαλέγεται με το ποίημα «Χαλκίδα» της πρώτης συλλογής. Η συναντήσής τους θα μπορούσε να προσφέρει ποικίλα στοιχεία για

Ένα πανέμορφο νεοκλασικό του μεσοπολέμου από τα πολλά που κοσμούσαν τη Χαλκίδα, αυτήν που αγάπησε ο Σκαρίμπα, και που τώρα δεν υπάρχουν πια... (φωτ.: Δημ. Αντωνίτσας).

το ποιητικό εργαστήριο του Σκαρίμπα. Οσον αφορά το θέμα μας, εδώ επανέρχεται η εικόνα της πόλης-κλόουν, η οποία λειτουργεί ως αντίστιξη στο μοτίβο του θανάτου της πρώτης αναφοράς:

Σκέφτομαι πως θάμα έτσι ως είσαι
με καπέλο κλόουν, ω Χαλκίδα –ως
τότε–
να μου λες κλαμένη; Πιερότε ζήσε,
ζήσε – μην πεθαίνεις, Πιερότε...

Είναι νομίζω προφανές πως η παρουσία της πόλης στην ποίηση του Σκαρίμπα, αν και ποσοτικά περιορισμένη, έχει σημαντική εμβέλεια και λειτουργεί με μεγάλη αμεσότητα: άλλοτε ως σύμβολο άλλοτε ως μεταφορά, η Χαλκίδα φωτίζει την ταυτότητα του ποιητικού εγώ.

Ακόμη, εκτός από το γεγονός ότι και στην ποίηση του Σκαρίμπα συχνά η πόλη τέμνεται με βασικά θεματικά μοτίβα της πεζογραφίας του, όπως αυτό της αληθοφάνειας ή της φυγής, στις έξι πιο δραστικές από τις παραπάνω εννέα εμφανίσεις της, η πόλη παίζει καταλυτικό ρόλο στον αυτοπροσδιορισμό του ποιητικού εγώ.

Πολυσήμαντη, αντισυμβατική και σύνθετη η παρουσία της Χαλκίδας στο έργο του Σκαρίμπα, είτε ως αφηγηματικό τέχνασμα της γραφής του είτε ως αυτοπροσδιορισμός του ποιητικού προσώπου, τροφοδοτεί ποικιλοτρόπως τη φυγή, τη μεγάλη ουτοπία του μεσοπολέμου.

Ο Μέγας Δουξ πάσης Χαλκίδος

Ο Γιάννης Σκαρίμπας επεδίωκε να καθιερωθεί η πόλη του ως λογοτεχνικό κέντρο

Του **Λάμπρου Βαρελά**

Φιλολόγος

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ της στενής σύνδεσης λογοτεχνών με μια συγκεκριμένη πόλη ή περιοχή, που αποτελεί είτε τον χώρο γέννησης και βίωσης των παιδικών χρόνων του λογοτέχνη είτε το μόνιμο ή και περιστασιακό χώρο διαμονής του, παρατηρείται και στο νεοελληνικό χώρο, με διασημότερες περιπτώσεις τη Σκιάθο και το παπαδιαμαντικό έργο, την Αλεξάνδρεια και τον Καβάφη, τη Θεσσαλονίκη και τον Γιώργο Ιωάννου. Το φαινόμενο αυτό, που οφείλεται είτε στη λειτουργική και ενεργητική παρουσία του συγκεκριμένου τόπου στο λογοτεχνικό δημιούργημα είτε στην επιμονή του λογοτέχνη να ζει και να δημιουργεί στον συγκεκριμένο τόπο είτε σε εξωλογοτεχνικές – συχνά τοπικιστικές – συνιστώσες, μένει να μελετηθεί συνθετικότερα.

Στην περίπτωση του Σκαρίμπα βρισκόμαστε μπροστά σε ένα έργο όπου η παρουσία της Χαλκίδας, ως πόλης με συγκεκριμένη ανθρωπογεωγραφία, έχει μια διακριτική παρουσία. Παρά το γεγονός δηλαδή ότι ο Σκαρίμπας επιμένει να δηλώνει ως τόπο δράσης των έργων του τη Χαλκίδα ή, ακόμη, να χρησιμοποιεί το όνομα της πόλης αυτής ως τίτλο σε έργα του (βλ. τον τίτλο «Χαλκίδα ή το Βατερλώ δύο γελοίων», με τον οποίο αναγγέλθηκε στα μέσα της δεκαετίας του 1930 το μυθιστόρημα που θα αποτελούσε τη συνέχεια του «Μαριάμπα»), η λεπτομερειακή περιγραφή της Χαλκίδας ως χώρου με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, η αναφορά σε συγκεκριμένα τοπωνύμια, δρόμους κ.α. απουσιάζουν.

Η επιλογή αυτή του Σκαρίμπα χρειάζεται να μελετηθεί αναλυτικότερα, πρέπει όμως να έπαιξε σημαντικό ρόλο και η συνειδητή πρόθεση του συγγραφέα να αποφυγεί τις παραδοσιακές περιγραφές τόπων που συναντώνται στην ηθογραφία. Ο ίδιος πάντως αποκαλούσε τη Χαλκίδα «Αλεξάνδρεια» των καϊμών μου» δείχνοντας αφενός τη φιλοδοξία του να την επιβάλει, ακολουθώντας το παράδειγμα του Καβάφη, ως πόλη της λογοτεχνίας στο σώμα της νεοελληνικής λογοτεχνίας και αφετέρου την πρόθεσή του να διαλεχθεί με την επαρχιακή Πρέβεζα του Καρυωτάκη.

Ο πολύπλευρος συγγραφέας

Το σίγουρο είναι πως από τη δεκαετία του 1930 και εξής ο Σκαρίμπας αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί το διακριτικό σύμβολο, τη «μασκάτ» της πόλης αυτής, μαζί με το παλιρροϊκό φαινόμενο των νερών του Ευρίπου.

Είναι γνωστό πως ο Σκαρίμπας εμφανίστηκε επίσημα στα Γράμματα σε ώριμη ηλικία, όταν πλησίαζε τα σα-

Το δημαρχείο της πόλης της Χαλκίδας που βρίσκεται στην παραλία της πόλης. Ένα πανέμορφο νεοκλασικό, όπου στεγάζονται και κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις της πόλης (φωτ.: Δημ. Αντωνίτσας).

ράντα του χρόνια. Αποδεκτό είναι επίσης πως αξονική δεκαετία της συγγραφικής του πορείας υπήρξε η δεκαετία του 1930. Στη διάρκεια αυτής της δεκαετίας, όπως δείχνει η μελέτη του δημοσιευμένου έργου του αλλά και του αρχείου του, παρήγαγε το σημαντικότερο έργο του, εκδηλώνοντας πληθωρική δραστηριότητα: διηγηματογράφος [βλ. π.χ., «Καϊμοί στο Γριπονήσι» (1930)], συλλέκτης δημοτικών τραγουδιών [βλ. τη δημοσίευση δημοτικών τραγουδιών στο περιοδικό «Ελληνικά Γράμματα» (1929–1930)], νουβελογράφος [βλ. «Το Θείο Τραγί» (1933)], μυθιστοριογράφος [βλ. «Μαριάμπα» (1935) και «Το Σόλο του Φίγκαρω» (1939)], ποιητής [βλ. «Ουλαλούμ» (1936)], θεατρικός συγγραφέας (στο αρχείο του σώζεται αδημοσίευτη θεατρική μορφή του ανέκδοτου μυθιστορήματος «Χαλκίδα ή το Βατερλώ δύο γελοίων», χρονολογημένη στα 1939), λογοτεχνικό κριτικός και εκδότης λογοτεχνικού περιοδικού [βλ. περ.

«Νεοελληνικά Σημειώματα» (1937)]. Χωρίς αμφιβολία στη διάρκεια αυτής της δεκαετίας ο Σκαρίμπας αποτέλεσε ένα από τα πρώτα ονόματα της λογοτεχνικής ζωής της χώρας. Εκείνο που δεν είναι γνωστό είναι πως η επιβολή του αυτή, πέρα από το αναμφισβήτητο ταλέντο του, την έκπληξη που προκάλεσε ο νεοτερικός τρόπος γραφής στον «Μαριάμπα» και στο «Σόλο του Φίγκαρω», αλλά και τη συχνή του παρουσία στα λογοτεχνικά περιοδικά της εποχής (αθηναϊκά και επαρχιακά), οφείλεται και στη δράση του ως πνευματικού ανθρώπου με αφορμή κυρίως τη συζήτηση για την επαρχιακή πνευματική ζωή.

Το ενδιαφέρον για την περιφέρεια

Η συζήτηση αυτή, που οι απαρχές της εντοπίζονται στο τέλος της δεκαετίας του 1920 και στις αρχές της επόμενης, γνώρισε διάφορες φάσεις

με μεγαλύτερη κορύφωση το διάστημα από το καλοκαίρι του 1936 έως και το τέλος του 1937. Βασικοί υποκινητές αυτής της συζήτησης, υπήρξαν αρχικά ο Φώτος Πολίτης και στη συνέχεια ο λογοτέχνης και διευθυντής της «Νέας Εστίας» Πέτρος Χάρης και ο καθηγητής της νέας ελληνικής φιλολογίας, στο Πανεπιστήμιο της Ρώμης τότε, Γεώργιος Ζώρας. Κύριος στόχος της προσπάθειας αυτής ήταν η άνοδος του πνευματικού επιπέδου του επαρχιακού κοινού, που σήμαινε ενεργότερο ενδιαφέρον της μεγάλης μάζας του επαρχιακού πληθυσμού για τη λογοτεχνία, τις καλές τέχνες αλλά και την πνευματική δραστηριότητα γενικότερα. Οι παράγοντες που υποκίνησαν αυτό το ενδιαφέρον για την πνευματική ζωή της επαρχίας είναι πολυσύνθετοι και απαιτούν εξαντλητικότερη έρευνα, δύο όμως δεδομένα είναι περισσότερο ευδιάκριτα: αφενός το φιλολογικό ενδιαφέρον για τη διάσωση του διασκορπισμένου και αναξιοποίητου λαογραφικού, ιστορικού, λογοτεχνικού κ.ά. υλικού που βρισκόταν διασκορπισμένο στις διάφορες επαρχιακές περιοχές και που κινδύνευε να χαθεί οριστικά και αφετέρου η πρόθεση να αξιοποιηθεί το μεγάλο κοινό της επαρχίας, μέσω της ενίσχυσης του ενδιαφέροντός του για τα γράμματα, για να αντιμετωπιστεί δραστικά η περιορισμένη ζήτηση του λογοτεχνικού βιβλίου. Στη συγκεκριμένη συζήτηση, που αποτέλεσε το πρώτο θέμα στην πνευματική ζωή της χώρας κατά τη διετία 1936–1937 κατέθεσαν τις απόψεις τους, εκτός από όσους αναφέρθηκαν, πλήθος λογοτεχνών, κριτικών και λογίων, από τους πιο σημαντικούς (Κ. Θ. Δημαράς, Άριστος Καμπάνης, Ι. Μ. Παναγιωτόπουλος, Πέτρος Σπανδωνίδης, Ιωάννης Συκουτρής, Αιμίλιος Χουρμούζιος κ.ά.) έως τους πιο ασήμαντους τόσο της Αθήνας όσο και των επαρχιών. Άμεσο αποτέλεσμα της συζήτησης αυτής ήταν ένας γενικότερος πνευματικός οργανισμός της επαρχίας, που εκδηλώθηκε με αύξηση των λογοτεχνικών εκδόσεων και των λογοτεχνικών περιοδικών, με μαζική καθιέρωση φιλολογικών σελίδων στις εφημερίδες, με μαζική ίδρυση πνευματικών συλλόγων κ.ά.

Απεξάρτηση της επαρχίας

Η συμμετοχή του Σκαρίμπα σε αυτή τη συζήτηση υπήρξε καθοριστική, προσδίδοντας μια ιδιαίτερη διάσταση: μαζί με τον τρικαλινό ποιητή και κριτικό Νίκο Παππά παρενέβησαν στη συγκεκριμένη συζήτηση, από τον Δεκέμβριο του 1936 και για έναν ολόκληρο περίοδο χρόνου, κηρύσσοντας την πνευματική απεξάρτηση της επαρχίας από την πνευματική κηδεμονία της Αθήνας. Το επιχείρημα της παρέμβασής τους ήταν ότι οι

Η είσοδος του λιμανιού της Χαλκίδας από την πλευρά του Αιγαίου. Εχοντας εργαστεί για πολλά χρόνια εκτελωνιστής ο Σκαρίμπας, η αναμονή των πλοίων ήταν μέσα στις καθημερινές ασχολίες του... (φωτ.: Δημήτρης Αντωνίσης).

λόγιοι και λογοτέχνες της Αθήνας καταδυνάστευαν την πνευματική παραγωγή της επαρχίας, αποθαρρύνοντας ταυτόχρονα τη λογοτεχνική και πνευματική της δραστηριότητα. Στόχος της αρθρογραφίας του Σκαρίμπα και του Παππά ήταν να οργανωθούν οι επαρχιώτες λογοτέχνες και λόγιοι εναντίον της πρωτεύουσας και να διαμορφώσουν ανεξάρτητη λογοτεχνική ζωή και πνευματική κίνηση. Ο Σκαρίμπας στην επιχειρηματολογία του ταύτιζε την πρωτεύουσα με το λογισιακό πνεύμα και θεωρούσε την επαρχία προπύργιο του δημοτικισμού.

Οι υπερβολές αυτές του Σκαρίμπα και του Παππά ξεκινούσαν από ένα αίσθημα παραγκωνισμού που βίωναν αυτοί οι δύο επαρχιώτες λογοτέχνες από τους πνευματικούς και λογοτεχνικούς κύκλους της Αθήνας. Θεωρούσαν ότι σε μια συζήτηση που αφορούσε την επαρχία και την πνευματική της ζωή οι βασικές κατευθύνσεις δίνονταν από την πρωτεύουσα, χωρίς να ακούγεται η φωνή της ίδιας της επαρχίας. Έτσι, στην αρθρογραφία τους εμφανίζονταν ως οι βασικοί εκπρόσωποι της αγνοημένης επαρχίας. Στην περίπτωση του Σκαρίμπα και του Παππά εκδηλώθηκε ένας ι-διότυπος αμυντικός και επιθετικός, επαρχιωτισμός που αφενός απολογούνταν για την πνευματική καθυστέρηση της επαρχίας και αφετέρου

πρόβαλλε ένα αίσθημα υπεροχής απέναντι στην πρωτεύουσα.

Δύο αντικρουόμενες παρατάξεις

Όπως και να έχουν τα πράγματα, το αποτέλεσμα ήταν ότι εξαιτίας της αρθρογραφίας του Σκαρίμπα και του Παππά διαμορφώθηκαν στη διάρκεια του 1937 δύο αντικρουόμενες παρατάξεις στην πνευματική ζωή της χώρας: η παράταξη της πρωτεύουσας, που την εκπροσωπούσαν κυρίως ο Πέτρος Χάρης και ο Γεώργιος Ζώρας και η παράταξη της επαρχίας, που την εκπροσωπούσαν ο Σκαρίμπας και ο Παππάς, με ομοϊδεάτες τον Πέτρο Ολύμπιο από τους Γαργαλιάνους, τον Π. Α. Καντιάνη από την Κόρινθο, τον Γ. Φιλανθίδη από τη Δράμα και άλλους πολλούς. Η πρώτη παράταξη εξέφραζε τις θέσεις της μέσης της «*Νέας Εστίας*», ενώ η δεύτερη εκδηλωνόταν κυρίως μέσω του περιοδικού «*Νεοελληνικά Σημειώματα*», του οποίου ιδρυτής και εκδότης ήταν ο ίδιος ο Σκαρίμπας.

Σε ό,τι αφορά τον ίδιο τον Σκαρίμπα και το έργο του, η συγκεκριμένη αυτή δραστηριότητά του τον ανήγαγε σε σημαντικό πρόσωπο της πνευματικής επικαιρότητας με φανατικούς εχθρούς και εξίσου φανατικούς φίλους. Φανατικότεροι πολέμιοί του αυτή την περίοδο και με αφορμή την

αρθρογραφία του στα «*Νεοελληνικά Σημειώματα*», αναδείχθηκαν ο Μ. Καραγάτσης, ο Στράτης Μυριβήλης και ο Πέτρος Χάρης. Οι τρεις αυτοί λογοτέχνες άλλοτε σατίριζαν την αρθρογραφία του Σκαρίμπα και άλλοτε την επέκριναν σφοδρά. Αυτό που κυρίως τους ανησυχούσε ήταν ότι με την αρθρογραφία του Σκαρίμπα μέσω του περιοδικού του διαρέθηκε η πνευματική ζωή της χώρας σε αντιμαχόμενα στρατόπεδα και παράλληλα διαμορφώθηκε μια «κλίκα» από λογοτέχνες της επαρχίας που εκβίαζαν τον έπαινο ή τον ψόγο απέναντι σε άλλους Αθηναίους ή επαρχιώτες λογοτέχνες. Το βέβαιο είναι ότι στα τέλη του 1937 ο Σκαρίμπας δέχθηκε συνδυασμένη πίεση από τους τρεις Αθηναίους λογοτέχνες που αναφέρθηκαν, με αποτέλεσμα τόσο το κλείσιμο του περιοδικού του όσο και μια γενικότερη αναδιάρθρωση στη λογοτεχνική του δραστηριότητα. Αμεσο ή έμμεσο αποτέλεσμα αυτής της πιεστικής αντιμετώπισης που βίωσε ο Σκαρίμπας φαίνεται να είναι και η συγγραφή του ακραίου παρωδιακού πεζογραφήματός του «*Το Σόλο του Φίγκαρω*» (1939).

Σταυροφόρος του Ευρίπου

Εξαιτίας πάντως αυτής της δραστηριότητας η Χαλκίδα μαζί με τα

Τρίκαλα εμφανίζονται ως τα δύο βασικά επαρχιακά κέντρα που αντιτίθενται στην πνευματική Αθήνα.

Με αυτό τον τρόπο η Χαλκίδα γίνεται γνωστή στο πανελλήνιο και η γέφυρα του Ευρίπου όπως και το παλιρροϊκό του φαινόμενο χρησιμοποιήθηκαν από λόγιους της πρωτεύουσας ως μέσα για τη διακωμώδηση και τον χλευασμό του Σκαρίμπα.

Χαρακτηρισμοί όπως «Σταυροφόρος του Ευρίπου», «μέγας Δουξ πάσης Χαλκίδος και Ψαχνών», «θορυβοποιός της Χαλκίδας» και άλλοι πολλοί επανέρχονταν συχνά αυτή την περίοδο για τον Σκαρίμπα.

Στη διάρκεια της ίδιας δεκαετίας στη Χαλκίδα, παράλληλα με τον Σκαρίμπα έδρασαν και ξεχώρισαν ακόμη οι λογοτέχνες: ο πεζογράφος και μιμητής του Σκαρίμπα Πάνος Σαμαράς, ο οποίος επέμενε να δηλώνει πάντα κάτω από το όνομά του το όνομα της πόλης και οι ποιητές Ελευθέριος Τραπεζούντιος και Αλέξανδρος Σταμάτης, καθώς και περιστασιακά η ποιήτρια και διηγηματογράφος Βαρβάρα Θεοδωροπούλου – Λιβαδά.

Εκείνος όμως που καθιέρωσε και επέβαλε την πόλη αυτή στο πνευματικό και λογοτεχνικό στερέωμα, με τον ιδιότυπο τρόπο του είναι ο πολύτροπος Σκαρίμπας, έτσι ώστε όποιος περνά από τη Χαλκίδα να μην μπορεί να τον λησμονήσει.

Τα πρόσωπα και τα προσωπεία

Οι αποκλίνοντες ήρωες του Σκαρίμπα αναποδογυρίζουν την εικόνα του κόσμου

Της **Γεωργίας Λαδογιάννη**

Τα γυρίζω ανάποδα για να σταθούν όρθια
Γιάννης Σκαρίμπας

Ο ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ ανήκει στην παράδοση των κινημάτων του ευρωπαϊκού μοντερνισμού, που φέρνουν στο προσκήνιο την αβεβαιότητα ως σταθερό κανόνα ζωής. Στα πλαίσιά τους ο άνθρωπος ως αξία επανεξετάζεται: οι σχέσεις του φανερώνονται δυσνόητες και αντιφατικές και φαίνονται να είναι το αποτέλεσμα της δράσης όχι ενός αλλά ταυτόχρονα πολλών και ασυντόνιστων προσώπων στον ίδιο άνθρωπο. Τελικά, φαίνεται να βρίσκεται παγιδευμένος σε μια αιωρούμενη, ανάμεσα σε πολλές πιθανότητες, ζωή.

Πρόκειται για τις εικόνες μιας κατεστραμμένης πραγματικότητας, που μας τις στέλνουν, με τη σειρά, τα καλλιτεχνικά κινήματα του Νταντά, του υπερρεαλισμού και του θεάτρου του παραλόγου. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η πρόταση του Σκαρίμπα, όσο αφορά στο δεσπόζον θέμα του μοντερνισμού, που είναι το διασπασμένο και ακαθόριστο πρόσωπο του ήρωα, το χωρισμένο σε προσωπεία και το αποχωρισμένο από την ψυχική του αλληλουχία. Μέσα από την περιπέτεια του προσώπου δίνει με τρόπο εικαστικό τις πολλαπλές μορφές στις οποίες κατέφυγε η νεοτερικότητα για να επιτύχει μια σύνθεση της ατομικής εμπειρίας και του κομματιασμένου μύθου.

Ο Σκαρίμπας απάντησε στην ιστορία με το γκροτέσκο, με το πρόσωπο που γίνεται μάσκα. Πρόκειται για την αντικατάσταση της κυριολεξίας από τη μεταφορά, γεγονός που έχει σημαντικές αισθητικές συνέπειες και σημασιακές στοχεύσεις. Έτσι, για να αναδείξει π.χ. την ανακρίβεια του κόσμου χρησιμοποίησε μια τεχνική της συσσώρευσης: την ιλιγγιώδη πολυσημία μιας ατέρμονης μεταμφίεσης προσώπων και καταστάσεων.

Το σκαριμπικό σύμπαν

Ξεχωριστή θέση παίρνει η εξεικότιση του ανθρωπίνου σώματος, που τη χρησιμοποιεί για να μας δώσει εικαστικά την τραγική αίσθηση της ζωής. Η εικόνα του ανθρωπίνου σώματος μοιάζει με αποτύπωμα, σαν να είναι το ίχνος που θα άφηγε σε σκληρή επίπεδη επιφάνεια ένα πατικωμένο σώμα· ένα σώμα-ίχνογράφημα, με λειψή αρτιμέλεια. Συχνά, δίνεται η εντύπωση ότι το αρνητικό είδωλο έχει τυπωθεί μαζί με το θετικό και τότε το πορτρέτο γίνεται σκίτσο, σκιά, ήρωας του θεάτρου σκιών.

Το αμφίμορφο, αμφίπλευρο και αμφίβολο σώμα είναι η έκτυπη εικόνα της αμφιλογίας και της πολυπλευρικότητας του κόσμου. Το διαφορούμενο, ως θεμελιώδες χαρακτηριστικό του σκαριμπικού σύμπαντος, εκμηδενίζει τις αποστάσεις που χωρίζουν πράγματα και έννοιες, αντίθε-

Ο Σκαρίμπας απάντησε στην ιστορία με το γκροτέσκο, με το πρόσωπο που γίνεται μάσκα. Πρόκειται για την αντικατάσταση της κυριολεξίας από τη μεταφορά, γεγονός που έχει σημαντικές αισθητικές συνέπειες και στοχεύσεις ιδιαίτερης σημασίας....

τες κατά τη συμβατική λογική· καταλύει τις διαφορές και συμφιλιώνει τον γύρω κόσμο. Είναι χαρακτηριστική η αγαπημένη αναφορά του σε ένα άλογο και ένα πορτοκάλι· ίσως δεν έχουμε την αντικειμενική αντιστοιχία της σύνθεσης, δηλαδή ένα αλογοπορτόκαλο, αλλά με τον τρόπο του μας έχει οδηγήσει στη θέαση μιας εικόνας εκπληκτικής και απροσδόκη-

της. Η συνύπαρξη των αντιθέτων αποτελεί τη σύσταση των πραγμάτων του ύφους του.

Όμως, η συνύπαρξη στην καθημερινή μας ζωή, συχνά, είναι τραγική, όταν κυρίως πρόκειται για τη συνάντηση της ζωής με το θάνατο, γιατί κάνει τον άνθρωπο να μη μπορεί ούτε στιγμή να απαλλαγεί από την τραγικότητα της σκέψης ότι η φύση του

είναι πεπερασμένη. Γι' αυτό ο Σκαρίμπας δημιουργεί το δικό του «απέραντο» κόσμο, έξω από την οροθετημένη περιοχή. Χρησιμοποιεί και το ανάλογο όργανο, το διαβήτη, για να είναι ακριβής η χάραξή του, και μάλιστα έναν «άνισο διαβήτη», μη συμβατικό. Ο Σκαρίμπας εγκαθίσταται «όξω από τα όρια του κόσμου» των γεωμετρών του πεπερασμένου: Ηρά-

κλειτου, Ευκλείδη, Δάρβιν, Αϊνστάιν. Κύριος κανόνας αυτής της περιοχής είναι η αλλαγή στην κατεύθυνση της κίνησης και στις θέσεις των πραγμάτων.

Η αντιστροφή της καθημερινότητας

Συχνά παρατηρούνται μεταθέσεις του μέσα και του έξω, του πάνω και του κάτω. Κυρίως, είναι αυτό το τελευταίο που επίμονα μας παρουσιάζει το έργο του Σκαρίμπα: το πάνω-κάτω. Είναι ο αντεστραμμένος κόσμος, του άνισου διαβήτη, που, ωστόσο, είναι αναγνωρίσιμος, γιατί η δόμησή του γίνεται με τα γνωστά υλικά της ευκλίδειας χάραξης, που μόνο είναι βαλμένα σε άλλη θέση, συνήθως αντίστροφα. Ο σκαριμπικός κόσμος ως αντιστροφή του κόσμου της καθημερινότητας είναι η αποκατάσταση της ορθολογικής ισορροπίας. Ετσι, ό,τι η ιδεοληψία της καθημερινότητας μας εμφανίζει ως σωστό και οθρό, αυτό είναι η ανάποδη όψη της πραγματικότητας.

Από την άποψη αυτή το έργο του Σκαρίμπα είναι θέση, πρόταση και απάντηση στα ζητήματα που από παλιά απασχόλησαν τον άνθρωπο: το πρόβλημα του είναι και φαίνεσθαι, της ζωής και του θανάτου, ή πώς ξεχωρίζει η αλήθεια από το ψέμα.

Μία βίαιη εικόνα ανατροπής, στην περιοχή των αξιών και της ηθικής συμπεριφοράς, μας δίνει ο Σκαρίμπα μέσω του ήρωά του Γιάννη στο «Θείο τραγί» (1933). Ο ήρωας επιλέγει το ηθικό περιθώριο, θα λέγαμε, αφού οι απόψεις του και δράση του βρίσκονται σε απόλυτη αντίθεση με την επίσημη, αναγνωρισμένη αξιολογία και ιεράρχηση. Υπακούει μόνο στο ένστικτό του, και τις δικές του παρορμήσεις αναγνωρίζει ως κανόνα συμπεριφοράς. Είναι μια μορφοποιημένη εκδοχή του ενστίκτου, της οποίας κατεύθυνση και προσανατολισμός είναι η ουσιαστική και όχι η προσχηματική ζωή, γι' αυτό και ο ήρωας είναι πολέμιος πεισματώδης της ψιμυθιωμένης ζωής. Κηρύσσει πόλεμο αμείλικτο εναντίον του συμβατικού καλού· οι υπηρεσίες που προσφέρει στα αφεντικά του ως κηπουρός είναι η μετατρέψει τη ζωή τους σε ένα κήπο με όλα τα άνθη του κακού. Η δράση του ήρωα φανερώνει τις σαρκοβόρες πτυχές της ανθρώπινης ψυχής.

Το πρόσημα

Το «Θείο τραγί» βγαίνει στις αρχές της δεκαετίας του 1930, όταν στην Ευρώπη σταδιακά είχαν αρχίσει να δραστηριοποιούνται οι δυνάμεις του σκότους και καταφέρνουν μάλιστα να φτάνουν στο προσκήνιο της πολιτικής μέσα από τις διαδικασίες της αστικής νομιμότητας.

Στο πλαίσιο αυτών των συμφραζομένων η πυκνή εκδοτική παρουσία του Σκαρίμπα, την ίδια περίοδο, και το περιεχόμενο αυτής της παρουσίας θα μπορούσαμε να τα χαρακτηρίσουμε ως σήμα κινδύνου, που με διαδοχικές κρουσικές προσημαίνει την εκτροπή της ιστορίας που οδεύει προς την έκρηξη και τη διάσπαση. Στα 1935 ο Ιωάννης Μαριάμπας –του ομότιτλου αφηγήματος– επιστρα-

Ο ανηφορικός δρόμος προς το κάστρο, ένα από τα αγαπημένα σημεία του συγγραφέα. Στο βάθος διακρίνεται η εκκλησία της Ευαγγελίστριας, που βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της πόλης, (φωτ.: Δημ. Αντωνίτσας).

τεύεται ως μία εισβολή του ενστίκτου στον κόσμο της λογικής και της κατεστημένης κοινωνικής ιεραρχίας. Ο Μαριάμπας ζει ισόρροπα ανάμεσα στο είναι και το γίνεσθαι και μας πείθει για την πιθανότητα του αλλόκοτου χαρακτήρα του, που βάζει σε στρόβιλο τη ζωή μιας πόλης, της Χαλκίδας: Γεωπόνος, συγγραφέας γεωπονικού ρομάντζου, που ερμηνεύει τον πόλεμο της Ρώμης με την Καρχηδόνα φυτολογικά και με τον ίδιο τρόπο ερμηνεύει τις λειτουργίες του ανθρώπινου οργανισμού: η φυτολογική βιολογία του Μαριάμπα έχει τις δικές της εξηγήσεις για τη συμπεριφορά, τη νοοτροπία, τις ιδέες, τη ζωή των Χαλκιδαιών· τα αστικά σαλόνια αναστατώνονται. Ο Μαριάμπας, ο δεξιότεχνης ακροβάτης των ορίων του κόσμου, εραστής της χαράς, της αλήθειας, της γυναίκας, της τέχνης, των πιο αυθεντικών και ουσιαστικών στοιχείων της ζωής, υπερασπίζεται τους έρωτες του καταστρέφοντας το περιτύλιγμα του προσχήματος και της σύμβασης. Γυρίζει τα πράγματα ανάποδα για να σταθούν όρθια. Αλλάζει τα πρόσωπά του, το σώμα του, ακόμη και το γραφικό του χαρακτήρα. Η αμήχανη κοινωνία της μικρής πόλης έχει συσσωρευμένα ερωτήματα· είναι αυτά που του απευθύνει η ηρωίδα κυρία Ζαλούχου:

«Αδύνατο να μπει κανείς μεσ' στο νου σας. Μον είσαστε ύλοπος! Ποιος είστε; Πώς λέγεστε; Γιατί κοντοσάινετε ψεύτικα; Ακόμη κι αυτό καμωθήκατε. Επί δύο ημέρες ολόκληρες, άλλο δεν κάμνατε παρά να σβαρνάτε το δεξι σας ποδά-

ρι!(...). Το κάνει' αυτό σαν θεός των δρυμών σβαρνοπόδης, σαν από γενετής σας εταίρος της εύθυμης συντροφιάς του Διόνυσου(...). Ως και το γραφικό σας χαρακτήρα ψεντίσατε. Κι εκεί παριστάνετε. Ίσως κάτι πάλι να θέλετε. Ν' απορήσουμε ίσως· να γίνει τρόπος να πούμε· τι γραφικό χαρακτήρα που χάλασε! τι θάμα γραφή είχε πρώτα!».

Ηρωες έξω από όρια

Ωστόσο, για τον ίδιο το Μαριάμπα το παράλογο και το αλλόκοτο είναι η κατάσταση στην οποία ισορροπούν και επανευρίσκουν τις φυσικές τους σχέσεις τα πράγματα. Ο δημιουργός του, ο Σκαρίμπα, μας δίνει παραδείγματα της τετράγωνης λογικής του παραλόγου των ηρώων του: μόνο εκείνος που έχει λογικό, μάτια, πόδια και σωστό γραφικό χαρακτήρα μπορεί να υποκριθεί τον τρελό, τον τυφλό, τον κουτσό και τον ανορθόγραφο. Οσοι αμφισβητούν αυτή τη λογική ή δεν μπορούν να την παρακολουθήσουν, όπως οι Χαλκιδάιοι του αφηγήματος, συμβαίνει, κατά το συγγραφέα, επειδή είναι οι ίδιοι παράλογοι και τυφλοί. Η δική τους λογική είναι στείρα, τυποποιημένη σε κλισέ κενά νοήματος, όπως οι φράσεις των υπηρεσιακών εγγράφων –«ανακοινούμεν υμίν», «Σεβαστόν Υπουργείον» κ.α.– που συνεχώς επαναλαμβάνει ο Μαριάμπας, υπογραμμίζοντας την κενότητά τους.

Από το «Σόλο του Φίγκαρω» (1938) και εξής οι ήρωες του Σκαρίμπα κατοικούν «όξω από τα όρια» και από εκεί ορμώμενοι επισκέπτονται τον κό-

σμο των κλισέ για να σπάνε τους κανόνες του. Και πρώτα από όλα η εμφάνισή τους σημαίνει την άρνηση του ανθρωπίνου σχήματος. Οι νέοι ήρωες είναι κούκλες, μουσικά όργανα, σκιές/φιγούρες, με σπασμένα τα μέλη για να κινούνται με τη μηχανική ευκαμψία της μαριονέτας ή της φιγούρας του θεάτρου σκιών, όμως διαθέτουν συγκροτημένο ψυχισμό που τους προσδίδει πλήρη υπόσταση. Στα τελευταία έργα οι ήρωες θα γίνουν ρομπότ. Τότε, ο κόσμος του Σκαρίμπα δεν θα είναι μόνο τα χάσματα στο γίνεσθαι αλλά η εκτίναξή του, από την ορμητική ανάδυση των πλασμάτων της κρυμμένης συνείδησης.

Θα μπορούσαμε να αποδώσουμε όλη αυτή την εικόνα του κόσμου ως μία κατάσταση απόλυτης χωλότητας, που, όμως, και αυτή είναι δισυσπώστατη· είναι ταυτόχρονα και ικανότητα να βλέπει κανείς τα πράγματα από άλλη θέση, που μόνο οι μη κανονικοί και οι μη συμβατικοί μπορούν. Ετσι, η χωλότητα μετατρέπεται σε ικανότητα και ευεργεσία.

Τελειώνοντας, ποιητική της ανατροπής θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε την αισθητική πρόταση του Σκαρίμπα, όπου οι αποκλίνοντες ήρωες αποκαλύπτουν τις εξωραϊσμένες προθέσεις του συστήματος, αποδογυρίζουν την εικόνα του κόσμου και καταγγέλλουν την «κανονικότητα» ως την κορύφωση του συγχρόνου δράματος. Η ποιητική του είναι, τελικά, μια σειρά τεχνικών που θεμελιώνουν τη διαδικασία του αποφενაკισμού.

Συνέχεια από την 17η σελίδα

ποδιά, φακίολι... Η είσοδος "καθωσπρεπίων" απαγορευμένη διά ροπάλου. "Γραβατοφόροι και βραχιολοφορούσες", αποκλεισμένοι από τον σκαριμπικό παράδεισο.

Αστους αυτούς να πηγαίνουνε στα κωμιλφώδικα συναχτήρια τους και να αλληλομουτζώνονται εξ αμοιβαίοτητος υπολήψεων.

Ο Γιάννης Σκαρίμπας ήτανε λαός, στεκόταν δίπλα στο λαό... Γι' αυτό και τον λατρεύανε οι απανταχού της πόλης "επιουσίτες, οι ιδρωκόποι"...»

«Ο ήχος του κώδωνος»

Το σημαντικότερο θεατρικό του έργο είναι «Ο Ηχος του Κώδωνος», που είχε αρχικά τον τίτλο «Η γυναίκα του Καίσαρος» και με αυτόν ανέβηκε το 1942 στη Χαλκίδα με τη συμμετοχή μάλιστα του Μάνου Κατράκη. Ερασιτεχνικό ανέβασμα, εννοείται, αλλά με τη συμπάθεια του Ροντήρη που του παραχώρησε τον νεαρό τότε πρωταγωνιστή του Εθνικού. Η κατοχική αυτή παράσταση συνοδεύτηκε από μια περιπετειώδη συνέχεια. Ο Αργύρης Βαλσαμάς, ένας τοπικός λόγιος που είχε αναλάβει τη σκηνοθεσία του έργου, διαφώνησε με τον Σκαρίμπα ως προς τη γραμμή των ρόλων και διαχώρισε τη θέση του καταγγέλλοντας πως «Η γυναίκα του Καίσαρος» ήταν κλεμμένη απ' το έργο του Σόμερσετ Μομ «Βαμμένο πέπλο». Ο Σκαρίμπας οργίσθηκε και μήνυσε τον συνεργάτη του. Το δικαστήριο δικαίωσε τον Σκαρίμπα και του επιδίκασε το ποσό των 10.000 δρχ. σαν αποζημίωση, το οποίο ο συγγραφέας το δώρισε στο Ορφανοτροφείο Χαλκίδας στη μνήμη του Σόμερσετ Μωμ. Δεν σκοπεύω βέβαια να αμφισβητήσω το δεδικασμένο ελληνικό. Διαδραματίζεται βέβαια στη Χαλκίδα και τα ονόματα των ηρώων

Ο συγγραφέας συνοδεύει την ηθοποιό Ελσα Βεργή στην παραλία της Χαλκίδας (Σεπτέμβριος 1951). Αριστερά της ηθοποιού η κόρη του Μάχη.

είναι ελληνικά, αλλά του λείπει το εγχώριο ήθος. Μοιάζει πολύ με τα σαλονίστικα δράματα που παίζονταν κατά συρροήν την προπολεμική εποχή στα θέατρα της Αθήνας. Έχει και μια ιδέα Ιψεν, ίσως από τη «Νόρα», μπορεί και ολίγον Στρίντμπεργκ, ρωμαίικο πάντως τίποτα δεν διαθέτει. Προσφέρει όμως την ευκαιρία στον Σκαρίμπα να κάνει την καταγγελία του για την αλλοτρίωση της αστικής τάξης και την εξαχρείωση της εξουσίας.

Το ίδιο έργο με τον τίτλο «Ο Ηχος του κώδωνος» ανέβηκε στα νεότερα χρόνια το χειμώνα του '69-'70 στο Πειραματικό Θέατρο της Μαριέττας Ριάλδη σε σκηνοθεσία Γιώργου Εμιρζά με τον Κώστα Αρζόγλου, τη Νένα Μεντή και την Ειρήνη Εμιρζά στους βασικούς ρόλους. Με την ίδια

διανομή, το 1976 γυρίστηκε για το «Θέατρο της Δευτέρας» της ΕΡΤ και πάλι με σκηνοθεσία Εμιρζά. Το 1985 το ανέβασε ο Νίκος Παροίκος με τη Θεατρική Εξοδο Αιγαίου και το παρουσίασε στο «Θέατρο της Ρεματιάς» στο Χαλάνδρι και σε περιοδεία στα νησιά. Στο μεταξύ το Ευβοϊκό Θέατρο ανεβάζει το 1978 ένα άλλο έργο του, ολίγον μελλοντολογικό, «Το Σεβαλιέ Σερβάν της Κυρίας», όπου ο Σκαρίμπας οραματίζεται την κυριαρχία των ρομπότ σε μια κοινωνία του μέλλοντος. Το 1980 ανεβαίνουν πάλι από τους Χαλκιδαίους ερασιτέχνες τα μονόπρακτα «Τα Καγκουρά» και το 1991 ο δήμος Πειραιά, στις πολιτιστικές εκδηλώσεις που διοργάνωσε υπό τη διεύθυνση του Θάνου Μικρούτσικου ανέβασε στο σταθμό του ΟΣΕ την «Κυρία του

Τρένου» σε σκηνοθεσία Πέπης Οικονομοπούλου.

Αγνωστα έργα

Αυτά είναι τα ανεβασμένα έργα του Σκαρίμπα. Αναφέρεται όμως και ο «Πάτερ Συνέσιος», μια δηκτική σάτιρα του κλήρου που συγγενεύει με την «Πάπισσα Ιωάννα» του Ροϊδη. Στην κατοχή του Γιώργου Εμιρζά βρίσκεται το χειρόγραφο ενός ακόμα έργου του Μπαρμπα-Γιάννη. Το επιγράφει «Το Σημείο του Σταυρού» και ο ίδιος το χαρακτηρίζει σε ένα χειρόγραφο εξώφυλλο «comédie del arte, σε πράξεις τρεις και τρεις εικόνες» και σε ένα δεύτερο εξώφυλλο δακτυλογραφημένο ως «δραματικό κομεντί σε πράξεις τρεις και τρεις εικόνες». Και στα δύο εξώφυλλα σημειώνει πως γράφτηκε στη Χαλκίδα το 1969 και πως αποτελείται από «σελίδες ευάριθμες 27». Είναι απαραίτητο να προσθέσω πως και το «Σημείο του Σταυρού» διαδραματίζεται στη Χαλκίδα όπως άλλωστε και όλα τα άλλα έργα του.

Τα θεατρικά του Σκαρίμπα δεν στέκουν στο ύψος της άλλης συγγραφικής του παραγωγής. Δεν είναι αυθόρμητα. Στριμώχνεται όταν γράφει δραματικό λόγο. Δεν είναι η γλώσσα του. Κι όμως ο ίδιος στη ζωή υπήρξε περισσότερο θεατρινός απ' οτιδήποτε άλλο. Το ομολογεί ο ίδιος στον πρόλογο του μυθιστορηματός του «Μαριάμπας».

«Είχα -για τα γέλια- ένα "μέρος" να παίξω

ένα ρόλο σε έργο μυστήριο·
θα μ' ανάγγελνεν ένα (ως θα 'μπαινα
απέξω
χαιρώω εμβατήριο.

Και θα 'μουν -για κέφι- τι τέλειος ό-
ταν
με τούτη μου ήθελε προβώ τη γρομιά-
τσα
στο φως της Σκηνης - ως assorti θα
μον 'οχόταν
και φόρμα και φάτσα

Σοβαρά; Θα τραγουδά;... Κι είχα
-στο Δία

τ' ορκίζομαι- ένα ρόλο ίδιο θάμα...
Δεν μουν 'παν πως θα 'κλαιγα κι αντ'ις
κωμωδία
θα παίξω σε δράμα...»

Η Ειρήνη Εμιρζά (αριστερά), η Νένα Μεντή (δεξιά) και ο Κώστας Αρζόγλου στην παράσταση «Ο ήχος του κώδωνος» που ανέβασε ο Γιώργος Εμιρζάς στο Πειραματικό Θέατρο της Μαριέττας Ριάλδη και που αργότερα μεταφέρθηκε στην ΕΡΤ.

Το «αιώνιο παρόν» ενός συγγραφέα

«Το παραδοξολογείν είναι η μητέρα της σάτιρας...», επέμενε ο Γιάννης Σκαρίμπας

Της Κατερίνας Κωστίου

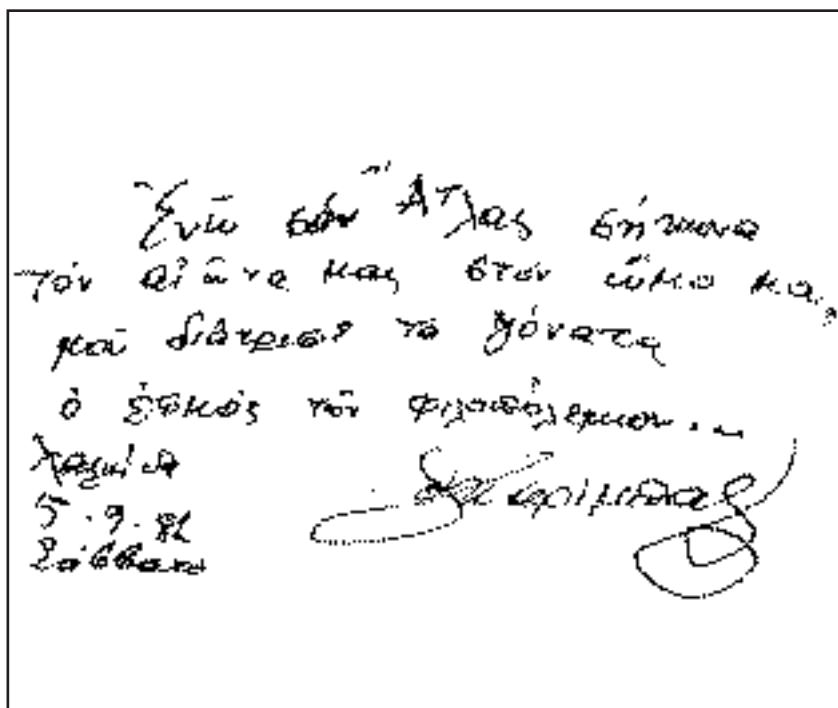
Φιλολόγος

ΠΡΙΝ από εξήντα οκτώ χρόνια, όταν το περιοδικό «Ελληνικά Γράμματα» ανακάλυπτε και παρουσίαζε στο αναγνωστικό κοινό τον Γιάννη Σκαρίμπα, συνόδευε την παρουσίαση με ευοίωνα σχόλια, επισημαίνοντας ταυτόχρονα και μια από τις βασικότερες ποιότητες του έργου του: το εύθυμο και σκωπτικό πνεύμα του. «Περηφανεύομαι γιατί τα «Ελληνικά Γράμματα» δεν προσθέσανε μια ακόμη συνοφρύωση στο πνευματικό στερέωμα του τόπου, αλλά ένα πετούμενο πουλί, έναν τραγουδιστή της ζωής», γράφει δύο χρόνια ύστερα από τη βράβευση του συγγραφέα με το πρώτο βραβείο διηγήματος ο Κ. Μπαστιάς.¹ Αυτήν τη διάσταση του έργου του υπονοεί και η παρατήρηση της Νόρας Αναγνωστάκη, σαράντα δύο χρόνια αργότερα, όταν, εξετάζοντας την πορεία της γενιάς του '70 προς τη σάτιρα και το χιούμορ, παρατηρεί για τον συγγραφέα: «Ο Γιάννης Σκαρίμπας έφαγε ολόκληρη σχεδόν ζωή χωρίς να του δώσουν σημασία οι συνοφρυωμένοι σύγχρονοί του και τον ανακάλυψαν στα γεράματά του οι νέοι άνθρωποι»²

Δεξιότηχης της παραδοξολογίας

Πράγματι, η παρατήρηση του Κοσμά Πολίτη ότι «οι νεοέλληνες λογοτέχνες έχουν σοβαροφάνεια και μεγάλη έλλειψη χιούμορ» δεν ισχύει για το έργο του Γιάννη Σκαρίμπα. Εκτός από το παιχνίδι που χαρακτηρίζει όλα τα επίπεδα του έργου του, αλλά και τη ζωή του, ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ποικίλους μηχανισμούς ανατροπής του λόγου για να υπονομεύσει κάθε είδος σύμβαση, είτε αυτή αφορά τη γλώσσα είτε την κρατούσα κοινόχρηστη ιδεολογία.

Δεν είναι τυχαίο ότι το ιδιαίτερο ύφος του συγγραφέα αποκτά την οριστική ταυτότητά του από τη στιγμή που κατακτά τα μέσα του: τους μηχανισμούς υπονόμησης που στηρίζονται σε ποικίλα τεχνάσματα. Σημαντική θέση ανάμεσά τους κατέχει το παράδοξο που αποτελούσε για τους ρομαντικούς την πεμπτουςία της ειρωνείας, εφόσον μπορεί και ισορροπεί τις αντιφάσεις της ζωής. Δεξιότηχης της παραδοξολογίας ο Σκαρίμπας είχε συνείδηση της λειτουργίας αυτού του στοιχείου μέσα από την οπτική της σάτιρας και της ειρωνείας. Το 1971, σε συνεντεύξεις του στον τύπο της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, όταν ο συγγραφέας αντιμετώπιζε την ερώτηση: «Κύριε Σκαρίμπα, σας θεωρούν παραδοξολόγο. Μπορεί τάχα η παραδοξολογία να είναι άσχετη με την αλήθεια;», έχοντας προφανώς βασανίσει το θέμα, είχε έτοιμη καιρια και χαρακτηριστική για το ύφος του απάντηση: «Το παραδοξολογείν είναι η μητέρα της

Χειρόγραφο του Γιάννη Σκαρίμπα, με ημερομηνία 5/9/1981: «Ενώ σαν Ατλας σήκωνα τον αιώνα μας στον ώμο μου, μου διάτρησε τα γόνατα ο εσμός των φιλοπολέμων...».

«Τα πάθη της κυρίας Giacometti στη Χαλκίδα». Σκίτσο της Μαργαρίτας Σκαρπαθίου, που έγινε για το αφιέρωμα στον Σκαρίμπα, του περιοδικού «Περίπλους» που θα κυκλοφορήσει μέσα στον Απρίλιο.

σάτιρας. Επειδή δε η καθιερωμένη τάξη των πραγμάτων δεν είναι παρά μια σύμβαση, η παραδοξολογία καταντάει να είναι η μόνη αυθεντική αλήθεια. Επειδή δε η καθιερωμένη εκάστοτε τάξη καταντάει στο τέλος κλειστή και στατική (και ως εκ τούτου ανεξέλικτη), η παραδοξολογία, η ειρωνεία ή η σάτιρα γίνεται η έτοιμη ατμομηχανή για νέα πορεία. Και μόνον ότι, για το πολύ τους καυστικό, οι τρεις αυτές μας Χάριτες, καμιά φορά, αποτεφρώνουν. Η παραδοξολογία, δεν είναι το σκάνδαλο –το σκάνδαλο είναι η ίδια η κοινωνία. Δεν είμαι –ευτυχώς...– ο ίδιος σοφός, αλλά η ειρωνεία είναι το μειδίαμα της σοφίας. Μόνον ο δυνατός παραδοξολογεί και ειρωνεύεται, ως μόνος αυτός, αγγελιαφόρος της αλήθειας. Οι μεγάλοι πραγματοποιοί και Μεταρρυθμιστές ήσαν και μεγάλοι χιουμορίστες. Υπό την έννοια αυτήν, η παραδοξολογία, η ειρωνεία και η σάτιρα δεν είναι «πνεύμα εξυπνάκικο», αλλά τρεις Θεότητες επίγειες, που στις χούφτες τους σφίγγουνε βαρέα δόρατα ευγενείας.³

Η τολμηρή γραφή

«Ιδιόμορφη περίπτωση» στα νεοελληνικά γράμματα ο Σκαρίμπας, μόλις άρχισε να βρίσκει τη «γραμματολογική» ή «ιστορική» και αξιολογική θέση του ανάμεσα στους ομοτέχνους του, εφόσον ό,τι υπερτερεί είναι μάλλον ο τύπος που ο ίδιος φρόντισε να πλάσει παρά το πρωτοποριακό για την εποχή του αφηγηματικό του έργο. Συγγραφέας με τολμηρή γραφή και δραστικό ήθος, έγινε γνωστός στο ευρύ κοινό μέσα από ένα αυτοαποκαλούμενο ιστορικό έργο με πολλές αδυναμίες ή από την εκκεντρική του συμπεριφορά. Στην καλύτερη περίπτωση, οι μυημένοι αναγνώστες τον γνώρισαν από τη φαντεζιστική ποίησή του, που η τόλμη της εντοπίζεται κυρίως στο περιεχόμενο και λιγότερο στη μορφή με αποκλειστικό όχημα τη σχεδόν μόνιμη παραμόρφωση της γλώσσας του. Εκεί έγκειται και μια βασική πηγή της ειρωνείας του. Διότι, όπως παρατηρεί ο David Ricks, η μετρική δομή των ποιημάτων του προσπαθεί να υπογραμμίσει τον τεχνητό χαρακτήρα της γλώσσας και άρα της πραγματικότητας. Στην ποίησή του ο Σκαρίμπας, ενώ κρατά τον βασικό ρυθμό, δημιουργεί ένα νοηματικό και στιχουργικό κράμα που ειρωνεύεται τους παλιούς ρυθμούς.

Αλλά αναμβισφότητα η πιο σημαντική προσφορά του Σκαρίμπα είναι το πεζογραφικό του έργο, που, ενώ προσέχθηκε από τη σύγχρονη του κριτική, αντιμετώπισε την ολιγωρία ή και την άρνηση της φιλολογικής επιστήμης: ως σημειωθεί ότι ο συγγραφέας είναι ανύπαρκτος σε μίαν από τις έγκυρες γραμματολογίες, την «Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» του Κ. Θ. Δημαρά, ενώ για τα

Συνέχεια στην 20η σελίδα

Πορτρέτο του Γιάννη Σκαρίμπα φιλοτεχνημένο από τη Μαργαρίτα Σκαρπαθίου, για το περιοδικό «Περίπλους» που θα κυκλοφορήσει μέσα στον Απρίλιο.

Συνέχεια από την 19η σελίδα

σχολικά εγχειρίδια επιλέχθηκε από το έργο του ένα ήπιο διήγημα, «Οι τρεις άδειες καρέκλες», κι αυτό μόνο πολύ πρόσφατα. Επίσης, για χρόνια, το σημαντικότερο μέρος του έργου του παρέμενε εκδοτικά εξαπτημένο και άρχισε να επανεκδίδεται μόλις το 1992, ενώ πρόσφατα αποκτήσαμε και μια ανθολογία κριτικής για το σύνολο του έργου του.

Η ειρωνεία, η παρωδία και η σάτιρα

Υπεύθυνη γι' αυτή την παράκαμψη του έργου του είναι, κοντά σε άλλα, και η ίδια η δύστροπη και ανατρεπτι-

κή του φύση. Με εργαλεία του την ειρωνεία, την παρωδία, το χιούμορ και τη σάτιρα, άλλοτε σαρκάζοντας και άλλοτε παίζοντας ο Σκαρίμπας υπονομεύει κάθε βεβαιότητα: την κοινωνία και τις συμβάσεις της, την επικοινωνία των ανθρώπων και τις σχέσεις τους, τη λειτουργία της γλώσσας και την συγγραφική ιδιότητα, τον υπερρεαλισμό και τη γενιά του 1930, τον εαυτό του και το ρεαλιστικό πεδίο. Στις ευτυχισμένες του στιγμές, χρησιμοποιώντας μια γραφή δίχως προηγούμενο, καλεί τον αναγνώστη να εντοπίσει τις ποικίλες διακειμενικές προσχώσεις του έργου του και να αποκωδικοποιήσει την αυτοαναφορική του ταυτότητα.

Στις αποτυχημένες του στιγμές – που ευτυχώς είναι συντριπτικά λιγότερες – αφήνει τον αναγνώστη έκθετο στους κατάφωρα τετριμμένους κοινούς κωμικούς τόπους της εποχής του. Αξίζει να σημειωθεί ότι κάποια από τα τεχνάσματα του συγγραφέα προσέχθηκαν και αξιολογήθηκαν από την κριτική της εποχής, ενώ άλλα παρερμηνεύτηκαν.

«Το Τζαζ του Ευρίπου»

Εδώ έχει τη θέση της μια παρατήρηση που αφορά στον μοναδικό ρυθμό της πρόζας του Σκαρίμπα, στοιχείο που τον διαφοροποιεί, μαζί με

άλλα, από τους συγκαταριθμους ομοτέχνους του. Ο Γιώργος Σεφέρης, διαβάζοντας το μυθιστόρημα «Το Βατερλώ δυο γελοίων» είχε αποδώσει επιτυχώς το λίκνισμα της γραφής του Σκαρίμπα με τρεις λέξεις: «Το τζαζ του Ευρίπου», μεταγράφοντας σε στίχους μία παράγραφο. Ο χορευτικός ρυθμός της πρόζας του Σκαρίμπα είναι ένα από τα πιο βασικά χαρακτηριστικά του ύφους του και συχνά τέμνεται με την ειρωνική του γλώσσα.

Εξάλλου, μπορεί να πει κανείς με βεβαιότητα, ότι το στίγμα του έργου του είναι η καταλυτική χρήση της ειρωνείας και του χιούμορ με σκοπό τη σάτιρα και την παρωδία των περισσότερων εννοιών που συνιστούν την πραγματικότητα. Αυτό που κυρίως ενδιαφέρει τον συγγραφέα είναι η υπονόμηση της γλώσσας και άρα και της ίδιας της λογοτεχνικής πράξης, μια υπονόμηση που αυτοαναίρειται μέσα από τη γραφή της οποίας κύριο χαρακτηριστικό και λόγος ύπαρξής της είναι η κατάκτηση μιας άλλης, τελείως προσωπικής, γλώσσας· ενός κώδικα μη συμβατικού, άφθαρτου ακόμη, και γι' αυτό αποτελεσματικού. Ίσως αυτή η κατάληξη να ισοδυναμεί με ένα είδος σιωπής, σιωπής που περνά με ποικίλους τρόπους και θεματοποιείται στα σημαντικά του έργα και, η οποία, κατά τον Booth, αποτελεί την έσχατη λειτουργία του λόγου.

Προσωπική μυθολογία

Αναμφισβήτητα, το ολοένα αυξανόμενο συνειδητό ενδιαφέρον του συγγραφέα για τη σάτιρα, την ειρωνεία, την παρωδία, το χιούμορ και το κωμικό στοιχείο φαίνεται και από τις διαδοχικές επεξεργασίες κάποιων έργων του. Συνήθως, ανάμεσα στην πρώτη και στην δεύτερη έκδοση ο Σκαρίμπας επιφέρει διάφορες αλλαγές, πολλές από τις οποίες έχουν ως στόχο την αύξηση των κωμικών στοιχείων ή την ενσωμάτωση μέσα στο έργο σκηνών που κύριο χαρακτηριστικό τους είναι η σάτιρα, η ειρωνεία και το χιούμορ.

Η προσωπική μυθολογία του Σκαρίμπα ολοκληρώνεται όταν ο αναγνώστης διαβάσει και συνδυάσει όλα τα έργα. Οι παραπομπές από το ένα έργο στο άλλο, η χρήση των ίδιων ηρώων και των ίδιων μοτίβων, η αντιμετώπιση των προσώπων σαν να ήταν υπαρκτά πρόσωπα δημιουργούν έναν συνεκτικό κόσμο, που επιβάλλει τη δική του πραγματικότητα. Το πολυδαίδαλο ύφος και η ανατρεπτική γλώσσα θεσπίζουν μια πραγματικότητα πολύ πιο δραστήρια από την τρέχουσα πραγματικότητα. Συγχρόνως, κατορθώνουν να φέρουν το έργο του σε κείνο το σημείο που ο ίδιος ο συγγραφέας ονόμαζε «αιώνιο παρόν».

Σημειώσεις:

- 1) Κωστής Μπασιζιάς, «Φιλολογικοί περίπατοι: Με τον Κο Γιάννη Σκαρίμπα», ό.π., σ. 63.
- 2) Νόρα Αναγνωστάκη, «Το στοιχείο της σάτιρας και του χιούμορ στη νεότερη ποιητική γενιά». Διάλεξη που δόθηκε στην «Τέχνη» της Θεσσαλονίκης στις 9 Μαΐου 1973.
- 3) Ελένη Μ. Λαζαρίδου, «Το "παραδοξολογείν" μητέρα της σάτιρας. Ιδιαίτερη συνουμία με τον Γιάννη Σκαρίμπα», εφ. Δράσις [Θεσσαλονίκη], 15.12.1969.

Λιμενικός ευδόκιμος

Παρ' το κι εσύ απόφαση, θα γίνω λιμενάρχης, αν χρειαστεί θα φάω και σίδερα...

Του Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου

ΑΠΟ ΤΗ μάνα του, που πλανταγμένη μια μέρα φώναξε «ποιος θα τ' ακούσει και δε θα πει πως τρελάθηκες, θα σε δείχνουν με το δάχτυλο στο δρόμο, άκου από φιλόλογος λιμενικός δόκιμος!», το πήρε η δεσποινίς Αρτα, η ντελμπεντέρισσα του ισογείου, από εκείνη διάβηκε γοργά στην κυρα-Σκεύω τη Μανάρανα, ύστερα το παράλαβε η κυρ-Ασήμω του Πετεινάρη, μόνο στα κεραμίδια δεν ανέβηκε να το λαλήσει κουκουρικό! ο γιος της Ρίτας του καθηγητή μετανιώσε, στράφι τόσα διαβάσματα, δεν έχει πια όρεξη να κάνει τη δουλειά του πατέρα του, έβαλε πλήρη για λιμενικός ευδόκιμος!

Θάλασσα χώριζε τα σπίτια τους, ετούτος κατά το Βελήμπαμπα, ο άλλος στα ριζά του Καράμπαμπα, στην πέρα πάντα, το μαντάτο όμως -ή μην φωτιά;- πέρασε γρήγορα απέναντι.

«Κάτι κούφια κι άπιαστα πήρε πάλι τ' αυτί μου», τηλεφωνάει θυμωμένος, «τσοκαράτες κουβέντες μου φάνηκαν, ρώτηξα για να βεβαιωθώ τη μανούλα σου τη χρυσή -θαμάζουμαι πως σε νταγιαντάει ακόμα!- μου 'πε ότι δε στραβάκουσα, «τα 'χασε ξαφνικά κυρ Γιάννη μου» έκλαιγε η μαυρομοίρα, «δεν ξέρω ποιος του σήκωσε τα μυαλά και αμέτη μουχάμέτη πάει για λιμενικός, ετοιμάζεται να δώσει εξετάσεις, θα ματάχουμε τρεχάματα και λαχτάρεις σαν τότε που του καρφώθηκε να γίνει φαροφύαλκας, θυμάσαι που λίγο και θα τον χάναμε; πες του καμιά καλή κουβέντα μήπως και σ' ακούσει», τέτοια, το λοιπόν, μου μήνυσε η μάνα σου και τώρα περικαλώ εξήγα μου σταράτα τι κυνηγάς πάλι, ποιος τρελός αέρας σε πηαίνει ξανά κατά διαόλου;».

Χαμογελάει αυτός, περιμένει λιγάκι κι ύστερα σιγά και περιίγλυκα του απαγγέλλει «**κι αυτός ο άνεμος τρελά, τρελά να μας σκουρντά**» δε χρειάζεται παρακάτω, φτάνει ένας στίχος, ξέρει καλά πως ο απέναντι έχει κιόλας αρχίσει να τρέμει.

«Αυτός λοιπόν ο άνεμος με σπρώχνει -δε γίνεται, κάπως θα τον έχεις ακουστά-, αλλά καθόλου δε με πάει κατακαπνού ή καταγκρεμού, όπως πολύ θα το τραβούσε η χαλασμένη σου όρεξη, απεναντίας με ωθεί ίσια προς τις γραμμές των οριζόντων, και μάθε πως δε μου κάνεις πια για ανεμοδείκτης. Μα γιατί δεν κοιτάς καταπού σε τραβάν οι δικοί σου αέρηδες, πως δε βλέπεις που ολοένα πέφτεις από το κακό στο χειρότερο, σου σωθήκαν τα θαυμαστά καράβια, μπίτισαν οι εξαισίες -ντόπιες κι αλλοδαπές- γυναίκες σου, ξαναμαγειρεύεις τα όνειρά σου και βγάξεις νεροπλύματα, φρόντισε για το δικό σου νιτερέσο κι άσε με εμένα ήσυχο. Πάρ' το κι εσύ απόφαση, θα γίνω λιμενάρχης, αν χρειαστεί θα φάω και σίδερα, αλλά τη στολή κάποτε θα τη φορέσω και δε θα μ' εμποδίσει ξανά η ζήλια

Εδώ από κάτω κι αν είχε ντράβαλα με τους λιμενικούς ναύτες, η όρεξη του τραβούσε να κολυμπάει νύχτα, εκείνοι με το ζήλο και τη μαγκιά της εξουσίας τους βούταγαν τα ρούχα, θέλαν να τον φέρουν πομπεμένο στο Λιμεναρχείο, να προσκυνήσει, να τραβήξει μια ξεγυρισμένη φασίνα... (φωτ.: Δημ. Αντωνίτσας).

σου, θυμάσαι τις μηχανές σου για να με κόψουν από φαροφύλακα και πώς παράσταινες ύστερα στη μάνα μου το μεγάλο ευεργέτη; Καιρός λοιπόν να σε φέρω αποκάτω. Μπορεί να μου πάρει χρόνια, όμως σου τάζω πως θα με δεις φάντη μπαστούνι, θα σου αριβάρω με κλάρα στο πηλήκιο, θα φισκάρω το λιμάνι με τράτες Κουλουριώτικες και Στουραϊτικά τρεχαντήρια, γιαλό γιαλό θα φέρω -και μέσα η αγάπη μου!- την «Κλάρα Χαντά», νηολόγιον Πειραιώς, στολίδια του Εγγονόπουλου στην πρύμη της, όλα μας του γιαλού τα καραβάκια, που λες, θα φτάσουν κόστα κόστα στα νερά μας μόνο μ' ένα νεύμα μου, πλωτάρης λιμενικός, φίλε, και ποιος θα μου πάει κόντρα;».

«Πάει και πανταπάει το παιδί! Από δόκιμος που ακόμα δεν τον είδαμε, πλωτάρης στο άψε - σβήσε! Κατέβασε, μωρέ, το ακουστικό να προλάβω το γιατρό το Λεμπέση, πρέπει αμέσως να σε κοιτάξει, ένας Θεός ξέ-

ρει τι προγονικές αμαρτίες πλερώνεις, κλείσε, όρνιο, και θα φύγει!», φρενιάζει όλο και περισσότερο.

«Ωραία, το κλείνω, καλύτερα όμως θα 'ταν να τηλεφωνούσες στον άλλο Λεμπέση, εκείνον ντε που θαύμασε τους γριπονησιώτικους καημούς σου, μα σε ξετίναξε για τα νορβηγικά σου αλισβερίσια, ε, χε! «πωλούνται εγκλιματισμένοι Νάγκελ», τι εμπόριο κι εκείνο τότε, την έφερες σ' ένα στυφό κοσμάκη που 'χασκε! Ελα, το κατεβάζω, παρ' τον να τα ξανακουβεντιάσετε μια στάλα!» του αποκρίνεται ήρεμα και μαλακά.

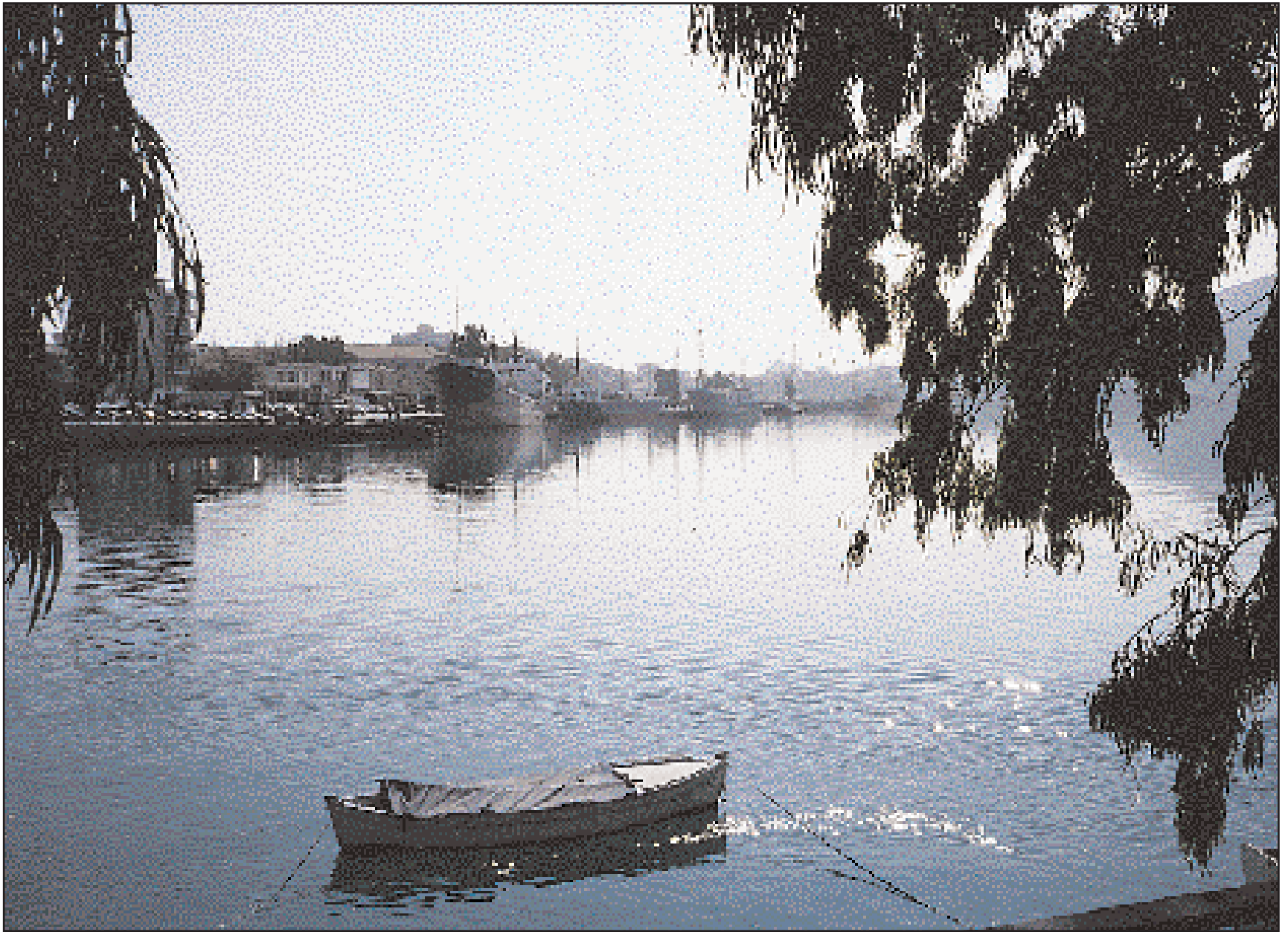
«Την καραμπίνα με τα λυκόσκαρα θα πάρω, κερατένια φόρα!», γεροντοτσιρίζει στο σύρμα, «μονάχα ταμπουρώσου για να μη λεν πως σ' έφαγα με χωσιά, θα γκρεμίσω όλη τη Βώκου των ονειρών σου, ποιος Λεμπέσης και μπαμπέσης με ξετίναξε, μωρέ απόβγαλμα, και τι τον ανακατεύεις στα φανταστικά πλωραρχιλίκια σου;»

«Αντε λοιπόν, τώρα είπες την αλήθεια του Θεού, δυάρα δεν δίνεις για τη σταδιοδρομία μου και τα μυαλά μου, σε τσούζει μόνο που το 'χω σκοπό να γίνω λιμενικός. Καθόλου δε νιώθω γιατί σ' έπιασε από τη μύτη τέτοιος φθόνος, για σκέψου το πράγμα ξενέρωτος, κάνε μια βόλτα στο λιμάνι κι ύστερα πες μου τι βλέπεις, τι πατάς, τι τρως, που 'λεγε το παλιό παιχνίδι...»

Σιωπή. Τον φαντάζεται πεσμένο στο κρεβάτι, μια μπρούμυτα μια ανάσκελα, θα παλεύει, με όση δύναμη του έχουν αφήσει τα ογδόντα του χρόνια, να κατεβάσει νεογέννητα σύννεφα από το βόρειο μπαγάζι, πρωτοϊσαρισμένους φλόκους σε φρεσκοχτισμένα καράβια, φεγγάρια ολοκαίνουργα, τίποτε όμως δε θα κατεβαίνει, ανήμπορα απελπισμένος θα σπαρνά μέσα στο στέρφο σουρούπου.

Ωρα να ξεπορτίσω συλλογιέται. Πάει ο καιρός που ο ανοινόμητος φίλος της απέναντι στεριάς, όταν τύχαινε το βράδυ να μην υπάρχει καράβι στο λιμάνι και η μελαγχολία περιπολούσε στην παραλία, μουρμούριζε δύο τρία νέα τετράστιχα ή έπιανε κανένα παραμύθι του Μπαδά το μαγαζί, και -τι θάμα!- παρευθής φαινόταν να 'ρχεται ολόφωτο από το Καντήλι κάποιο ποστάλι, άλλοτε άκουγες το πάφλασμα από καίκι που άφηνε το καρνάγιο -δίπλα του Μπαδά- και γλίστραγε απομοναχό του στη θάλασσα. Φύγαν εκείνα τα χρόνια. Του τέλειωσαν τα παραμύθια, στερέψαν και τα τετράστιχα. Τώρα είναι ανάγκη να κεντάει αυτός στους παλιούς καμβάδες άλλες περιπέτειες κι άλλα καμώματα των ανθρώπων και των καραβιών εκείνου. Τι βγαίνει; θα μου πεις. Ζωντανεύει έτσι το λιμάνι; Οχι, βέβαια, πού και πού όμως καταφέρνει να τον παρηγορήσει κομμάτι, κάποτε μάλιστα έμοιαζε ενθουσιασμένος και του χτυπάει την πλάτη ενθαρρυντικά, «εύγε! το ορθοπλώρισε ετούτη τη φορά!» ή «να σε φιλήσω μωρέ! καλά έκανες κι έβαλες ψύλλους στ' αυτιά σου εσατζί ταγματάρχη, πολύ θα το φχαριστηθώ, όταν τα σιρακία του μπουζουριάσουν καμιά μέρα τη Μαιρούλα, α! καλά να 'χεις!...», συχνά όμως τον καβαλάνε τα δαιμόνια, τον αποπαίρνει άγρια, κραυγάζει πως μπασταρδεύει καθετί που αγγίζει από τα δικά του, «κάτω, λοιπόν, τα ξερά σου από το στόλο μου!», αυτός κάνει πως προσβλήθηκε και σηκώνεται να φύγει, τα χρειάζεται άλλος, «πάρα μυγιάνγιχος τώρα τελευταία, παλουκώσου, χαμοδάκαλε, στην καρέκλα και λέγε επιτέλους, τι κατάληξη είχε το βραδινό ταξίδι της «Πλησιφής», θέλω να ξέρω α-κριβώς που ΜΕ πήγε θαλασσινό ταξίδι γάμου το κορίτσι!», λέει το με τρίζοντας τα δόντια, όχι θα παίζουμε, αν κοιτάει ας φανεί άλλος διεκδικητής

Συνέχεια στην 22η σελίδα

... Χρόνια είχε να δει τη γέφυρα ν' ανοίγει όπως τον παλιό καιρό, όταν πέρναγε από το ένα στ' άλλο λιμάνι ο μαγικός στόλος, βασιλικά, ποστάλια, φορτηγά, κότερα, ανεμότρατες, ρυμουλκά, κάθε λογής καΐκια... (φωτ. Δημ. Αντωνίτσης).

Συνέχεια από την 21η σελίδα

γαμπρός, τον λυπάται αυτός γέρον άνθρωπο, δεν του λέει να ξαναδιαβάσει προσεχτικά το διήγημα και θα καταλάβει ποιος είναι το ευτυχισμένο ταίρι της νεαρής καπετάνισσας...

Κατηφορίζει τη Βώκου. Η πέρα πάντα έχει κι απόψε την ανάγκη του κι ας χαλούσε τον κόσμο στο τηλέφωνο. Βγαίνει στην αγκαλιά της Σουβάλας κι ανηφορίζει κατά το Κόκκινο Σπίτι, όλο σχεδόν μέσα στη θάλασσα, αυτό που κρατάει μέσα του μαρμαρωμένους έρωτες και πετρωμένα καράβια. «Πέρασες από 'κει;» θα τον ρωτήσει μόλις τον δει. Αν γελασθεί και του αποκριθεί «ναι», θ' αναφτεριαστεί πάλι η ψυχή του. «Λέγε λοιπόν! Ήταν στην πάνω από τη θάλασσα βεράντα; Αστραφτε Ξίφος ξεφηκαρωμένο - η ομορφιά της; Οι δύο μαούνες -αντίκρυ- γλαρώσανε γλυκά αγκαλιασμένες κάτω από το βλέμμα της; Μίλα, τι με κοιτάς σα να βγαίνουν πουλιά από το στόμα μου;».

Οχι, καλύτερα ν' αποφύγει απόψε κάθε λόγο για το Κόκκινο Σπίτι, θα του φέρει έξαψη και πυρετό, αρκετά επικίνδυνα πράγματα για την ηλικία του. Χώρια βέβαια ότι δεν αντέχει και ο ίδιος τα ψέματα που αραδιάζει, τρέμει μήπως κάποια στιγμή σπάσει και του ξεφύγει πως πάνε χρόνια που εκείνη δεν ξαναβγήκε στη βεράντα του μαΐστρου.

Αχ, ναι! Κάτω σιγοκλουμπακίζει πάντα η θάλασσα, όμως τα λούκια, η νεοφαγωμένη παλιά προβλήτα, έχουν για τα καλά τιμεντωθεί τώρα, το λοιπόν ούτε για δείγμα πια σκορπίνες, πέρκες και χταπόδια. Αλλά μόνο τα ψάρια και τα θαλασσινά χαθήκαν τάχα;

Βελόνια τον τρυπάνε. Εδώ αποκάτω κι αν είχε ντράβαλα με λιμενικούς ναύτες, η όρεξη του τραβούσε να κολυμπάει νύχτα, εκείνοι με το ζήλο και τη μαγκιά της εξουσίας του βούταγαν τα ρούχα, θέλαν να τον φέρουν πομπεμένο στο Λιμεναρχείο, να προσκυνήσει, να τραβήξει μια ξεγυρισμένη φασίνα κι ύστερα «φόρα την κουστουμιά σου τώρα και βγες τσάρκα κι άμα ξαναγουστάρεις νυχτερινά λουτρά εδώ είμαστε!». Ε, και; Ας τον βάζαν να κάνει δέκα και είκοσι φασίνες, δεν πα να του τράβαγαν τάχα μου σεβαστικές χαιρετούρες σαν έφευγε, ας λέγαν τα λιμανίσια τους, φτάνει να τους έβλεπε και τώρα να κόβουν βόλτες στο κρηπίδωμα, στην παραλία, στη γέφυρα, μωρές ας τον κωλοσέρναν ολοτσιτίδο μπροστά σ' όλο τον ντουινιά, μόνο να ξαναθωρούσε την κυλαρίνα τους, και ντιπ δεν έβλαφε αν η ρίγα της ήταν μονή και δεν κυμάτιζε σαν την τριπλή που 'χαν οι Βητανίτες, ποιανού ανόνειρου κερατόγερου ήταν η μεγάλη ιδέα να μην παίρνει κληρωτούς το Λιμενικό; Μακάρι να

βρισκόταν κάνας μερακλής υπουργός να του μπατάριζε τη διάτα, να ξανακουγόταν στα μουράγια το πάτι τους, να στηνόταν πάλι ο ναύτης σκοπός στη μέση της γέφυρας, γλάρος που ζυγίζεται πάνω από το βουητό του νερού και το κόχλασμα των γεφουριών.

Μάιδε ναύτης, μάιδε πουλι πλεούμενο! Χρόνια έχει να δει τη γέφυρα ν' ανοίγει όπως τον παλιό καιρό, όταν πέρναγε από το ένα στ' άλλο λιμάνι ο μαγικός στόλος, βασιλικά, ποστάλια, φορτηγά, κότερα, ανεμότρατες, ρυμουλκά, κάθε λογής καΐκια, κι ο ναύτης, άγγελος του πρωιού ή δειλινός, έγγραφε στο δεφτέρι του παραδείσου χιλιακουσμένα κι απάλιωτα τραγούδια, «Ταξιάρχης, Σκόπελος!», «Ζωγραφιντά, Κάλυμνος!», «Άγιος Σώζων, Πειραιάς», «Παναγία, Λίμνη», «Μαρίνα, Αλόνησος»!, «Μαχούλα, Σκιάθος», κελαηδούσαν οι τιμονιέρηδες, και παγαίναν μες στο φως ή στην ανάλαφρη αχλύ της δύσης μεγάλα τα καράβια, ακόμη και τα πιο μικρά. Παγαΐναν...

Τον κυριεύει ξαφνικός θυμός. Μα κάθε πότε λοιπόν την ανοίγει τώρα το Λιμεναρχείο; Γιατί μας παίρνουν τη χαρά; Τι καράβια τάχατες περνούν και κατά πού τραβάνε; Αγνωστο. Μόνο αριά και πού φουντάρει ανοιχτά από το φάρο καμία κακογερασμένη φορτηγάντζα, μένει παρατημένη καναδυό μέρες εκεί, ύστερα

χάνεται δίχως ν' ακούσει κανείς το σφύριγμά της, δίχως τον καπνό της να δει, πέρασε δεν πέρασε τη γέφυρα κανείς δεν ξέρει, ορφάνεψε ο κόρφος από πλοία, άδειασε από ψάρια ο γιαλός, κι οι ναύτες, που ν' οι ναύτες;

Βαθύ παράπονο τον πιάνει.

Πού είσαι ναυτάκι, πουλί τ' ανέμου,

πού να κουρνιάζεις, άσπρη ψυχή;

Ποιος να του δώσει απόκριση; Από τον καιρό που εκείνος έπαψε να είναι Λιμεναρχής Ευρίπου όλα αλλάξαν ή βουλιάξαν στ' άπατα, ακόμη και οι γλάροι του, κάποτε πλοία βραδινά, αποχτήσαν αλλόκοτες συνήθειες, συχνά πυκνά φτάνουν στις αυλές των σχολείων, πέφτουν λιμασμένοι πάνω στα τριμμένα γαριδάκια και τις μισοφαγωμένες γκοφρέτες, δε λείπει πια παρά να δούμε και τις βουτανιές να μακροβουτάνε στους σκουπιδοκτενεκέδες, χάλασε η τάξη του Ευβοϊκού, μόνο τα ρέματα κρατάνε την παλιά τρέλα τους ως πότε όμως κι αυτά, βούρλο τρέμει η ψυχή του ανθρώπου μην ξυπνήσει κάνα πρωί η πόλη και δει τη θάλασσα πηγμένη -πα, πα, πα, Θεός φυλάξει!

Επρεπε να τον κρατήσουν Λιμεναρχή ζορ ζορμπά, να τον φτάσουν ώσμε το βαθμό του υποναύαρχου. Και μην πει κάνας έξυπνος τώρα πως τέτοιο λιμανάκι μια δαχτυλήθρα νερό και μισή πιθαμή κύμα, όχι υποναύ-

...Όλα μας του γιαλού τα караβάκια, που λες, θα φτάσουν κόστα κόστα στα νερά μας, μόνο μ' ένα νεύμα μου, πλωτάρχης λιμενικός, φίλε και ποιος θα μου πάει κόντρα; (φωτ. Δημ. Αντωνίτσης).

αρχο δεν σηκώνει, αλλά κι ο πλωτάρχης του παραπέφτει πολύς, παρά τις σοφές στατιστικές κινήσεως λιμένων, άι σιχτίρ με την επετηρίδα σου του Λιμενικού, μη μου αραδιάζεις τέτοια επίσημα κι ακούσεις όσα δεν ξανάκουσες, γιατί καλά το ξέρεις πως κανένα λιμάνι δεν είχε **τέτοια** νερά όταν λιμεναρχούσε εκείνος, πουθενά αλλού δεν καταπλεύσαν καράβια σαν **εκείνα** που τότε μας πιλοτάριζε καταδώ.

Ζωτική, λοιπόν, ανάγκη να ματίσουμε το σκοινί, να μη σβήσει η λαμπρή λιμεναρχική παράδοση του τόπου. Αφού εκείνος δεν γινόταν να ανακληθεί –τον πήραν δα αποκάτω και τα χρόνια– το βάρος έπεσε σ' αυτόν, αποφάσισε να γίνει λιμενικός αξιωματικός. Ξέκοψε ξαφνικά από τις παλιές του αγάπες σαν τον Αντώνη το χασάπη, το σερέτη, που το 'βανε πείσμα να γίνει ταυρομάχος και

απαράτησε μαχαίρια και τσιγκέλια έκοψε και την αφέλεια και προπονητή του βάνει τον ψευτοναή το Φάνη

έβαλε, λοιπόν, κι αυτός στην άκρη λεξικά και γραμματικές, έπεσε μπρούμυτα σε αλλιώτικα διαβάσματα, γεωγραφίες, ακτογραφίες, ναυτιλίες, ναυτικά δίκαια, νηογνώμονες, σάρωσε όλα τα σχετικά πριν της ώρας τους, καταβρόχθισε ακόμα και παλιούς πορτολάνους, δεν του χρειάζεται μπάρμπας στην Κορώνη, θα

μπει με τα τσαρούχια στη σχολή και σ' ένα χρόνο, δέκα μηνάκια πες, ονομάζεται σημαιοφόρος, όταν θα του παραδίνει ο υπουργός το ξίφος, αυτός κλαρίνο! – θα δίνει νοερή αναφορά σε άλλον.

«Πάλι λωλάδες!», είχε πει αποκαμωμένη η μάνα του, όταν τους ανακοίνωσε την απόφασή του, «γιατί, βρε παιδάκι μου, δεν περπατάς κι εσύ στη στράτα του Θεού; Ο Ρούσσοσ που είναι και μικρότερός σου χώθηκε μια χαρά στη “Χριστιανική Παιδεία”, ο Καραβόλιας έφυγε για την Κύπρο με μισθό τρεις φορές πάνω, τον Μπελούδη τον έστειλε με υποτροφία ο καθηγητής του στη Γερμανία. Εσένα πως σου 'ρθε να μπλεχτείς τόσο όψιμα με λιμάνια; Γάνιασα έναν καιρό να σου λέω να πας στη Σχολή Δοκίμων, εσύ κουφό ντουβάρι τότε, σήμερα θα 'χες δύο καν τρία γαλόνια, ποιος ακούει όμως της μάνας τα λόγια, να τώρα που σ' έπιασαν οι φούριες να μου γίνεις Λιμενάρχης! Δεν αντέχω πια, πες τα με τον πατέρα σου κι ό,τι σε φωτίσει ο Θεός...»

«Αχ! βρε μανούλα!» της έκανε πονεμένα, «μιλάς σα να μην ξέρεις πως όλα μου πήγαν ανάποδα. Πώς να στο εξηγήσω; Τα νερά της Σουβάλας ποτέ δε με ταξιδέψαν εκεί όπου μου τάζαν στα δεκαπέντε μου χρόνια, μάνα δεν το καταλαβαίνεις πως είμαι ένας αστοχισμένος ναύτης; Ας μην

πιάσουμε τώρα παλιές ιστορίες, δε μας βγάζουν πουθενά, ασ' τες, άσε με κι εμένα, πού ξέρεις, μπορεί να βρω, ας είναι και τόσο όψιμα, κάποιο κομματάκι απ' όσα μου γλίστρησαν και πάνε».

Τέτοια της είπε, απελπίστηκε η μάνα του, πέρασαν τ' αδέρφια να του γυρίσουν τη γνώμη.

«Ποιον κοροϊδεύεις», είπε ο Δημήτρης, μόλις απολυμένος τον Σκαρμαγκά, Αρχηγείον Ναυτικής Εκπαίδευσσεως, «τι σόι λιμενικός δόκιμος θα είσαι στα είκοσι έξι σου, εσύ δεν έκανες διπλωση μήτε όταν ήσουν δεκάξι, αλογατάκι θα σε κάνουν οι τεταρτοετείς του Βητανί, με το φάρσι θα μαζέψουν τα κρέατά σου, πολύ πολύ αργά σου ήρθε η όρεξη για στρατιωτική, άντε ημιστρατιωτική, καριέρα. Αδερφέ σύνελθε, πιάσε ξανά τα γνώριμά σου μολύβια, παραιτήσου από τις μεγάλες ιδέες, δε θα με γελάσεις, μαντεύω καθαρότατα τι έχεις βάλει στο νου σου, όρκο παίρνω πως ονειρεύεσαι να ξανακάνεις το λιμάνι της Χαλκίδας αγκυροβόλιο μουχτερών και απειλητικών караβιών, θέλεις με κάθε τρόπο να φέρεις πάλι εδώ το κότερο που κάποτε σας πήρε τα μυαλά και των δυονών σας, έτσι δεν είναι; Κι έχω πολλούς λόγους να πιστεύω πως λογαριάζεις να μεταφέρεις το Λιμεναρχείο από κει πο το 'χτισε ο Ανταναστώτης στο Κόκκινο Σπίτι, μη γουρ-

λώνεις τα μάτια, είδα κάτι σκόρπια χαρτιά σου με σημειώσεις, ε λοιπόν, σ' το δηλώνω, μ' έκοψε ιδρώτας με τις ονειροφαντασίες σου, ιδίως για το ταξίδι σου, μαζί με τον απόμαχο, ψηλά στο Σίριλουντ, όπου ασφαλώς θα πέσει στο δίδυμο έρωτά σας η Ντάγκνυ Κιέλλαντ! Τα ίδια Παντελάκη μου, σε ξανακούρντισε ο επιστήθιος φίλος σου, όμως βγες από τη φρεναπάτη προτούσε φάει, βάλει καλά στο νου σου πως ούτε μισός κληρωτός δεν πρόκειται πια να ντυθεί ναύτης λιμενικός, πολλά κατάπαι και θα καταπαιεί η τεχνολογία, με ποιους λοιπόν ελπίζεις να παρελάσεις στη λεωφόρο Βουδούρη;».

«Τα πλωτά όμως;» πήγε να του κόψει τον επικήδειο. «Τώρα το Λιμενικό διαθέτει πλωτά, νιώθεις τι σημαίνει αυτό;».

«Σιγά τα μάραθα! Πλωτάρχης κυβερνήτης σε σκάφη της μπουγάδας! Μα τι σου πέρασε, πώς θα κυνηγάς κοντραμπατζήδες στο Αιγαίο ή τον κουρσάρο Μηνά το Ρέμπελο; Ξέγραφ' τα κάτι τέτοια, αδερφάκι, ουδέν εις τον ορίζοντα, εδώ και το Βητανί κατάντησε ηλεκτρονικό εργαστήριο, με τα πλωτά σου το πολύ πολύ να μαζεύεις πού και πού κανένα λαθραίο παραγάδι κατά το Εγγλεζονήσι, άντε, λοιπόν, ξεκόλλα από την ξόβεργα, βρες τον εαυτό σου...».

Χρυσόστομος ο μικρός αδερφός,
Συνέχεια στην 24η σελίδα

...Τώρα μπορείτε να κάνετε τη νυχτερινή σας παρέλαση στην παραλιακή λεωφόρο, αυτήν που διασχίσαν –θυμάστε;– έναν καιρό τα φωτεινά γοβάκια της Μαίρης Δεπάνου... (Σκίτσο της Μ. Σκαρπαθίου, το οποίο έγινε για το αφιέρωμα στον Σκαρίμπα, του περιοδικού «Περίπλους», που θα κυκλοφορήσει μέσα στον Απρίλιο).

Συνέχεια από την 23η σελίδα

απολυθέντας έφεδρος σημαιοφόρος, φρόνιμο και παραφρόνιμο παιδί, όμως δε θα στήσει αυτί στις συμβουλές του. Είναι αλήθεια πως και το αδερφάκι δεν όργωσε με πολεμικό ελληνικά και ξένα κύματα (αχ, αρχαίε καημέ και αχ, δάσκαλε του δημοτικού με τ' όνομα του μεγάλου μπουρλοτιέρη, χρυσέ γερο-Κανάρη, τι μοσκοβολισμένα πέλαια παίρναν μακριά την τάξη σαν τραγούδαγες παίζοντας το μαντολίνο

*που κύμα ταξιδιάρικο
αιώνια σε χτυπά...*

δάσκαλε, δάσκαλε, ώσπου να κλείσω τα μάτια η ψυχή μου πάντα θα βοά: Κανάρη!) δεν πάτησε, λοιπόν, ούτε ο Δημήτρης το πόδι του σε κατάστρω-

μα, ωστόσο έκανε όλη τη θητεία του στο Σκαρμαγκά, τότε που υπήρχε θάλασσα εκεί, είκοσι οχτώ μήνες στο ναυτικό κέντρο, δεν τον έφαγε εκείνου ο θεσσαλικός κάμπος και οι σάχλες των πεζικάριων, καθημερινά «γεια σου ναύαρχε του Πηνειού!» και κάθε δυό «να κι ο λιμενάρχης Λαρίσης!», δεν του 'πεσε τέτοιο λαχείο, πώς να νιώσει, λοιπόν, τη δική του καήλα, το πείσμα του να γίνει μια μέρα Λιμενάρχης Χαλκίδος;

Έχει φτάσει στη μέση της γέφυρας, στο ευαίσθητο σημείο, εκεί που δένουν τα δύο κομμάτια. Στρέφεται προς τη βορεινή είσοδο του καναλιού. Τον τραντάζουν τα βαριά τροχοφόρα που περνούν δίπλα του, ο μηχανικός τους θόρυβος των ταράζει,

αδύνατο να ακούσει τη βουή του νερού. Μισοκλείνει τα βλέφαρα και δοκιμάζει να σχηματίσει πέρα, ανοιχτά από τα φανάρια της έμπασης, το περιγράμμα του κότερου, του (αραιά) **μόνου** κότερου σε όλες τις θάλασσες του κόσμου, εκείνο όμως του ξεφεύγει όπως πάντα, σπάνια του κάνει τη χάρη να αστράψει για ένα χιλιοστό του δευτερολέπτου.

Ο αρμός της γέφυρας υποφέρει, τρέμει τα σανίδωμά της, πονάει κι ο ίδιος μαζί της αλλά μένει εκεί, στη μέση, πολλή ώρα, θέλει ν' αναγκάσει τον λιμενικό της βάρδιας να έρθει να του πει πως εμποδίζει την κυκλοφορία των πεζών, δεν είναι εδώ τόπος για ρομάντζες, δίνε του φίλε, θα του αποκριθεί να προσέχει πώς μιλάει σε

έφεδρο σημαιοφόρο, εκείνος θα πεισματώσει εδώ δεν είναι γέφυρα φρεγάτας, κύριε σημαιοφόρε, θα πιάνουν χρυσή κουβέντα οι δυό τους, λακριντί γλυκό για τα καράβια και τα πόρτα, στο τέλος ο ναύτης θα του κάνει το σχήμα, θα του το ανταποδώσει σοβαρός, όμως κανείς δεν έρχεται, δεν υπάρχουν ναύτες **δεν υπάρχουν ναύτες, ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΝΑΥΤΕΣ!**

Παν τα καραβάκια, χάθηκαν κι οι ναύτες

*–χιόνι παντελόνια, τρυφερά πανιά–
πώς να παρελάσω με τις –μαύρες–
δαύτες*

*θύμησες και λύπες μέσ' απ' τον
ντουσιά;*

*Ξίφος ποιο ν' αστράψει φλέγοντας
τη μέρα*

*δίχως δελφινάκια πίσω μου γοργά;
Οι επισήμοι ξύλα στο θολόν αγέρα
και βαράει η μπάντα κούφια της κι
αργά.*

*Ας βαράει η μπάνια κι ας κροτούν τα
ζίλια,*

*τώρα στη Βουδούρη δεν κυλάει φως.
Ναύτες, φλόκοι, πλοία, φώτα και μα-
ντίλια*

φύσηξε και σβήσαν άνεμος στυφός.

Πάει να λιγοψυχήσει, ύστερα όμως το πείσμα του θεριεύει βράχος μαζί και κύμα. Οχι όχι μάνα μου κι αδερφέ, πολύ σας αγαπώ και πολύ μ' αγαπάτε, μα δεν ακούω πια τις ορμήνιες σας, έβαλα κερί στ' αυτιά μου κι ανάποδα να βγει εξαιτίας μου ο ήλιος, εγώ θα δώσω για λιμενικός δόκιμος, ακόμα κι αν είναι να γίνει πόλεμος, θα ξαναφέρω εδώ τα γλαρά κομβόγια εκείνου, με βεντάλιες αφρών στις πλώρες τους.

Βαδίζει τώρα προς τη βοιωτική ακτή εγκαρδιωμένος αλλά με κλειστά μάτια, προχωρεί ψάχνοντας σαν τυφλός το κιγκλίδωμα της γέφυρας.

Όταν πατάει τσιμέντο τα ανοίγει. Ααα! κάνει και παίζει μισοσκιαγμένος, μισοχαμένος τα βλέφαρα. Εξω από το φωτισμένο Λιμεναρχείο έχει παραταχθεί άγημα λιμενικών ναυτών! Λευκάζουν αφριστές στο βραδινό αεράκι οι στολές τους.

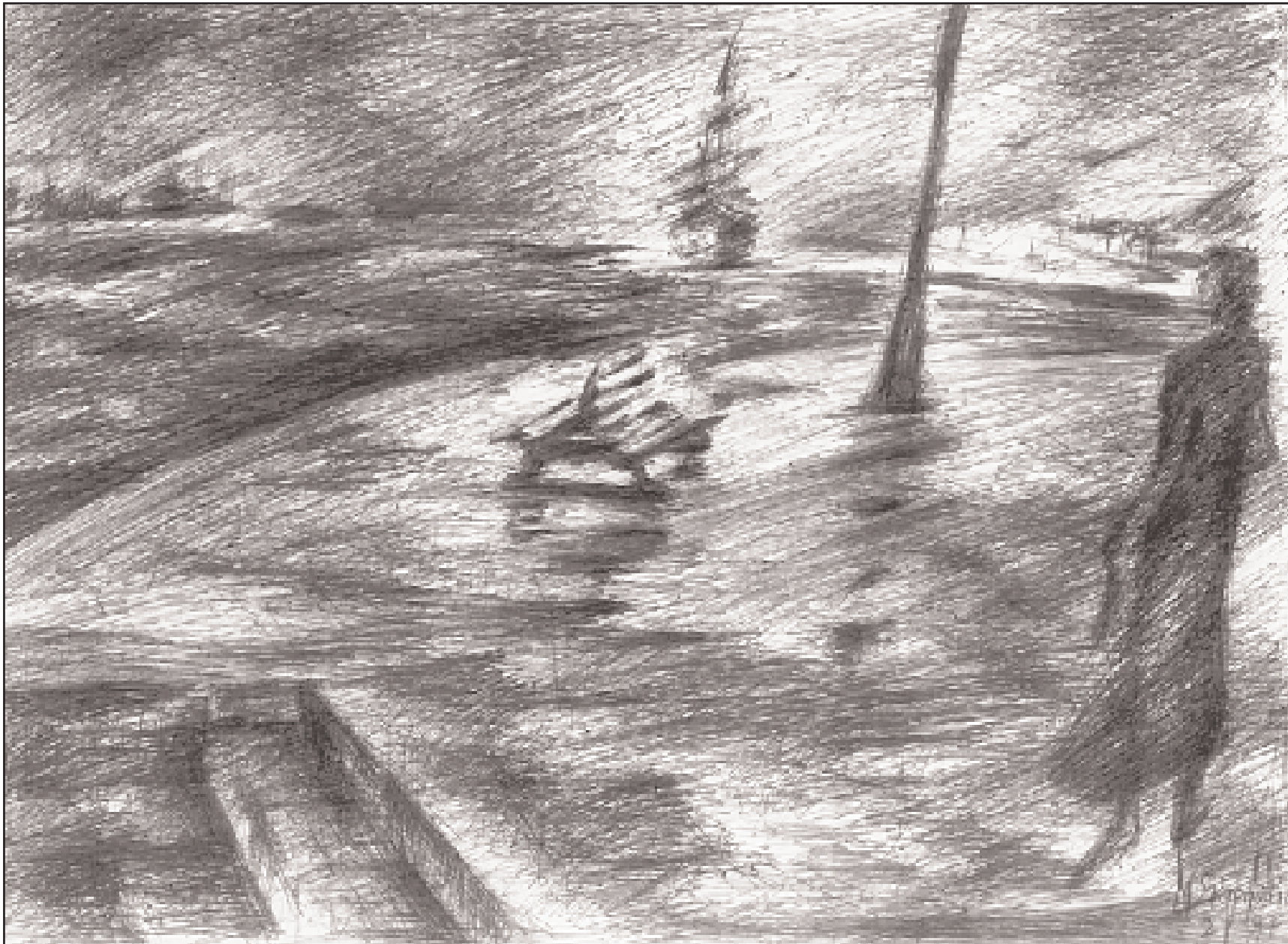
Στερεώνεται καλά στα πόδια του. Υστερα ξεκινάει με βήμα στρατιωτικό μέσα στη νύχτα, ζωηρός και εθυνέστατος, όταν φτάνει στα τρία μέτρα από το άγημα, πατάει βροντερά το δεξί, προσοχή μάρμαρο, τραβάει κανονική χαιρετούρα στα γαλόνια που χρυσίζουν εκεί μπροστά του.

«Κύριε Λιμενάρχα Ευρίπου, ευπειθώς αναφέρω, υποψήφιος δόκιμος λιμενικός Ευριπίδης Νεγρεπόντης!», λέει κοφτά.

«Μπούγιουρουμ, κύριε λιμενικέ ευδόκιμε!» τον αντιχαιρετάει μισοσοβαρά μισοσκερτζόζικα ο αμιράλης όλου του Γριπνησιού. Γυρνώντας προς το άγημα δίνει προσοχή, κι απε, με κομπή υπόκλιση.

«Το άγημα στις διαταγές σας» του λέει. «Τώρα μπορείτε να κάνετε τη νυχτερινή σας παρέλαση στην παραλιακή λεωφόρο, αυτήν που διασχίσαν –θυμάστε;– έναν καιρό τα φωτεινά γοβάκια της Μαίρης Δεπάνου...».

Σημείωση «Επτά Ημερών»: Το κείμενο είναι απόσπασμα από ανέκδοτο έργο του Χαλκιδάιου συγγραφέα Νίκου Τριανταφυλλόπουλου, ο οποίος με πιστιμότητα συνδιαλέγεται με τον Γιάννη Σκαρίμπα.

Η Κάι-Τσου, δραπέτευσε από τη νουβέλα «Η μαθητευόμενη των τακουινών» και ήρθε να ζητήσει το λόγο από τον Σκαρίμπα στο διήγημα του Τριανταφυλλόπουλου «Επίδρομη αλλοφύλων». Σκίτσο της Μ. Σκαρπαθίου για το αφιέρωμα στον Σκαρίμπα που θα δημοσιεύσει το περιοδικό «Περίπλους» μέσα στον Απρίλιο.

Ο Σκαρίμπας του μύθου

Ο συγγραφέας μετατρέπεται σε ήρωα στον «Λιμενάρχη του Ευρίπου» του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου

Του **Στέφανου Διαλησμά**

Καθηγητή Νεοελληνικής Φιλολογίας
στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΥΠΑΡΧΟΥΝ πολλοί τρόποι για να διανύσει ένα έργο και η ανάμνησή του την απόσταση του χρόνου και να φτάσει ως τον αναγνώστη. Το ίδιο συμβαίνει και με την επιβίωση της μνήμης του συγγραφέα. Ανάμεσα στους πιο ιδιάζοντες και ενδιαφέροντες είναι η υποδοχή και η φιλοξενία τους, η δεξίωση έργου και συγγραφέα, από ένα άλλο λογοτεχνικό κείμενο. Στην πρώτη περίπτωση, εκείνη του έργου, το νεότερο κείμενο διαλέγεται με το παλαιότερο, το αποδέχεται ή το απορρίπτει, το μιμείται, το μεταμορφώνει, το παρωδεί (αυτό το τελευταίο δεν σημαίνει πάντοτε ότι το σατιρίζει· υπάρχει και η μη σατιρική παρωδία)· ενσωματώνει αυτούσια και τα εντάσσει στον δικό του κόσμο, χρησιμοποιεί τρόπους της ποιητικής και της θεματικής του, κ.λπ. Η διαλε-

κτική αυτή σχέση, η διακειμενική συμπεριφορά των κειμένων, πηγάζει από ποικίλες αισθητικές και ιδεολογικές αφορμές και αποβλέπει σε διάφορους αντίστοιχους σκοπούς. Στην περίπτωση πάλι του συγγραφέα, το κείμενο που τον φιλοξενεί, τον απομακρύνει λιγότερο ή περισσότερο από την πραγματικότητα, τον μεταφέρει στον κόσμο της φαντασίας και από ιστορικό πρόσωπο τον μεταλλάσσει σε πρόσωπο του μύθου. Η έκταση και η ένταση αυτής της αλλαγής ποικίλλουν και κυμαίνονται ανάμεσα στην αληθοφάνεια μιας μυθιστορηματικής βιογραφίας και την πλασματικότητα ενός μυθιστορήματος.

Ο συγγραφέας-πρωταγωνιστής

Ο Γιάννης Σκαρίμπας, εξαιτίας ίσως της ιδιότυπης συμπεριφοράς του, αλλά και εκείνης των ηρώων του, αξιώθηκε πολύ νωρίς να μεταφερθεί ως λογοτεχνικό πρόσωπο σε

ανάλογα κείμενα. Ετσι π.χ. έχουμε τη μυθιστορηματική βιογράφηση μιας μέρας από τη ζωή του στο γλαφυρό αφήγημα του Τόλη Καζαντζή, «**Μια μέρα με τον Σκαρίμπα**», τη μυθιστορηματική βιογραφία «**Σκαρίμπας**» του Γιώργου Παπαστάμου και την εμφάνισή του ως κυρ-Γιάννης στο αυτοβιογραφικό μυθιστόρημα του Μενέλαου Λουντέμη, «**Τότε που κυνηγούσα τους ανέμους**». Όμως η πιο γοητευτική δεξίωση του Σκαρίμπα και του έργου του γίνεται από το βιβλίο «**Λιμενάρχης Ευρίπου**» του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου.

Ο «Λιμενάρχης Ευρίπου» συνεχίζει ένα διάλογο με ήρωες και καταστάσεις των πεζογραφημάτων και των ποιημάτων του Σκαρίμπα, που ο Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος έχει αρχίσει στην προηγούμενη συλλογή διηγημάτων του «**Τρία θαλασσινά ειδύλια**». Στο διάλογο αυτόν συμμετέχει ως πρωταγωνιστής ο ίδιος ο Σκαρίμπας, ο οποίος έχοντας δημιουργήσει έναν δικό του ιδιότυπο και ανα-

γνωρίσιμο κόσμο φαντασίας, γίνεται τώρα με τη σειρά του πρόσωπο αυτού του φανταστικού κόσμου.

Μεταφέρεται έτσι στο μύθο και μέσα στο καινούργιο περιβάλλον ζει τις περιπέτειες, συναντά ή υποδύεται τα πρόσωπα και πραγματοποιεί τις επιθυμίες που ονειρευόταν στα γραπτά του.

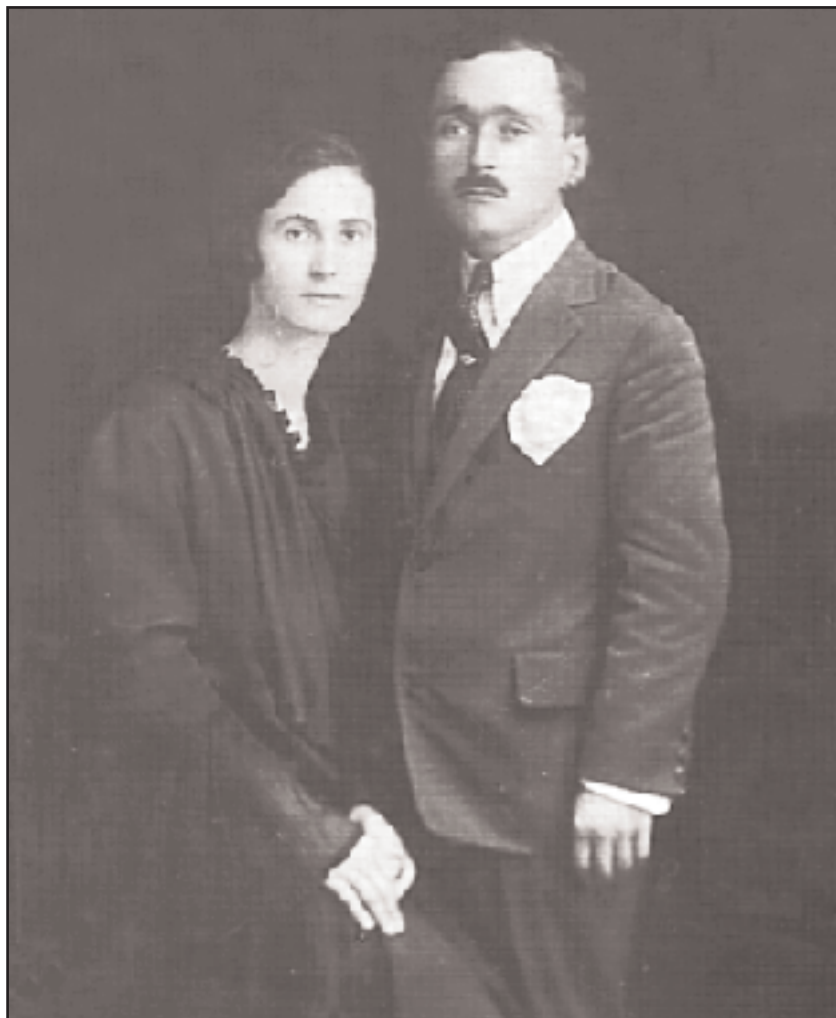
Το τοπίο της Χαλκίδας

Μαζί με τον Σκαρίμπα και τον αντισυμβατικό και ιδιόρρυθμο κόσμο του μεταφέρεται, συμπρωταγωνίστρια, και η Χαλκίδα του Σκαρίμπα και της εποχής του, με τα λιμάνια της, τα αλόκοτα τρελά νερά της: «**Α, τα νεύρα σας! Μα δεν το ξέρατε όταν ερχόσασταν στην πόλη μας; Το πηγαίνελα, βλέπετε, των νερών... όλοι μας έχουμε εδώ κάποια νευρικήτητα... τα νερά, βλέπετε, τα νερά επηρεάζονται από το φεγγάρι κι εμείς με τη σειρά μας από κείνα, είναι ο ρυθμός της**

Συνέχεια στην 26η σελίδα

Συνέχεια από την 25η σελίδα

πόλης τέτοιος» (σ. 38)¹, τα παραλοϊσμένα φεγγάρια της: «Δεν συμβαίνει βέβαια συχνά, κάθε άλλο, να βγαίνει το φεγγάρι μαύρο. Είναι κάτι που γίνεται –και μόνο στον τόπο μας– μια φορά στα τριάντα, μπορεί και στα σαράντα, χρόνια. Αλλά και τότε κανένας δεν το παίρνει χαμπάρι στην περίεργη παραθαλάσσια πόλη μας, μήτε οι σαββατογεννημένοι. Μόνο εκείνος έχει, από το πρωί της σημάδιας και δύσκολης μέρας, μια τρομερή έξαψη, ένα είδος φαγούρας, που φουντώνει όσο περνάν οι ώρες και το απόγευμα γίνεται αληθινός πυρετός» (σ. 23). Ανοίγοντας ο αναγνώστης το βιβλίο αντικρίζει τη Χαλκίδα από το βορινό λιμάνι και το τελειώνει φεύγοντας από το νότιο. Καταπόδι έρχεται και ξανάρχεται όλος ο περίγυρός της «στην αποδώ για στην απέναντι μεριά», που έχει αθανατιστεί και από τον Σκαρίμπα· ο Καράμπαμπας, ο Χτυπάς, η Καναπίτσα, η Σουβάλα, ο Φάρος. Κι από κοντά η παλιά «Παλίρροια», το ουζερί του Νταβαρία, το εστιατόριο του Μουχρίτσα, τα αρχοντικά της, με κορυφαίο το Κόκκινο Σπίτι: «Ακαθόριστο ένα σούρουπο ήταν και τότε που κατηφόριζα γνοιασμένος στη Σουβάλα. Καθώς οι ανεμότρατες –από βαθιά– έρχονταν, μπουλούκιαζαν πάνωθέ τους οι βραδινοί γλάροι – και πού 'ν'τος να τους τραγουδήσει πάλι; Δεξιά μου ταξίδευε κιόλας στα όνειρά του ο φάρος –τάχα σε ποια χάρη ταχυδρομούσε το σπασμένο του φως;–, ζερβά μου το Κόκκινο Σπίτι έπλεε στην εσπερινή του αχλύ. Στα καταστρώματά του (λέω και το σκέβουαν ποστάλι του Ευβοϊκού) θα χόρευαν –αμίλητες και αγέλαστες– μυλαίδες κι ένας τζουτζές με μπάκα, μαχαιρωμένος από την ομορφιά τους, θα σφάδαζε στις αστραπές τους» (σ. 99). Φυσικά δεν λείπει και η παλιά γέφυρα με το

Ο Γιάννης Σκαρίμπας με τη σύζυγό του Ελένη Κεφαληνή, η οποία ήταν Χαλκίδαία. Ο γάμος μαζί της τον έκανε να εγκατασταθεί στη Χαλκίδα, την οποία αγάπησε και με διαφορετικούς τρόπους ενσωμάτωσε στο λογοτεχνικό έργο του.

τόξο των φώτων της: «Θάματα γίνονται κάτω στο λιμάνι. Στέρη και κομψή η γέφυρα της Χαλκίδας υψώνει πάνωθέ του το κατάφωτο τόξο της και η μια της άκρη ακουμπάει στο μώλο της Χριστιάνιας. Το φεγγάρι, που έχει γείρει προς τη δύση, τη φωτίζει πλάγια(...) Από τη βορεινή

πλευρά, της Χριστιάνιας, στο κατάστρωμα της γέφυρας μπαίνει ένα λιγνό και ψηλομέτωπο ελάφι» (σ. 173). Τα δύο τελευταία αποσπάσματα φανερώνουν και την ατμόσφαιρα της ποίησης, αλλά και του παράδοξου, όπου τοποθετούνται ο Σκαρίμπας και η Χαλκίδα του.

Η συνέχεια ενός περιεργού βίου

Ο «Λιμενάρχης Ευρίπου» αποτελείται από δέκα διηγήματα με διπλή υπόσταση και λειτουργία· καθένα από αυτά λέει τη δική του αυτοτελή ιστορία και διαβάζεται αυτόνομα. Ολα όμως μαζί αρθρώνουν με την αλληλοδιαδοχή τους την περιπέτεια του μυθιστορηματικού Σκαρίμπα, που συνεχίζει τον περιεργό βίο του και την ιδιότυπη συμπεριφορά του επιβιώνοντας και μέσα στη νεοελληνική λογοτεχνική μυθολογία: «Αχ, το βρεμένο μου!» καταφέρεται ο άλλος Σκαρίμπας με καυστική γλώσσα εναντίον του αφηγητή στο διήγημα «Νότιο λιμάνι», «άλλους τους πυρπυρίζει ο έρωτας και δαύτον τον εμούσκεψε! Ωστε σε περιπτύχθηκε περιπαθώς η Ουλαλούμ, Ενδυμίωνα καλέ; Και το λες σα να 'τανε τ' αγάλιασμά της μια μερίδα πασά στου Μουχρίτσα, και θες τώρα, πανάθεμά σε, να το χάψω, κι ας το ξεφούρnisseς μπιτ αλαχτάριστος, μωρέ θα σειόνταν τα όρη και τα βουνά αν η σκιά της μονάχα περνούσε πανουθέ τους, κι εσύ μήτε όσο τρέμει το πούπουλο! Και πού 'ναι τα σημάδια της ευεργεσίας, ξεσκισμένο στόμα; Ξέφτι ουτιδανό, μου 'ρχεται να σ' αποξεφτίσω για τη βλαστήμια σου. Την Ουλαλούμ δεν την αξιώθηκε μήτ' εκείνος που περιπλανήθηκε στ' απεριπλάνητα, χρόνια την κυνηγάω κι εγώ δίχως να δω πάρεξ τον ίσκιο του διακαμού της στον ύπνο μου, και ΑΥ-ΤΗ το λοιπόν ήρθε κι έπεσε στραβή αντιπλωρά σου! Δείξε μου τότες τα χνάρια των αστεριών στη φάτσα του, δείχ' τα μου ντε! Και πού 'ν'τες οι νυχτερινές δροσιές της; Κάνε να πιεις πως στέγνωξαν και σου τρώω τον καριτζαφλο!» (σ. 101–102).

Η μουσική των τακουινιών

Πλάι στον Σκαρίμπα, όπως δείχνει και το προηγούμενο απόσπασμα, ζωντανεύουν και οι γυναίκες του, με τη μουσική των τακουινιών τους, το άρωμα της ομορφιάς τους, την ολοσέληνη χλωμάδα της μεσοπολεμικής νεορομαντικής καταγωγής. Αλλοτε σαν πληγωμένα πουλιά, που μάχονται να ξεφτουρίσουν και άλλοτε σκληρές κι αναμπαιχτικές. Έρχονται όλες οι ερωτικές ηρωίδες του για να τον βασανίσουν, αλλά και να βασανιστούν. Τρυφερές και ρομαντικές ή δυναμικές και σκληρές έρχονται και φεύγουν σαν όραμα μέσα στο νυχτερινό αγιάζι· τον προσκαλούν σε ταξίδια ονείρου, που εκείνος είχε σχεδιάσει στα πεζά και στα ποιήματά του, ή τον εγκαλούν, επειδή τις άφησε έγκλειστες στα βιβλία του, δίχως να ολοκληρώσει τις περιπέτειές τους: «Α-κρι-βώς! Δεν έγινα ποτέ δική κανενός, έτσι που κατά τα παλαβά σου χούγια τρελά έμπλεξες τα νήματα της πραγματικότητας με τις κλωστές του ονείρου. Αδίκαια μαθήτρες στα τακούνια μου τόσα χρόνια (...) στοίχειωσα άθλια από τότε που αδιάτροπα μηχανεύτηκες και κατάφερες να ερωτευτώ –εγώ, μια πριγκίπισσα!– ένα ξόανο, έχασα και το Σταυρό του Νότου και τ' Αστρο της Τραμουντάνας, μια περιπλανώμενη

Το κάστρο της πόλης, στέκεται πάντα αγέρωχο και καλοδιατηρημένο κι αγναντεύει «στην αποδώ για την απέναντι μεριά», όλα όσα έχει απαθανάτισει στο έργο του ο Σκαρίμπας: Καράμπαμπας, Χτυπάς, Καναπίτσα, Σουβάλα, Φάρος...

Γκοολέζα είμαι, μια του έρωτα αμπο-δεμένη» (σ. 91-92), τον κατηγορεί η Κάι-Τσου, που δραπέτευσε από τη νουβέλα «**Η μαθητευόμενη των τακουινιών**» και ήρθε να ζητήσει το λόγο από τον Σκαρίμπα στο διήγημα του Τριανταφυλλόπουλου «Επιδρομή αλλοφύλων». Είναι, λοιπόν, όλες εκεί συγκεντρωμένες οι σημαντικές ηρωίδες του Σκαρίμπα: η μόνη ιδανική αγάπη του, η Φιγιέττα Πνευματικού, ως Φιγιέτ Σπρίτ..., η Μίριαμ Χόπκινς Λάι, η Κάι-Τσου, η Μαίρη Δεπάνου, η ντόνα Πορτολές, η Ελιζε Μάιηλη, η Ουλαλούμ, η Αναμπέλα-Λη, είτε τις είχε δανειστεί από ξένους ομοτέχνους, όπως π.χ. ο Πόε ή ο Χάμσον. Παρουσιάζονται σαν να έχουν δραπέτευσει από τα ποιήματα και τα πεζά του, επειδή δεν μπορούσαν να μείνουν μακριά του ή επειδή εκείνος τις ετράβηξε κοντά του στην καινούργια του ζωή, του μύθου, για να τις έχει αποκλειστικά δικές του: *Ελιζε! Ελιζε! δεν είσαι λοιπόν του λόρδου Μέιλι γυναίκα, στον άλλον ανήκεις, σ' εκείνον που σ' έπλασε*» (σ. 119).

Η εμφάνιση κάποιας από αυτές αναστατώνει την πόλη, σκορπάει έναν τρυφερό ερωτισμό, ένα κλίμα μυστηρίου, μαγείας και προσμονής: *κ' εκείνης «να τρικυμίζεται πάμφωτος ο κόρφος της, αρχάγγελος στο μωράγιο και οι βάρκες όλες αστέρια, η φλέβα του λαιμού της γλυκά να σφύζει, να τρέμει φετίτσα φεγγαριού τ' αχείλι της*» (σ. 138), ενώ όταν σβήνεται το χαμόγελό τους *«αμέσως σ' όλο το λιμάνι λιγοστεύει αισθητά το φως, με αποτέλεσμα να μπερδεύουν τους λογαριασμούς τα γκαρσόνια των παραθαλάσσιων ουζερί και να διαπληκτίζονται με τους αγανακτισμένους πελάτες*» (σ. 14).

Γνώριμα θέματα

Ενα παρόμοιο πέρασμα από το ρομαντικό στο ευτράπελο ανταποκρίνεται βέβαια στους συγγραφικούς τρόπους του Σκαρίμπα, ο οποίος, φορώντας το προσωπείο των παράξενων χαρακτήρων του έργου του, του Μαριάμπα, του Αντώνη Σουρούπη, του δόκιμου ανθυποπλοίαρχου του εμπορικού ναυτικού ή το προσωπείο του εαυτού του περιδιαβαίνει τη φανταστική Χαλκίδα και συναντιέται με άλλους χαρακτήρες ή με ομοτέχνους, όπως ο καταραμένος Αμερικάνος, ο Πόε ή ο Σικελιανός και κυρίως με τον αφηγητή, τον καθηγητάκο της γραμματικής, προσωπείο του ίδιου του Τριανταφυλλόπουλου.

Μαζί με τα πρόσωπα έργων του Σκαρίμπα υπάρχουν σε μετρημένες δόσεις και ενσωματωμένα στο προσωπικό ύφος του Τριανταφυλλόπουλου και άλλα γνώριμα στοιχεία του σκαριμπικού έργου, θεματικά και υφολογικά, ώστε ανάμεσά τους να αισθάνεται άνετα ο μυθικός Σκαρίμπα! Υπάρχουν λοιπόν η μεταμφίεση, το καράβι του ονείρου με τα γυάλινα πανιά, το τρένο, ο ξένος, οι γλάροι, το αναποδογύρισμα των πραγμάτων, η ενσωμάτωση στο πεζό κείμενο ποιημάτων, η ανορθόδοξη σύνταξη, το σπάσιμο των λέξεων, λέξεις σκαριμπικές κ.ά. Εντούτοις, ο Λιμενάρχης Ευρίπου υποδύεται τον κόσμο του Σκαρίμπα, για να τον με-

Συχνά πυκνά, το Κόκκινο Σπίτι (αναπαλαιώνεται σήμερα από τον Δήμο Χαλκίδας), επανέρχεται στα κείμενα του Σκαρίμπα. Αρχοντικό εξαιρετικής ομορφιάς, γεμάτο μύθους και θρύλους, παραμένει πάντα περήφανο απέναντι στο πέλαγο... (φωτ.: Δημήτρης Αντωνίσης).

Το νεοκλασικό κτίριο της Φιλαρμονικής του Δήμου Χαλκίδας. Βρίσκεται στην παραλία της πόλης, όπου οι Χαλκιδάιοι συνηθίζουν να κάνουν τη βόλτα τους, παρακολουθώντας τα νερά του Ευρίπου που πηγαινοέρχονται... (φωτ.: Δημ. Αντωνίσης).

ταμορφώσει και να μεταφέρει τον δημιουργό του σε έναν παράλληλο, αλλά διαφορετικό κόσμο, όπου δεν υπάρχουν η διάλυση και οι αδιέξοδες καταστάσεις του μεσοπολέμου, αλλά η μουσική ατμόσφαιρα, ο λυρισμός και η τρυφερότητα: το παράδοξο δεν αποβλέπει το σκάνδαλο, αλλά στο θαύμα· η αποξένωση υποχωρεί μπροστά στην αγάπη, που συμφιλιώνει πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις, όσα είχαν μείνει μετέωρα και αδικαίωτα στα σκαριμπικά έργα.

Θαλασινό προσωπείο

Στο τελευταίο διήγημα «Βαρδιά-νος στα δεμένα», καθώς και το βιβλίο οδεύει προς την έξοδο, ο μυθικός Σκαρίμπα, με θαλασινό προσωπείο, συναντιέται με τις γυναίκες του στο πρόσωπο της Μαίρης Δεπάνου και ξανοίγονται μαζί στο ανοιχτό πέλαγος που φωσφορίζει, αφήνοντας πίσω τους τη Χαλκίδα, έχοντας κερδίσει το στοιχείο με την αγάπη, ενώ το δεμένο απόμαχο καράβι, όπου πραγματοποιείται η συνάντηση, μεταμορφώνεται μέσα στη σεληνοφώτιστη βραδιά και γίνεται ναυμαγική, η ναυς των ονείρων. Έτσι ο «Λιμενάρχης Ευρίπου» δημιουργεί, με τη μνήμη και τη φαντασία, έναν κόσμο φιλόξενο και στοργικό, έναν «κρύφιο δρόμο», που προσφέρει την ευκαιρία στον Σκαρίμπα του μύθου και στα πρόσωπα των έργων του να πραγματοποιήσουν την επιθυμία τους και να φύγουν μακριά από την τρικυμία του κόσμου

*—Ξέρω— ένας κρύφιος θα με φέρει δρόμος
οξ' από τα όρια του κόσμου.*

Σημείωση:

1) Οι σελίδες παραπέμπουν στην έκδοση: Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλος, «*Λιμενάρχης Ευρίπου*», Κέδρος (1993).

Μια από τις τελευταίες φωτογραφίες του Γιάννη Σκαρίμπα με την αγαπημένη του κόρη Μάχη, 1983 (φωτ.: Ηλ. Χ. Παπαδημητρακόπουλος).

Σκαρίμπας και Πεντζίκης

Υπήρξαν ανατροπείς του κατεστημένου λόγου και της καθεστηκίας περί την πεζογραφία αντίληψης

Του **Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλου**

«Η Χαλκίδα... Σε τόσους κατοίκους δε γνωρίζαμε ούτε καν το διαλεχτό πεζογράφο και ποιητή Σκαρίμπα, που το πάθος της συναισθηματικής του ψυχής κατακαιει κάθε εφημερο, που συντηρεί τον άνθρωπο στην καθημερινότητα...»

Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης

Το μυθιστόρημα της κυρίας Ερης

Η ΜΝΕΙΑ περί Σκαρίμπα από τον Νίκο Γαβριήλ Πεντζίκη γίνεται αρκετά νωρίς, ήδη από το 1952. Η επακολουθήσασα πρώτη συνάντηση των ιερών αυτών τεράτων της λογοτεχνίας μας, υπήρξε αντάξια και των δύο: ο Σκαρίμπας οδήγησε τον Πεντζίκη σε μια ψαροταβέρνα, προκειμένου ο τελευταίος να απολαύσει φρέσκα ψάρια («τις ενάλιες λαχτάρεις» του, όπως συχνά τα αναφέρει), τα οποία και ουδέποτε κατέφθασαν, επειδή ο Σκαρίμπας ουδέποτε τα παρήγγειλε πραγματικά, καιτοι πηγαινοερχόταν άπειρες φορές στην κουζίνα του καταστήματος – μια αναμονή πολλών ωρών που είχε καταντήσει ράκος τον, αρκετά λιχουόδη Πεντζίκη, ενώ κατά την άδοξη επιστροφή τους προς τη Χαλκίδα, ο Σκαρίμπας άρχισε καθ' οδόν τα караγκιοζιλίκια του, πέφτοντας ανάσκελα στο δρόμο και

Στο σπίτι του Γιάννη Σκαρίμπα. Στο βάθος διακρίνεται ο Ηλίας Πετρόπουλος (φωτ.: Ηλ. Χ. Παπαδημητρακόπουλος, 1969).

υποδύμενος τον πάσχοντα από κολλικούς εντέρου...

Υπόγειες σχέσεις

Ο Πεντζίκης, ο οποίος διηγόταν με απόλαυση όλο αυτό το κάζο, έτρεφε βαθύτατη εκτίμηση για τον Σκαρίμπα. Παρά το χάος που χωρίζει τη συγγραφική αντίληψη, αλλά και τη γραφή του Πεντζίκη από εκείνη του Σκαρίμπα, υπόγειες διαδρομές μας οδηγούν από τον έναν στον άλλον. Και είναι φυσικό, αφού και οι δύο υπήρξαν ανατροπείς του κατεστημένου λόγου και της καθεστηκίας περί την πεζογραφία αντίληψης, εξαρθρωτές του μύθου, με χιούμορ και καμώματα σατανικά, στο έπακρον αληθινού: γυμνοί. Σε μια εποχή, όπου η πόζα και η υστεροβουλία αποτελούσαν τον θεμέλιο λίθο της φήμης και της υστεροφημίας, εκείνοι εξέθεταν εαυτούς χωρίς έλεος. Και οι δύο ενέσκηψαν πρώιμα και πρόωρα στον ελληνικό χώρο, περίπου απρόσκλητοι, και (αγνοηθέντες επιδεικτικά) παρέμειναν ουσιαστικά αποσυνάγωγοι. Δεν τους προσεφέρθη ούτε η εντάφια, χρυσή προσωπίδα: ούτε ο ένας ούτε ο άλλος μνημονεύονται έστω (όχι ως λήμμα, αλλά

ως λέξεις-άπαξ!) ακόμη και στην τελευταία έκδοση (1985) της ιστορίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

Ένα ακόμη πεδίο, όπου συναντώνται ο Πεντζίκης με τον Σκαρίμπα, είναι οι μεταμορφώσεις των ηρώων. Στο βιβλίο π.χ. του Πεντζίκη *Το μυθιστόρημα της κυρίας Ερσης*, το οποίο εξεδόθη μεν το 1966, πρόκειται όμως για έργο γραμμένο ήδη από το 1952, ο κύριος Ρουίτ Χόρας (ο οποίος τυγχάνει και εξαδάκτυλος!) εμφανίζεται στην κυρία Ερση υπό διπλή μεταμόρφωση: ως αρχαιολόγος Καλλιμάδης και ως μαέστρος Δημήτρης Μητρόπουλος – ενώ γεωπόνος ο κ. Θόδωρος διέρχεται κι' αυτός από τις σελίδες του βιβλίου...

Στον Σκαρίμπα το σταθερό στοιχείο του αντικονφορμισμού του είναι η αλληλοδιολίσθηση των ηρώων. Στο «Μαριάμπα» (1935) ο (γεωπόνος) ήρωας αλληλοϋποκαθίσταται με κάποιον Γιάννη Πιττακό – ενώ ο πανταχού παρών ιατρός εξαδάκτυλος θα διενεργήσει και τη νεκροψία του ενός των συμβαλλομένων...

Ανατρεπτικό έργο

Ακρως ιδιόζουσα και ακραία (και, δυστυχώς, όχι και μοναδική), η περίπτωση Σκαρίμπα επαναφέρει επί τάπητος το σκοτεινό πρόβλημα της, ηθελημένης και μη, συγχύσεως των αξιών, που καταλαιπωρεί μονίμως τα γράμματά μας και που, επί των ημερών μας, λαμβάνει πλέον διαστάσεις πολλαπλής συναλλαγής. Ποιητής, διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, θεατρικός συγγραφέας, καραγκιοζοπαίκτης και χαρτονομοτροκατασκευαστής (ενδεχομένως δε, και ιστοριογράφος), ο Γιάννης Σκαρίμπας με το παράξενο, αλλόκοτο και ανατρεπτικό του έργο – έργο που το στηρίζει, το υπηρετεί και το προωθεί μια γλώσσα πλουσιότατη, άκρως καταλυτική και εν ταυτώ υπόδειγμα (για το πώς, δηλαδή, μπορεί κανείς να υπερβαίνει τα όρια, χωρίς να τα παραβαίνει), μια γλώσσα που επέχει θέσιν χρυσής γέφυρας μεταξύ του δημοτικού τραγουδιού και της καθαρεύουσας – αυτός ακριβώς ο Σκαρίμπας θα αρχίσει να γίνεται γνωστός και να διαβάζεται όταν έχει πια γεράσει και τα ποικίλα μέσα μαζικής παραπληροφόρησης τον έχουν σύρει στα χωράφια εκείνα ακριβώς, όπου βολεύονται φυλλάδες και αστοιχειώτα ξόανα – δηλαδή, όταν έχουν καταφέρει να θεωρείται κι ο Σκαρίμπας γραφικός. Αλλωστε ας μην το ξεχνάμε, η γραφικότητα και η ηθογραφία αποτέλεσαν, επί μακράν σειράν ετών, το επίσημο άλλοθι της νεοελληνικής, φιλολογικής ή όχι, κριτικής.

Αναφορά στη γλώσσα

Η γλώσσα συνιστά μια από τις ουσιαστικότερες διαφορές μεταξύ Σκαρίμπα και Πεντζίκη. Αδέσμευτη, ελεύθερη, ενιαία – αλλά και ασημέλητη, κάπως σε δεύτερη (στον Πεντζίκη) μοίρα, καθίσταται στον Σκαρίμπα το φοβερό του εργαλείο. Διαβάζοντας μόνο τα ποιήματά του, αντιλαμβανόμαστε πόσο βαθύς γνώστης της ελληνικής υπήρξε: τι παράδοση και τι φορτίο κουβαλούσε, πόσο τον συνείχαν η μουσικότητα και ο ρυθμός. Του ήταν εύκολο, επομέ-

Αφίσα από τη θρυλική παρουσίαση του θεατρικού έργου του Σκαρίμπα «Ο ήχος του κώδωνος» που παίχτηκε το 1969 στο Πειραματικό Θέατρο της Μαριέττας Ριάλωδι (αρχείο: Ηλ. Χ. Παπαδημητρακόπουλος).

ως, να πειραματίζεται με τη σύνταξη, με τις μετοχές, με την έκθλιψη, τους παρατονισμούς, κ.λπ. Ο Σκαρίμπας, αξίζει να το υπογραμμίσουμε, ανέλαβε υπό τη γραφίδα του ένα κούφιο και αμελητέο σημείο στίξεως, την παύλα, και το ανέδειξε σε μείζον σημείο του γραπτού μας λόγου!

Ούτε ο Πεντζίκης ούτε ο Σκαρίμπας μπορούσαν να δημιουργήσουν σχολή ή να αφήσουν μαθητές: υπήρ-

ξαν και οι δύο τόσο τελεσίδικα μοναδικοί! Αναλογιζόμενος, όμως, αυτά ακριβώς τα απροσδόκητα και καταλυτικά παιχνίδια με τη γλώσσα του Σκαρίμπα, αρέσκομαι να θεωρώ (ίσως και προς προσωπική παραμυθία) τον πεζογράφο Νάσο Θεοφίλου ως τον μοναδικόν επίγονο του τελευταίου.

Η πατρότητα φράσεων του Θεοφίλου, όπως: «Εγώ την περίμενα κρυμμένος μισόγυμνος ανάμεσα σε φύλ-

λα συκής...», «Και γυρνώντας ευρύχωρα, μιλήστε μου αμοιβαίως, της είπε...», «Να ξεχειλίζουν τα στήθη τους –ομογάλακτα...», «Απουσίαζα ήδη εκτός εαυτού...» κ.ο.κ., δεν ανήκει ουσιαστικά στον Σκαρίμπα – και ας μην γράφτηκαν ποτέ από αυτόν;

Σημείωση «Επτά Ημερών»: Το κείμενο του Ηλία Χ. Παπαδημητρακόπουλου πρωτοδημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Ναυτική Πνευματική Καλλιέργεια», τεύχος 45ο, Μάιος – Ιούνιος 1994.

ΔΙΑΝΟΜΗ

ΜΙΚΡΟΙ ΠΑΙΔΙΝΕΣ..... Μουσική
 ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ..... Δ. Αγγελόπουλος
 ΝΕΡΑ ΜΕΝΤΗ..... Πύραμα
 ΚΕΣΤΑΣ ΕΥΕΛΠΟΣ..... Α. Β. Βασιλάκης
 ΕΡΜΥΝΗ ΕΜΠΡΕΣΑ..... Γ. Σολιά
 ΒΙΚΥ ΓΡΑΦΙΚΑΤΙΚΑ..... Γ. Χατίτζου
 ΝΤΙΝΟΣ ΚΑΛΗΣ..... Χ. Γαζής

ΕΚΔΗΛΩΣΗΕΙ - ΕΣΤΕ ΠΡΑΚΤΙΚΟΙ
 ΕΣΤΕ ΟΥΣ ΣΑΛΟΥΣΙΟΥΣ : ΕΣΤΕ ΟΥΣ

ΕΚΔΗΛΩΣΗΕΙ
 ΓΙΩΡΓΟΣ ΕΜΠΡΕΣΑ

Εις ανάμνησιν...

Ιούλιος '75: Συνάντηση της Μελίνας Μερκούρη με τον Γιάννη Σκαρίμπα που δεν προβλήθηκε ποτέ!

Η παραλία της Χαλκίδας, το λιμάνι και η γέφυρα του Ευρίπου, αποτελούν τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της πανέμορφης πόλης (φωτ.: Δημ. Αντωνίτσας).

Της Φανής Πετραλιά

ΣΤΑ ΦΛΑΣ ΜΠΑΚ της δημοσιογραφικής μας διαδρομής είναι κάποιες στιγμές που, σε πείσμα του χρόνου, επιβιώνουν σαν να ήταν χθες. Ξεφεύγουν από τις συνήθειες επαγγελματικές αναμνήσεις, γίνονται αναμνήσεις προσωπικές, καταγραμμένες προπαντός στο μαγνητόφωνο της καρδιάς.

Μια απ' αυτές και η γνωριμία με τον Γιάννη Σκαρίμπα. Αφησε εικόνες ανεξίτηλες και μια φωτογραφία μαζί του, αφορμή για να μου ζητηθεί τούτο το σημείωμα. Μια φωτογραφία η οποία, περίεργο γιατί, όλα αυτά τα χρόνια έμεινε στον τοίχο, ανάμεσα σε εκείνες προσφιλών απελθόντων από το μάταιο τούτο κόσμο, τόσο οικεία σε όλους, ώστε ο νέος της οικογένειας, όταν ήταν μικρός, να λέει: «Αυτός, νομίζω, ήταν ο παππούς της μάνας μου...».

Χωρίς ιδιαίτερες φιλοδοξίες, λοιπόν, τούτο το σημείωμα, γράφτηκε με επίγνωση ότι σε ένα αφιέρωμα για τον ιδιότυπο αιρετικό των Γραμμάτων μας δεν θα είχε βάρος άλλο από εκείνο της απλής προσωπικής μαρτυρίας. Της ανάμνησης από μια συνάντηση, στη συγκεκριμένη εποχή που αποκλήθηκε «μεταπολίτευση», με την Ιστορία παρούσα παντού γύρω και τους διανοούμενους ανοιχτό βιβλίο σε όλους.

Ήταν Ιούλιος του '75, πρωθυπουργεύοντας του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Η Μελίνα Μερκούρη, παρά τη διεθνή φήμη που ερχόμενη στην Ελλάδα έφερε μαζί της, δεν είχε καταφέρει να εκλεγεί βουλευτής. Ονειρευόταν να στρατευθεί στο γυναικείο κίνημα και έφτιαχνε κοινωνικές εκπομπές και εκπομπές για την Κύπρο, που η κρατική τηλεόραση αρνιόταν να τις προβάλλει.

Ανάμεσά τους και μια ταινία για το τσιφλίκι του Μπέκερ στο Προκόπι της Εύβοιας και τις κινητοποιήσεις των χωρικών για να το αποκτήσουν. Τα γυρίσματα γίνονταν σε επανειλημμένες επισκέψεις, ο Ζυλ Ντασσέν έδινε σκηνοθετικές οδηγίες, βοηθούσε η Μανουέλα, φωτογράφιζαν ο Αρης Σταύρου και ο Σταύρος Χασάπης. Παραγωγός ο Δημήτρης Ποντίκας και σε ρόλο «δημοσιογραφικών συμβούλων» ο Γιώργος Λιάνης και η γράφουσα, νεοπροσληφθείσα στη νιόβγαλτη «Ελευθεροτυπία» των 72 συντακτών.

Σκηνοθετημένος εναγκαλισμός...

Μετά ένα πρωινό γύρισμα, ντάλα μεσημέρι, η ακάματη Μελίνα είχε την ιδέα για μια επίσκεψη στον Γιάννη Σκαρίμπα, στην κοντινή Χαλκίδα. Ήθελε πολύ να τον γνωρίσει και, γιατί όχι, με αφορμή το επίμαχο χτήμα, να του έπαιρνε μια συνέντευξη για τις εκπομπές της.

Σαν να ήταν χθες, λοιπόν, η ταπεινή μονοκατοικία, σε μια ανηφόρα δίπλα στη γέφυρα του Ευρίπου. Η αυλή γεμάτη κότες και πιτσιρικάδες της γειτονιάς, οι οποίοι έκπληκτοι από το παράξενο μπουλούκι με τη λευκοντυμένη ψηλή ξανθιά εμπρός και πίσω τους υπόλοιπους –συνεργείο, κάμερες, ηχοληπτικά και τα καινοφανή μικρά δημοσιογραφικά μαγνητόφωνα στον αέρα– βάλθηκαν να φωνάζουν: «Μπαρμπα-Γιάννη-η, μουσαφίρηδες...».

Και ο μπαρμπα Γιάννης να προβάλλει στο κεφαλόσκαλο. Κοντός, λιπόσαρκος, ηλιοκαμμένος μέσα στο φαρδύ του πουκάμισο, τα χέρια βαθιά στις τσέπες του φαρδιού πανталιονιού. Συνοφρυωμένος, εμφανώς απορημένος με τα όσα συνέβαιναν μπροστά στην πόρτα του. Η Μελίνα, ανυπόμονη να τον χαιρετάει ανεμίζοντας το πλατύγυρο καπέλο, να τρέχει προς τη σκάλα. Δυο δυο τα σκαλιά κι η τεράστια αγκαλιά της, μην υπολογίζοντας τη διαφορά στα ύψη, να κλείνει στο κενό, αφήνοντας εκτός κι από κάτω την ασκητική κεφαλή του εμβρόντητου οικοδεσπότη. Η αναγνώριση, φιλιά σταυρωτά και ο ενθουσιασμός του οπερατέρ που ζητούσε την επανάληψη της αυθόρμητης σκηνής με τα χέρια της Μελίνας να χαμηλώνουν και τον γελαστό τώρα μπαρμπα Γιάννη να σηκώνεται στις άκρες των παπουτσιών. Ο δεύτερος, σκηνοθετημένος εναγκαλισμός πέτυχε στην εντέλεια.

Ακολούθησαν ευγενικοί λόγοι εκατέρωθεν και αναθέματα για την προσφάτως καταποντισθείσα χούντα.

Εποχή που ήταν, η ζωηρή συζήτηση στράφηκε πρωτίστως γύρω από την ελευθερία, τη δημοκρατία, το μεγαλείο του λαού, τις ελπίδες των νέων, την Ιστορία. Κι ακολούθησαν τα γράμματα, και οι τέχνες και ο αγαπημένος του Καραγκιόζης.

Παντού στίβες βιβλία και στο βάθος φύλακας-άγγελος η ευγενής και σιωπηλή κόρη του, λεπτή κυρία με φουντωτά μαύρα μαλλιά.

Ετοιμες απαντήσεις

Δίπλα στο τραπέζι-γραφείο, πάνω στην μπάντα του τοίχου, μια πρωτότυπη ταπετσαρία: κομματάκια χαρτί, διπλωμένα και καρφισωμένα κατά σειρές. Μας εξήγησε ότι ήταν έτοιμες απαντήσεις για τους Αθηναίους δημοσιογράφους, οι οποίοι τον είχαν ανακαλύψει πρόσφατα και τον είχαν κάνει «της μόδας». Με «ειδικές αποστολές» στη Χαλκίδα και «αποκλειστικές» συνεντεύξεις στις οποίες όλοι, λίγο πολύ, του απηύθυναν τις ίδιες ερωτήσεις. «Γι' αυτό κι εγώ –εξήγησε– κάθησα και τους ετοίμασα τις απαντήσεις, τις ξεκαρφισώνω, τους τις δίνω προς αντιγραφήν και ησυχάζω απ' τατσιμπούρια». Ναι, τέτοια διαβολική ευρεσιτεχνία ο μπαρμπα-Γιάννης!

Πήρε χαρτί και μολύβι και με μεγάλα γράμματα αυτοσυστήθηκε: «Γιάννης Σκαρίμπας, συνταξιούχος τελωνειακός, διασαφιστής και τάχα λογοτέχνης, συν κιάλας α-παράσημος». Για να συμπληρώσει, στη συνέχεια, σε άλλο χαρτί: «Ανάξιος απόγονος ορρσειβίων προγόνων».

Μιλούσε αφοριστικά για θέματα που του κάναν κέφι. Είπε για τη νω-

Η γνωριμία με τον Γιάννη Σκαρίμπα άφησε εικόνες ανεξίτηλες και μια φωτογραφία μαζί του... Η Φανή Πετραλιά με τον συγγραφέα στο σπίτι του, τον Ιούλιο του 1975.

πή ακόμη εφτάχρονη δικτατορία: «Επρόκειτο περί του αιώνιου σκυλοκαυγά συμφερόντων». Και για τον προσφιλή τότε προβληματισμό περί του κατεστημένου: «Το ελεεινό κατεστημένο είναι υπόθεση παλιότερη κι απ' την πυραμίδα του Χέσπα. Γεννήθηκε τη μέρα που ένας άνθρωπος ξεστόμισε, «Αυτό είναι δικό μου».

Για τις εμμονές του σχετικά με την Ακαδημία Αθηνών: «Κουκουβαγείον όπου διαπρέπουν πολλοί». Για τους ακαδημαϊκούς: «Δημοκρατία γι' αυτούς είναι όταν ακούσεις αλαφριά χτυπήματα πρωί στην πόρτα σου, να ξέρεις ότι είναι ο γαλατάς και όχι ο χωροφύλακας. Ωσάν να είναι πιθανό να τους βροντάει αυτών νύχτα την πόρτα χωροφύλακας. Οι δικαιοματατζήδες...».

Και για την πολυσυζητημένη σχέση του με τη γλώσσα: «Εγώ τη γλώσσα τη βάζω κάτω και της αλλάζω τον αδόξαστο. Γίνεται ζυμάρι στα χέρια μου».

Λοιδόρησε τους «εθναμύντορες», τους «μοραλιστές», τους «πατριδο-

κάπηλους», τα «παράσημα», τις «χορηγίες», τις «προσωπικότητες», τους «ευπρεπιστές της γλώσσας», τους «λιποτάχτες της ανθρωπίνης στάσης». Τους «σταυροκοπήτες και λευτεραντζήδες και κυριελέδες» και όλους όσων «γαστριμαργούν τα στομάχια από το αγαπάτε αλλήλους και τις... γαρίδες».

Σάρκασε την πενιχρή του σύνταξη, μας κέρασε από το ούζο που έπινε και μας κάλεσε για αύριο, στην καθημερινή του βόλτα στις άκρες της Χαλκίδας, από τις εφτά μέχρι τις δέκα το πρωί. Θα περνάγαμε –είπε– καλά, όμως μετά θα μας άφηνε γιατί του έμενε «λίγη ζωή και πολλή δουλειά». Είχε χρωστούμενα με το διάβασμα, τον Εντγκαρ Πόε και την ποίηση «εγγύς της λυρικής».

Ο αδέκαστος κριτής

Εκείνο τον καιρό είχε μόλις τελειώσει τον τρίτο τόμο του «Το 21 και η αλήθεια», ενώ στο συρτάρι –μας πληροφόρησε– μέναν κλεισμένα δεκατέσσερα θεατρικά έργα. «Οποιο-

θέλει, ας τα ζητήσει, εγώ δεν τα στέλνω σε κανέναν και προπαντός σε κανέναν εκ των δήθεν κριτικών».

Αργότερα, από δημοσίευμα στο περιοδικό «Διαβάζω» θα μάθαινα ότι, πριν από χρόνια είχε και ο ίδιος υπάρξει κριτικός. Με τους απολύτως, όμως, δικούς του όρους, στα «Ευβοϊκά Γράμματα», όπου, προκειμένου να διασφαλίσει την ανωνυμία και την αντικειμενικότητά του, έπεισε δι' αλληλογραφίας τον εκδότη να τοποθετεί το προς κρίσιν βιβλίο έξω από τη Χαλκίδα, κάτω από μια μεγάλη πέτρα, όπου μετά τέσσερις μέρες και εκείνος με τη σειρά του, άφηνε τη βιβλιοκρισία του.

Λυπήθηκα εκ των υστέρων, γιατί δεν την ήξερα τότε αυτήν την πτυχή της πολύτροπης πνευματικής του προσφοράς. Ίσως όχι τόσο για να μου αναπτύξει την αντίληψή του για τον αδέκαστον της κριτικής, όσο για να μου διευκρινίσει, αν όντως, όπως λεγόταν, η υπ' αυτού υποδειχθείσα πέτρα βρισκόταν μέσα στο εβραϊκό νεκροταφείο της Χαλκίδας.

Ο ξενομερίτης της Χαλκίδας

Στιγμιότυπα που μαρτυρούν το ανυπότακτο πνεύμα του Γιάννη Σκαρίμπα

Του Δημήτρη Παπαχρήστου

ΤΑ ΗΞΕΡΕ τα «μετά θάνατον» ο μπαρμπα-Γιάννης και τα έλεγε έξω από το στόμα και χλεύαζε, και κορόιδευε, και θύμωνε, και απειλούσε θεούς και δαιμόνους...

— Και προσέξετε· μη με βλέπετε έτσι κακοσουλούπωτο και αμελητέο· εμένα όλες οι πόρτες και οι πορτίτσες όλων των Τύπων είναι ανοιχτές και τα καλοδέχονται τα γραφόμενά μου. Τότε μόνον ξυπνούν οι απάισοι. Και,

— Μπα, ποιος είναι αυτός ο κομποροήμων επαρχιώτης, που τους θεούς κοιτάει να απειλεί και τους δαϊμόνους να φοβερίζει; Και κάτι ψυλλιάζονται... Ένας φόβος θολός και απροσδιόριστος τους τριγυρνά. Και για να έχουν ησυχούς τους πσιινούς τους, παν και ρωτάνε... Κι αλλάζουνε τη ρότα τους, κι εκεί που λένε να με εμβολίσουν με πλενρίζουνε πλαγίως...

Και τον έμαθαν και τον πλεύρισαν τον Σκαρίμπα (μόνο που δεν βγήκε τίποτε για ελόγου τους) και κάποτε τον έκαναν και μόδα και διαβάστηκαν τα έργα του και στον καιρό της Δικτατορίας παίχτηκε από την κυρία Ριάλδη «Ο ήχος του κώδωνος». Κι έπαιρναν το τρένο οι φοιτητές να πάνε στη Χαλκίδα να τον γνωρίσουν...

Έτσι γνώρισα κι εγώ τον Σκαρίμπα κι ήμουν διπλά περήφανος που ήταν και συντοπίτης μου. Πολύ αργότερα κατάλαβα πως αυτά που έκανε και έλεγε δεν ήταν παραξενιές, αλλά εκφράζανε το ανυπότακτο πνεύμα του καθότι αναρχικός και εικονοκλάστης και μέχρι τα τελευταία του υπαγόρευε μηνύσεις σε διάφορους συμπολίτες του, ακόμη και από τον τηλεφωνικό κατάλογο. Κι έτσι την πλήρωνε και ο υδραυλικός και ο ταχυδρόμος!.. Και υπάρχουν αυτές οι μηνύσεις στην Εισαγγελία Χαλκίδος και θα άξιζε κάποτε να εκδοθούνε, γιατί φωτίζουν πολλά στοιχεία του χαρακτήρα του, αλλά και τη μίζερη κοινωνική πραγματικότητα μιας επαρχιακής πόλης...

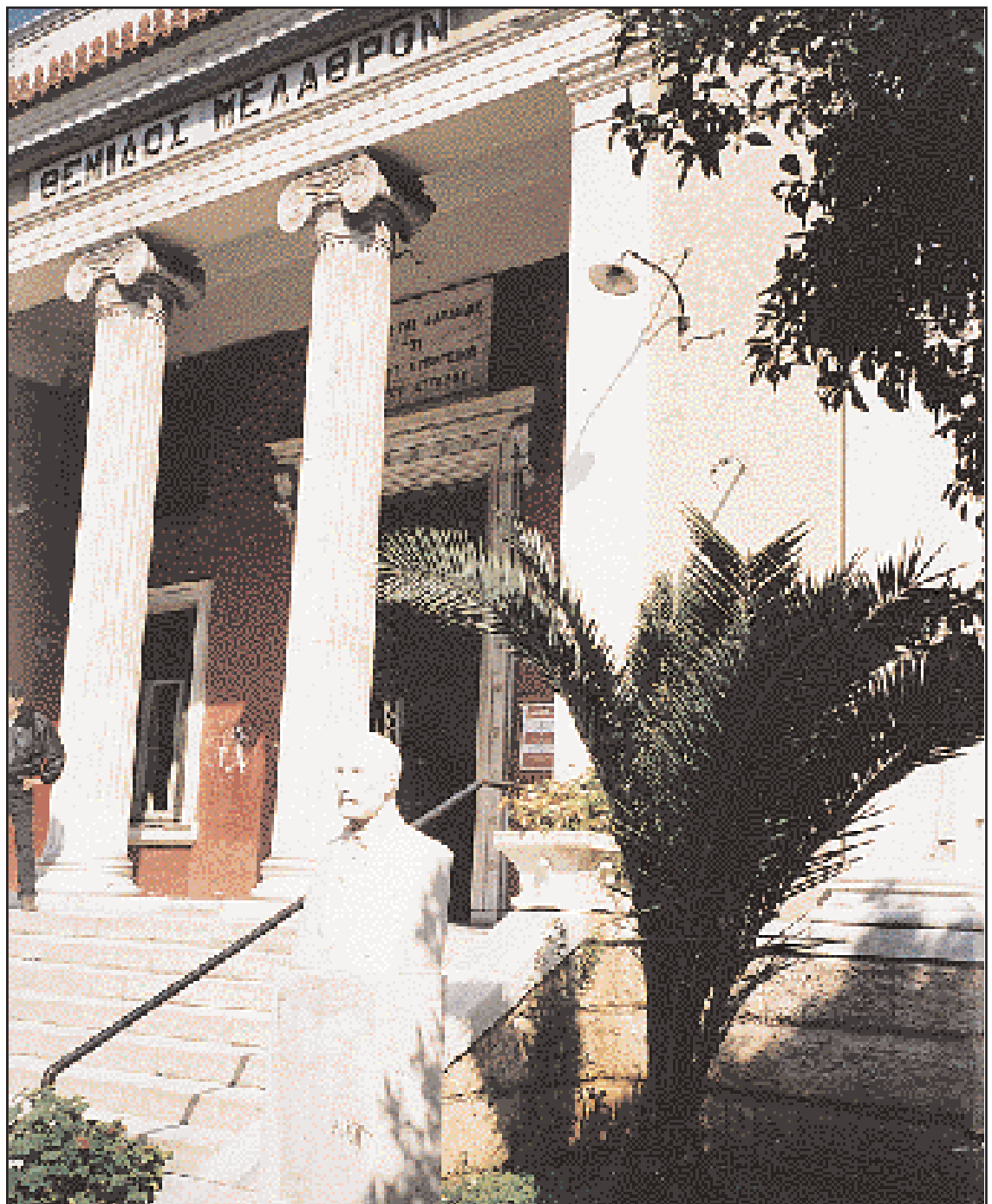
Κάποτε δεν άντεξε την τιμή που του έκανε ο δήμαρχος κύριος Σπανός, βλαστήμησε «την πουτάνα τη θάλασσα που τη γαμούν τα ψάρια, που τη γαμάει κι ο κάβουρας με τα στραβά ποδάρια», γι' αυτό ζήτησε τάχαμου να πάει προς νερού του και την κοπάνησε...

Μια άλλη φορά είχε εξομολογηθεί στην Τόλη Καζαϊτζή, πως τον αναζήτησε η κυρία Κοτοπούλη που είχε πάει στη Χαλκίδα να παίξει με το θιάσό της, γιατί δεν τον είδε μετά το τέλος της παράστασης και κατάλαβε πως δεν τον είχαν καλέσει, ως απόβλητο της πόλης. Και τους ζήτησε να τον πάνε στο σπίτι του και επήρε την εκδίκησή του ο μπαρμπα-Γιάννης...

Είναι πολλά τα περιστατικά που συνέβαιναν με ήρωα τον αληθινό Σκαρίμπα που τον αντιμετώπιζανε σαν τρελό της γειτονιάς οι Χαλκιδιαίοι, και πολλά έχει καταγράψει η κυρία Χατζηγιάννη, καθώς και τον σαρκασμό του για την υποκριτική συμπεριφορά και την ηλιθιότητα που βασιλεύε στις καθωσπρέπει κυρίες - κοινωνίες...

— Οι λιλιά φορούσες που συντισμπονισιάζονται ν-πέρο των απόρων της πόλεως τον δη εννόμονες να είναι για την χριστιανική ισοτιμία τους... μπορεί να είναι α-θώοι, ένοχοι ή υπεύθυνα ανεύθνοι, εμένα, όμως, μου κάθονται στο στομάχι...

Αν μελετήσει κανείς τα βιβλία του κι έχει δει αυτόν τον κοντούλη, κακοσουλούπωτο άνθρωπο να παίζει Καραγκιόζη για τα παιδιά που υπεραγαπούσε αλλά και για τους γειτόνους, που από ένα σημείο και πέρα τον υποδέχτηκαν κατανάγκη, τότε θα καταλάβει πως δεν ήταν γραφικός, ιδιότροπος, παράξενος και ο τρελός του χωριού, αλλά η ψυχή και η ζωή των πραγμάτων που οι άλλοι όχι μόνον δεν καταλάβαιναν αλλά και προσπερνούσαν...

Ανυπότακτο πνεύμα, αναρχικός και εικονοκλάστης ο Γιάννης Σκαρίμπας, μέχρι τα τελευταία του υπαγόρευε μηνύσεις σε διάφορους συμπολίτες του, ακόμη και από τον τηλεφωνικό κατάλογο. Το Θέμιδος Μέλαθρον της Χαλκίδας έχει πολλά να μαρτυρήσει γι' αυτήν του τη δραστηριότητα... (Φωτ. Δημ. Αντωνίτσας)

Δυστυχώς και ευτυχώς κι αυτό έχει να κάνει με το εκ των υστέρων, κάθε πόλη και χωριό έχει την υπερηφάνειά του και καμαρώνει όταν κάποιος ξεχωρίζει, διακρίνεται και τιμάει τον γενέθλιο τόπο και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό όπως ο Σκαρίμπας που ταυτίστηκε με τη Χαλκίδα.

Η Χαλκίδα έχει και σήμερα και για πάντα τον Σκαρίμπα της, αν και ξενομερίτης ήρθε, έζησε, έγραψε, ύμνησε και χλεύασε την τοπική κοινωνία και μετεωρίστηκε πάνω από τα τρελά νερά του Ευριπίου, στη μοναδική γέφυρα που ενώνει τη Στερέα με την Εύβοια, ζώντας και ίσως να μην είναι τυχαίο απέναντι στον Καρίμπαμπα και κάτω από το πανέμορφο κάστρο... Για το πώς, καλύτερα να μην το πούμε· όσο για το δωματάκι που υπήρχε στην αυλή του σπιτιού, δεν πλήρωσε ποτέ το νοίκι του...

Ο Σκαρίμπας ταυτίστηκε ψυχή τε και σώματι με την καθημερινή ζωή της Χαλκίδας. Με τον ψαρά και τον ταβερνιάρη, όπως εκπληκτικά μας μεταφέρει ο **Τόλης Καζαντζής** στο βιβλίο του «**Μια μέρα με τον Σκαρίμπα**». Αισθανότανε πως του είχε χαρι-

στεί η επί γης βασιλεία των ουρανών· γι' αυτό έλεγε: Δεν θα ήμωνα, λοιπόν, αγνώμων και καταπλεονέκτης αν αποζήταγα εγκόσμιες προίκες και πανωπροίκια; Αστεία, αστειώτατα πράγματα. Αντά είναι για κείνους που ζούνε μέχρι να πεθάνουμε. Και γι' αυτό φοβούνται τόσο, εν ζωή, τον θάνατό τους, μ' αποτέλεσμα να πεθαίνουν κάθε μέρα χίλιες φορές από το φόβο τους. Ενώ εγώ, ποιον θάνατο να φοβηθώ, που κάθε μέρα ξαναγεννιέμαι, πεθαίνω κι ανασταίνομαι εν ευφροσύνη...

Λυτρωμένος ο Σκαρίμπας εν πολλοίς από τη ματαιότητα των ανθρωπίνων επιδιώξεων ήταν αυτός που πήρε τη ρεβάνς. Και εκεί που δεν του έδιναν σημασία τώρα τον τιμάνε πολλές φορές με τα καραγκιοζιλίκια τους ακόμη και με μεγαλόσταυρους· αυτόν που πλήρης ημερών σάρκασε και την αδυναμία του να πιστέψει. Και κάλεσε τον παπά λίγο πριν πεθάνει να μεταλάβει και τον ξαπόστειλε καθώς το γράψανε και οι εφημερίδες της εποχής... Κι ήθελε ακόμη και την τελευταία στιγμή να παίξει και με το Θεό του ο αθεόφοβος...